

**Ioannis De Lvgo Hispalensis, Societatis Iesv, S. R. E. Tit.
S. Balbinæ Presbyteri Cardinalis, Dispvtationes
Scholasticæ, Et Morales De Virtvte Fidei Divinæ**

Lugo, Juan de

Lugduni, 1656

Dispvtatio XX. De Hæresi, & Hæreticis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81031](#)

vel domino Christiano; cuius subditi, vel serui sunt, est quæstio pertinens ad materiam de baptismo, de qua ultra alios videri possunt Suarez tom. 3. in 3. parrem diffut. 25. foli. 4. s. & 6. Lorca presenti diff. 37. & alij multi, quos congerit Dia-natorem. I. part. 2. tract. 1. miscell. refut. 45. & 5. parte tractatu. 3. de casibus occurrentibus tempo-re mortis resolut. 10. Et haec dicta sint de infidelibus non baptizatis: nunc dicamus de hæresi in particuliari. Postea vero agemus de communicatione licita, vel illicita cum omnibus infidelibus, vbi videri poterunt, quæ hic desiderari possent de communicatione cum infidelibus non baptizatis.

DISPUTATIO XX.

De Hæresi, & Hæreticis.

- S E C T I O I.** Quid sit heres formalis, & quid sit heres obiectua.
I. Quæ requirantur ex parte obiecti ad hæresim, & hæreticum constitendum.
III. De aliis propositionibus infra hæresim, & de variis singularum censuris.
IV. Deiis que requiruntur ex parte subiecti ad hæresim contrahendam.
V. De pertinacia, an, & qualis in hæretico requiratur.
VI. De ignorantia, quomodo excusat, vel non excusat ab hæresi.

Ostquam diximus de simplici infidelitate, sub qua Iudei, & Pagani comprehenduntur, sequitur ut dicamus de hæreticis, de quibus dicendum erit primò quid sit propriæ hæresis formalis, & obiectua. Deinde quid requirantur ex parte obiecti, ut sit obiectum hæresis. Vnde postea explicandi erunt diuersi gradus censurarum, quibus Theologi notate solent propositiones alias infra hæresim. Deinde quæ conditiones requirantur ex parte subiecti, ut aliquis dicatur hæreticus. Denique de pertinacia requista ex parte voluntatis ad incurriendam hæresim.

S E C T I O I.

- Quid sit heres formalis, & quid sit heres obiectua.

Iluditur communiter hæresis, in hæresim formalis, & obiectuam. Formalis est pecuniam illud actuale, à quo aliquis formaliter denominatur hæreticus. Obiectum illud est obiectum illud, quod falso creditur vel assertur ab hæretico v. g. in eo, qui docet in Deo esse quatuor personas, datur hæresis formalis, nempe actus quo illud assertur: hæresis autem obiectua est obiectum illud falsum, quod assertur: ipsa verò assertio externa, seu loquutio externa, qua id profertur, licet sit obiectum voluntatis internæ hæreticae, non tamen dicitur hæresis obiectua, sed hæresis formalis externa, quæ denomi-

natur hæresis, & peccaminosa ab ipsa voluntate interna hæretica, & malasquare si voluntate inter- re non esset mala propter ignorantiam, vel inadvertentiam, voces externæ non essent hæresis formalis externa, sed solum materialis. Obiectum tamen ipsum semper est hæresis obiectua, nec hoc pender à culpa affirmatur, quia obiectum semper opponitur veritati reuelata, quod sufficit ad hæresim obiectuam. Sicut enim obiectum fidei dicitur simpliciter fides, propter de mysteriis, & articulis contentis in symbolo Athanasij subditur: haec est fides Catholica &c. ita de obiectu contrariis dici potest simpliciter, & absolute, haec est hæresis. Fatoꝝ, hanc denominationem semper inuolucrare ordinem ad hæresim formalē posse, nam dicere de obiecto illo, quod sit hæresis, est dicere, quod sit obiectum contradicere obiecto à Deo reuelato, & sufficienter ad Ecclesiæ propposito, atque ad eum aptum, ut terminet hæresim formalem in illud affirmante, nulligloriantia, vel aliquid aliud per accidens excuter. Non tam men requiritur, quod actu supponat hæresim formalem actualē, ut dicatur hæresis obiectua actualis, sed sufficit quod sit obiectum tale, & taliter reuelatum, atque ab Ecclesiæ propposito, ut ex se sit aptum ad terminandam hæresim formalem. In quo non potest esse quælibet nisi de nomine, de qua videri potest Suarez ap. 19. fol. 2. num. 2. & sequentibus; qui tamen diligenter videtur inter hæresim, & propositionem hæreticam, & faciliter admittit secundam appellationem in casu positivo, quam primam, licet hanc etiam admittat, præterit si dicatur hæresis materialis. Sed hoc etiam pertinet ad modum loquendi; & negari non potest, quod Censores quibus ab inquisitoribus fidei dantur propositiones censurandæ, absque illa distinctione, vel addito dicunt, talem propositionem esse, vel non esse hæresim, sicut de eius contradictione dicunt esse fidem Catholicam, præscindendo ab animo, vel dispositione eius, qui cum protulit hoc enim iudicium reseruatur ipsius inquisitoribus, ad decernendum de hæresi formalis, & an reus sit indicandus hæreticus. In hoc tamen, ut dixi, non potest esse dissensio de re.

Circa nomen ipsum hæresis, & hæretici, obseruant communiter Doctores, nomen hæresis ex prima sua etymologâ, & vñipartitione inditum, scilicet a verbis Graeco αἵρεσις, id est, eligere, atque ad eum significare opinionem, quam libri aliquis voluntariè eligit, sive bona, sive mala sit. Vnde & sc̄la dicitur, quia eam sequimur, & in eo sensu dicebantur varia Philosphorum sedes, & in eo sensu Cicero in Paradoxis dixit: Cato autem perfectus (mea sententia) Stoicus, & ea sententia, quæ non sane probabant in vulgo, & in ea est hæresis, quæ nullum sequitur florem rationis, ut dilatat argumentum. Et de sc̄la, idem Cicero in Verrem. Horum, inquit, nos hominiū fiam, atque institutionem prosequimur. Imi & Paulus Apoll. Act. 26. in bonam partem, sc̄la, nomen accepit, dicens, quoniam secundum ce[n]s[er]iam sc̄la nostra religio vixi Pharisæus. Et cap. 24. dixerat: Confiteor autem hoc ibi, quod secundum sc̄lam, quam dicitur hæresis, sic deservio Patri, & Deo meo, credens omnibus quæ in lege, & Prophetis scripta sunt: spem habens in Deum.

Postea vero Patres, & Ecclesia, nomina hæ-

resi

heresis, & secta in malam partem solam usurpare cōperunt: ad quam vocis usurpationem fundatum habuerunt in ipsis litteris sacris, in quibus semper heresis nomen in eo sensu accipitur. Sic enim 1. ad Cor. 11. dicitur, neceſſe eſt hereses esse, ut qui probati ſint, manifeſto ſiant. & ad Tit. 3. hereticum hominem poſt unam, & secundam correctionem denita, ſcienſ quia subuersus eſt, qui eiusmodi eſt, & delinquit, cum sit proprio iudicio condemnatus. Et ad Galat. 5. inter opera carnis enumerantur, diſſenſiones, ſecta, &c. vbi in Greco pro ſecta, habetur heresi: & denique act. 24. vbi, vt vidimus, ſecta in bono ſenu ſumitur, heresiſ tamen non ita, ſed in malo, ideo enim cum diſtinzione loquutus eſt Paulus, dicens, ſecundum ſectam, quam dicunt heresiſ, ſic deſeruio Patri, & Deo meo: nolens ex proprio ſenu eam appellare heresiſ, ſed ex aliorum errore. Quin imo in re ipſa ſignificata fundamentum erat: nam heresiſ, cum ex primaria ſignificatione electionem ſignificet, non videtur aptè competrere ſententia, quam non ex electione libera, ſed ex neceſſitate amplectetur. Ideo namque conſtruuntur evidēcēs non dicuntur heresiſ, quia in iis non eſt electio, ſed euidentia neceſſitas. Cū ergo fidei doctrina neceſſatio nobis amplectenda ſit, neceſſitate ſaltem obligationis, nec ad eam electio humana, ſed diuinus impulſus compellat, merito heresiſ non men ab ea abicitur, qua ratione etiam aliis Paſtibus reddidit Iſidorus lib. 8. etymo. cap. 3. his verbis: Apostolus enim Christi habemus autores qui neque ipſi quidquam ex ſuo arbitrio, quod inducerent, elegerunt, ſed accepant à Christo doninam fidem nobis tradiſerunt. Theophylact. in cap. 2. ad Coloff. heresiſ inquit, propter diſtantur, quia humana ſunt opinioneſ: Christianorum autem dogma non eſt humana, & propterea, neque tale nomen conſequatur. Vnde certum eſt, hodie non poſſe iam doctinam fidei heresiſ appellari, quia nomen hoc communi confuſu ad ſignificantur ſolum virtuosam doctinam applicatum eſt.

Maiſ dubium eſt poſſet de nomine ſecta, quia Paulus ſuprā adductus videtur illud ad bonam, & Catholican doctinam applicuisse, & ita etiam loqui videtur Cyprianus epift. 23. vbi idem obſeruat Pamelius congerens alia teſtimonia; & quia ſecta dici videtur à ſequendo, vel ſectando, & nos verè Christianam fidem, & religiorem ſectanum. Merito tamen Suarez dicta ſect. 2. num. 4. monet, iam nuncab eo nomine abſtinendum eſſe: quia longo Ecclesiæ, & Christianorum viu ad ſolam religiones applicatur, vt notauit etiam Beda in locum illum act. 24. pro verbis illis ſecundum ſectam, leges, ſecundum viam, quod etiam Graeca vox propriè ſignificat, & hereticos communiter ſectarios appellamus: & diſcio cap. 5. ad Galatas, inter vitia enumerantur ſecta, quod in ipſi etiam voce fundamentum habet: tum quia aliqui ſectam, non à ſequendo, vel ſectando, ſed à ſecundo, ſeu ſectio- ne deriuant, vt notauit Calepius in voce ſecta: heretici autem ſunt, qui religionem ſecant, & diuidunt, non Catholici, qui eius indiuiſionem, & vniuitatem procurant: tum etiam, quia ut obſeruantur Suarez ſecta ſignificat particulaarem doctinam: fides autem Catholica non eſt particulares, ſed vniuersalis, quia omnibus data eſt & ad omnes pertinet, & ideo Catholica, ſeu

vniuersalis appellatur: non eſt ergo illa appella- tio hodiernum permittenda etiam elegantia, vel Ciceroſiani ſtyli praetextu. Praefat enim religioſe, & pię in Ecclesiasticis rebus, quām Ciceronianæ lo- qui: & hæc de voce dixiſe ſufficiat.

Nunc iam quod ad rem ipſam attinet, dubitari ſolent, ian omnes heresiſ ſint æquales. P. Suarez dicta diſp. 1. ſect. 2. num. 6. & ſeqq. docet loquendo formaliter de propositione heretica quoad gradum falſitatis, non diſtingui in eo plures gra- dus ſecundum magis, & minus, ſed omnem pro- positionem heretica eſſe æquæ falſam, & ha- reticam. Primo, quia qualibet pertinacitas cre- dita ſufficiat ad corruptionem totius fidei. Secun- dò, quia omnis propositio de fide eſt æquæ cer- ta, quia innititur summæ veracitati Dei, qui in omnibus eſt æquæ verax; ergo & qualibet pro- positione heretica, quatenus deſtruit quancun- que veracitatem fidei, eiusdem gradus falſitatis, & erroris eſt.

P. Hurtado diſp. 80. §. 16. dicit non om- nes propositiones hereticae eſt in eodem gradu: nam quæ negat veracitatem Dei detinor eſt ca- teris, tum quia eſt obiectum contradictionis op- positionis Deo: tum quia funditus euerit fundamenta credendi Catholice; tam denique, quia ir- rogit Deo graniflammam iniuriam. Qui autem ſolū negat reuelationis existentiam, non ita infa- nè delipit, nec tam male ſentit de Deo, nec phy- ſicē deltruit totam credendi rationem: potest enim miraculū, & aliis argumentis conuinci.

In hoc puncto potest quæſtio eſſe de re, vel de nomine, de re autem certum eſt, peccata heresiſ non omnia eſt æquales grauitatis. Primo, quia potest crescere malitia ex maiori libertate, ratio- ri attentione, minoribus difficultatibus, & aliis circumſtantiis extrinſecis, quæ augent malitiam etiam in proprio genere, & propter formaliter o- ponitur contra virtutem fidei, & eius obliga- tionem. Deinde potest eſſe inaqualitas, imo & di- uerſitas ſpecifica propter oppositionem contra alias virtutes, v.g. ſi heresiſ contineat blaſphemiam, quæ tranſvertit illud peccatum in aliam ſpeciem explicandam etiam in confiſſione, de quo diſp. 16. de Pœnit. ſect. 5. n. 288. & ſequen- tibus, & ſuprā diſp. 18. ſect. 3. ex quo capite fate- mur grauius peccare, qui negat Dei veracitatem, quām qui negat præcie reuelationis existen- tiā, cum ille primus grauiſſimam blaſphemiam incurrit. Potest etiam hæc inaqualitas eſt ex- tenſiua, ut si vnu neget vnam propositiōnem contentam in uno libro ſacro, alter verò neget totum illum librum: hic enim, ceteris paſibus, grauius peccat, cum plura reuelata neger.

Aliqui hanc inaqualitatem videtur agnoſce- re ex eo, quod aliqua obiecta ſunt de fide prima- riō, alia verò ſecundariō: item alia direcťe, alia ſolum indirecťe, ſeu aliqua immediate, alia verò ſolum mediata, quas diſtinctions bene explicat Suarez ubi ſuprā num. 9. & 10. Et quidem pri- mariori dici poſſunt pertinere ad fidem, quæ ex primaria fide fine reuelata ſunt, quia neceſſaria ſunt ad Dei notitiam, vel ad noſtrām beatitudi- nem: ſecundariō autem dicuntur ad fidem per- tinere, quæ aliorum occaſione reuelata ſunt, v.g. quod Abraham habuerit duos filios, &c. & de his intelligi potest S. Thomas in preſenti qu. 11. art. 1. & 2. diſtingueſ obiecta fidei in primaria, ſeu principia, & ſecundaria: nam ut obſerua- uit Hurtado ubi ſuprā §. 15. apud S. Thomam

Cat. de Lugo de virtute Fidei diuina.

Yy 2

totum

totum solum cognoscitur per se, & primarij, partes vero, quæ cognoscuntur prout sunt in toto, dicuntur cognosci per aliud, & secundarij. Si autem obiecta mediatamente accipiuntur pro iis, quæ non sunt in se reuelata, sed inferuntur ex reuelatis; distinguendum est iuxta ea, quæ latius diximus *Supradisp. I. scilicet 13.* Nam si aliquod obiectum continetur in reuelatis, ut pars in toto, illud etiam est de fide, & propositione contradictionis erit hæretica, quia illud etiam obiectum est partialiter reuelatum, quatenus est pars obiecti reuelati; si vero solum continetur ut conclusio in premisa, prout risibilitas continetur in humanitate Christi reuelata, ex qua infertur, tunc obiectum illud non est propriæ, & formaliter reuelatum, nec propositione negans illud erit in rigore hæretica, sed habebit aliam censuram inferiorem, ut infra videbimus, quamvis plerunque in foro externo punitur tanquam hæreticus in illa persistens, quia presumitur negare præmissam reuelatam, ut notant Suarez, Sanchez, & alij, quos congerit, & sequitur Diana 4. part. art. 8. de officio, & potestate inquisitorum resolutione 79.

8

An omnes heresies sint aequales in gradu falsitatis, quod pendet ad alia questione, an omnia obiecta fidei sint aequalia in veritate. Quæ est questione Philosophica, vel Logica, an omnes propositiones verae sint aequæ verae quod Hurtado ubi supradisp. §. 17. negat, quia licet omnes actus veri sint aequæ veri, veritate formali, non tamen fundamentali, cum obiecta ipsa affirmata non sint aequæ necessaria, atque ideo Trinitas magis vera est radicaliter, quam existentia reuelationis, quæ est contingens, vel quam canis Tobiae. Sed certè illa inæqualitas in veritate fundamentali parum refert, si concedatur aequalitas in veritate formali: hæc enim sufficit, ut falsitas saltem formalis sit aequalis in omni hæreti, cum opponatur semper aequali veritati formalis. Aliunde tamen puto, posse dici, hæreses esse inæqualis in gradu falsitatis, quia etiam concedatur, omnes propositiones veras esse aequæ veras; nam veritas formalis est conformitas cum obiecto, quæ conformitas debet esse totalis, alioquin si in aliquo deficiat, non erit veritas, sed falsitas, nec potest vna conformitas esse maior, quam alia, si vtraque est conformitas omnimoda, & totalis: hoc tamen non procedit in falsitate formalis, quæ est disformitas ab obiecto; potest autem vna propositione magis disformis esse suo obiecto, quam alia. Nam si sint in hoc cubiculo decem homines, magis distat à vero, qui dicit nullum esse, quam qui dicit esse solos nouem; sicut magis distat decem à nullo, quam à nouem. Sic ergo magis distat à vero, qui dicit in Eucharistia esse solum panem, quam qui dicit esse in hostia solum corpus Christi sine sanguine, atque ideo eius hæresis erit magis falsa, & maior hæresis. Item qui dicit, Deum non posse dicere verum, magis errat, quam qui dicit, Deum de facto illud non dixisse: & sic de aliis. Poterit ergo inæqualitas inter hæreses repertiri, quatenus vna magis à vero diffat, quam alia: in quo etiam sensu possit dici maior hæresis negans attributa Dei intrinsecā, quam negans opus aliquod Dei extrinsecum: quia qui negat attributum Dei intrinsecum, negat etiam eius possibiliterem, cum in prædicatis Dei necessariis id, quod non est,

non possit esse: quam tamen possibiliterem non negat; qui solidū negat de facto tale, vel talis Dei opus ad extra possum esse. Omittit inæqualitatem repartam inter hæreses, in maiori, vel minori grauitate: nam pñmiciofñs erat, qui negat Eu-
charistiam, quām qui negat Abrahamum habu-
se duos filios, atque ideo grauior illa hære-
sis, quām hac. Sed hac non est inæqualitas in
ratione falsitatis, de qua nunc loquimur, sed in
alio genere.

Secundò dubitari solet, an possit Ecclesia fa-
cere, quod nunc incipiat aliqua propositione eis
hæretica, quæ antea non erat hæretica. Ceterum
autem est, posse aliquod obiectum esse de fide,
quod antea non erat de fide, si de novo Deus re-
ueleret id, quod antea nondum reuelauerat. Quod
casuī postea negans erit hæretica, quæ antea non
erat hæretica, quia antea non negabat obiectum reuelatum. Dubium ergo solidū est, quod
obiectum antea fuerat reuelatum. Sed non
erat reuelatio propositione sufficienter, ut obliga-
ret ad fidem illius Lorca *disp. 39. num. 10.* dif-
finit inter propositionem hæreticam, & errorum
contra fidem, & concedit posse Ecclesiam facere,
ut aliquod dogma sit hæreticum, quod antea
hæreticum non erat, non tamen posse facere,
quod sit error contra fidem, quod antea non erat:
sicut nec potest facere, quod sit dogma fidei,
quod antea non erat. Sed meritò hanc differen-
tiā reuicit Hurtado *ubi supradisp. §. 19.* quia ad pro-
positionem hæreticam sufficit, si negat dogma
fidei: si ergo antea erat dogma fidei, antea etiam
erat propositione hæretica, quæ illam negabat, vel
si non erat hæretica, ideo erat, quia nondum ne-
gabat dogma fidei. Nec in hoc potest esse ques-
tio de re: & quod attinet ad modum loquendi,
retinenda videtur communis loquatio, quod sci-
licet, quamvis post Apostolos nihil proponat
Ecclesia de novo credendum de fide, quod non
fuerit Apostolus etiam reuelatum; ut diximus
disp. 3. scilicet 5. aliqua tamen proponantur de fide
credenda ab Ecclesia, quæ aliquando ante eius
modi definitionem non erat credenda de fide,
quia non erant sufficienter fidibus propria-
ta, antiquata iam, & in dubium revocata proposi-
tionē per Apostolos facta, quæ iterum ab Eccle-
sia in lucem profertur. Quare tempore illo pro-
ximè antecedenter res illa non erat completa de
fide, quia ad hoc requiritur non solum reuelatio
Dei, sed etiam quod sit sufficienter propria-
ta, quod secundum debeat, & habetur, Ecclesia ite-
rum rem illam ut reuelatam proponente, id est
propositio contraria non erat tunc in rigore ha-
retica, quia non negabat aliquid, quod tunc el-
lerit completa fidei dogma, sicut ob eadem defi-
nitionem non erat error contra fidem. De hoc tu-
men amplius dicemus *scilicet 2.*

Tertiò dubitari solet, quomodo verum scid.
quod ex S. Hieronymo refert S. Thomas dicta
quest. 11. art. 2. in 2. arguento. *Quod ex verbis Hieronimi refertur, quod in ordinate prolatis sit hæretis.* Ratio autem dubi-
tandi est, quia non est hæretis, nisi negetur obiectum fidei, ergo qui in re ipsa non erat, non cre-
dit idem, non committit errorē contra fidem,
sed contra regulas Grammaticas, vel Calepini.
Propter quod Hurtado *ubi supradisp. num. 10.* ex-
ma illud videtur reuicerē. Quid vero artinet ad
auctoritatem Hieronymi, potius fortasse illa
lā negare, cum Canus lib. 12. de locis, cap.
ad 3. fateatur apud Hieronymum, nec verba illa
neq;

Disput. XX.

Sect. I.

533

nec eorum sensum vspiam reperi. Sed reuera ante S. Thomam Magister sententia distinguitur. 13. axioma illud resuluit ex Hieronymo in epist. ad Damasum, ex quo illud tanquam Hieronymianum communis schola recepit: & in illa epist. aliquid simile intenuerit his verbis: *Non sufficit sensus ipsum nomen efflagitare, quia nescio quid veneni in syllabus latet.* Et axioma ipsum potest verum, & proprium sensum habere: non enim significat, quod variatio sola verborum virtuosa iuxta regulas grammaticae, sed retinens adhuc sensum Catholicum reddat propositionem hereticam: sed solum quod variatio verborum, quæ prima facie appareat levius, & retinens eundem sensum: poslit tamen occultare sensum hereticum et si quis dicat *filius est suppositum aliud à Patre*: Catholicus loquitur quia solum significat distinctionem in persona. Si autem alius id ira refutat: *filius est suppositum, & aliud à Patre* occultat heresim, significans filium esse aliud à parte simpliciter loquendo, quod est significare distinctionem in essentia. Vides ex leuiuscula variatione verborum occultari, & inueniri heresim. Si tamen non intenderet hunc sensum, sed solum quod filius sit suppositum, & quidem suppositorum aliud à supposito Patris, non nocaret variatio illa, sed esset periculosa propter sensum alium, quem magis sonare videtur.

dum est, tunc dari totam malitiam formalem ha-
resis, illumque reputari coram Deo pro haeretico,
atque ideo incurere in foro Dei poenas, quæ à
Deo haereticis infliguntur, cùm ex parte sua
fuerit voluntatem, in qua sola refidet malitia
formalis peccati, & per ipsum non steterit, quod
cætera omnia sequentur, que quidem sine no-
stra eius libertate sequi deberent in intellectu, &
ut pote in potentia necessaria. Deinde suppono, ex
infra dicendis, non esse haereticum in foro Ec-
clesiae, nec quoad poenas Ecclesiasticas, nisi fe-
quatur actus externus manifestissimus illius vol-
luntatis. Dubium solum esse potest, si homo ma-
nifestet exteriori illam solum voluntatem non
manifestato disensiō haeretico intellectuali, qui
non fuit, nec etiam suspensione intellectuali pec-
caminosa, quam supponimus non fuisse volun-
tatem, nec dependentiam habuisse à voluntate,
sed ortam ex defectu potentiae aliunde positio,
atque ideo solum se habuit concomitantem, an eo
calculo censendum sit haereticus externus, & incur-
rat poenas haereticis ab Ecclesia impositas.

Et quidem metaphysicè loquendo, dici posset, cum non esse hæreticum externum completem, quia sicut habens voluntatem efficacem homicidij, & non sequito per accidentis effectu occisionis, licet postea manifestat hanc voluntatem internam, non est homicidia; ita impedito per accidentis intentio interno, non videatur esse completem hæreticus: nam hoc nomine Patres, & Doctores intelligunt habentem defectum, vel exterum voluntarium in ipso intellectu; sic enim Gregorius Papa in Pastorali parte 3, cap. 25. generaliter dicit, hæreticum habere intellectum depravatum, & eodem modo loquuntur Augustinus, Hieronymus, Origenes, Cyprianus, Irenaeus, Tertullianus describentes hæreticum per defectum intellectuum, quorum loca congerit Suarez, *disput. 19. selt. 4. num. 2.* vbi etiam assert doctores scholasticos Theologos, & Canonistas eodem modo loquentes: non est ergo hæreticus completem, cuius intellectus nullum vitium, aut defectum voluntarium patitur. Vnde etiam defectum voluntatis exterius manifestaret, non manifestato illo modo, in modo negato errore, vel defectu intellectuali, sed manifestaret exterius hæretum completem, sed solùm affectum malum erga hæretum absque effectu subsequento. Quod proculdubio concedere tenetur, data illa hypothese, illi omnes, quos assert, & sequitur Suarez ibidem, dicentes non possit hæretum consummati, absque errore in intellectu. Vnde consequenter concedere etiam debent, quod si in casu anobis posito homo ille falsò manifeste exterius se habuisse dissensum errorum intellectuum, vel dubium voluntarium intellectuale circa res fidei, adhuc non esset completem hæreticus externus. Ad hoc enim non sufficit exterius promere errorum internum, nisi reuera errorum illum interius haberit: cum ergo in casu posito non præcedat hæretis completa interna, sed solùm quoad affectum; non potest vere manifestari hæretis completa interna, sed solùm manifestari poterit affectus hæreticus, vel si plus manifestetur, manifestabitur falsò: quod non sufficit ad hæretum completam externam, sed requiritur quod præcedat hæretis completa interna, & quod illa exterius manifestetur.

Dixi tamen, posse ita Metaphysicè dici: nam
reuera in ordine ad primum, & ad mores, semper
V v . 2 ille

illum hominem hæreticum.

*Quod ergo attinet ad primum casum, fa
Card. de Lugo de Virtute Fidei divina.*

x y z THE

卷之三

ille, qui talem voluntatem internam haberet, & eam exteriorū manifestaret, reputati deberet pro hæretico externo, non solum ab aliis, sed etiam à seipso, & in foro etiam conscientia. Quia Deus in primis non negat miraculosè concussum ad diffensum, vel assensum intellectualem: quare si posita voluntate suspendendi assensum, sequitur ipsa suspensio, præsumitur omnino sequi ex vi illius voluntatis, & non ex negatione concensus diuini. Quod autem diffensus erroneous imperatus non sequatur ex defectu potentie intellectus applicatae ad alia obiecta etiam posito imperio efficaci; licet fortasse posset metaphysicè contingere pro aliquo instanti, non tamen moraliter, quia saltem tempore proximo sequeretur: quare posita illa voluntate imperante, præsumi semper debet interuenire diffensum etiam in intellectu, sicut ob eandem rationem præsumi semper debet posito imperio suspensio- nis assensus propter difficultates propotas ab intellectu, & periculum errandi apprehensum, suspensionem subsequuntur fuisse ex vi illius voluntatis, quo casu loco citato diximus per suspensionem illam subsequuntam consummari infidelitatem in intellectu: neque enim præsumi- tur suspensio eo instanti, & tempore sequenti sequuta præcisè ex defectu concursus diuini, vel ex sola applicatione inuoluntaria intellectus ad alia obiecta, que impedirent applicationem suf- ficientem ad cogitandum drebis fidei.

15
An peccatum hæresis consummeretur in voluntate, quando homo non diligenter fidei, sed dubitaret. Diximus enim loco citato, & disput. 17. quando hoc fuit, tunc dubium esse infidelitatem, quando interuenientius positius voluntarius in intellectu, quo dicitur obiectum fidei dubium, vel cui fortasse error subesse possit, aut etiam quando voluntas dererita motibus contraria ab intellectu propositis, & periculo fundamentali deceptionis proposito eo modo, quo ibi explicatum est, imperat suspensionem assensus, quia eo ipso approbat virtualiter, & implicite ea motiva, quae prudenter non debet approbat, & suspensio subsequuta in intellectu denominatur mala ab illa voluntate, & per ipsam suspensi- onem consummatur infidelitas in intellectu. Quare consequenter idem dicendum est de peccato hæresis quando arculus, & de quo dubitatur, est talis, & concurrent cetera requisita, ut diffen- sus illius esset hæreticus: tunc enim hæresis etiam peccatum consummatur in intellectu, per suspen- sionem assensus procedentem à voluntate imperante suspensionem ob motiva contraria, & propter periculum fundamentali deceptionis propositum antea ab intellectu. Erit autem hæresis etiā externa, & sufficiens ad paucas Ecclesiasticas contrahendas, si manifestetur suspensio illa ut procedens à tali voluntate, prote communiter illam significat, qui circa res manifeste pertinentes ad fidem dicit, ego suspendo iudicium circa haec, qui modus loquendi satis manifestat dubium in fide culpabilis, si adhuc cetera requisita.

16
Dubitans in tum dubium, quod proponi solet de dubitante in fide, ac si hæreticus: similem questionem tra- Et auimus supra disp. 17. fuit. 4. Ac dubitans de fide sit infidelis, vbi sententias, & auctores re- tulimus, & nos diximus, illud esse peccatum in- fidelitatis, quando dubium est voluntarium, &

procedit ex voluntate mala, siue in intellectu sit iudicium erroneum, siue mera suspensio aliena, imperata tamen à voluntate determinata modi- uis apparentibus contraria, quæ non debuissent virtualiter approbare, sed reprobare. Quo supposito nunc solum refat videndum animi materia capaci, & quando diffensus esset hæreticus, du- biuum ipsum merum sufficiat ad hærem.

Negant Canus, Thomas Sanchez, Tannerus & alij, quos afferit, & sequitur Diana 1.1.2. par. tral. 2. miscell. resolut. 53. Communianem, & vera sententia affirmat, cum qui voluntate, & pertinaciter dubitas circa fidem, esse hereticum, si adhuc cetera requisita: ita cum S. Thomas ca- teri, quos latè refert, & sequitur Suarez disp. 17. fuit. 4. num. 10. Hureadus disp. 8c. fuit. 4. § 21. Coninck Disp. 18. dub. 7. num. 102. Locca disp. 42. Castro Palao tom. 1. tral. 4. disp. 3. p. 1. num. 9. & alij plures, quos ipsi afferunt. Raro autem sumitur ex dictis illa fuit. 4. Quia vel dubitans habet actum positiuum; quo indicat res fidei esse incertas, & posse altere le habere, & tunc iam habet errorem positiuum contra fidem, atque ita in illo casu hærem dari, facilius ad- uerfarji. Sanchez, & Diana locis citatis, Vel dubium fit per merata suspensionem iudicij, or- tam tamen ex motiis contraria, quibus deter- rita voluntas imperat suspensionem iudicij mo- do explicato, & tunc iam voluntas approbat vir- tualiter motiva contraria, & facit, quod intel- lectus etiam virtualiter illa approbat, dum propter illa motiva contraria suspendit assensum, quod moraliter idem est, ac affirmare motiva illa tanti ponderis esse, ut reddantem dubiam. Qua- re in eo potissimum casu locum videbitur habere doctrina Augustini in Encyclia 6.17. dicentes errorem esse approbat certe pro incertis, & in- certa pro certis: hoc enim facit tunc intellectus ex imperio voluntatis, dum fidei certissimam pro incerta virtualiter approbat, & suspendendo assensum circa illam propter motiva contraria. Quod rursus à posteriori probati potest, quia si aliquis ita dubitans manifestaret, ut paulò ante dicebam, illud suum dubium intencionem, & perti- naciter in hoc maneret, indicaret ab omnibus ut hæreticus quippe qui perinde se habet, ac si res fidei incertas esse dicaret, ac posse in dubium revocari: illi ergo suspensio assensus taliter im- perata sufficit cum pertinacia ad hærem internam, sine qua non potest esse hæretis extenuare constat.

Obiiciunt, non posse esse hærem sine errore contra fidem: ille autem nondum erat contra fidem, cum nullum habeat iudicium falsum, nec aliquid contra fidem sentiat, contra quam debent verificari omnes hæreses. Responde illum errore contra fidem, & sentire contra fidem non iudicio physico, & formalis, sed virtuali, & equivalenti, quod moraliter æqualeter errori physico. Nam sicut qui concedunt in voluntate puram omis- sione liberam, dicunt illam esse fugam positiuum seu nolitionem interpretatiuum, & virtualem, qua voluntas propter motiva proposita rehi- quiri obiectum sibi propositum: ita suspensio- telle etialis ob difficultates contraria, & ob pe- riculum fundamentali incertitudinis propositum est diffensus virtualis, & interpretatiuum res- pectu obiecti, vel certe respectu certitudinis ob- iecti ob difficultates apparentes, arque ideo est error virtualis, & interpretatiuum contra fidem, que

qua docet obiecta reuelata habere omnium modam certitudinem.

Consonant autem huic doctrinæ loquitione s. Pontificum, & Patrum: nam Stephanus Papa, (sive ut alij volunt Xistus i. in epist. 1. de veritate, sive Iulius i. in epist. 2. seu recripto ad orientales cap. 11.) relatus in cap. 1. de hereticis, dicit, dubius in fide infidelis est: qua verbo non intelligi de infidelitate, propterea solum est contraria fidelitati, seu veritati, sed prout opponitur fidei Catholicæ, nec solum secundum præsumptionem fori externi, sed secundum veritatem, & hoc in vniuersum de omni dubio, probant Suarez vbi suprà num. 11. & alij auctores citati. Item in Clement. 1. §. porro de summa Trinitate, damnantur ut hæretici, qui negant animam rationalem esse formam corporis humani, vel qui de eo dubitaverint. Sicut etiam Leo X. in Concil. Lateranensi damnat eos, qui negaverint, vel in dubium vertent animas rationalis immortalitatem, aut quod non sit vna in omnibus hominibus. Ad quod etiam alias Patrum loquitiones congerit idem Suarez vbi suprà num. 12. & Lorca n. 5. Omnes autem aduentur, id non debet intelligi de dubio, quod non sit completa voluntarium, & peccatum mortale: in diba inuoluntaria, quæ iniuita liqui patiuntur, & tentationes contra fidem contemnendas esse, & pro nihilo habendas docet ex Bonaventura, & aliis Sanchez lib. 2. in Decal. c. 7. n. 13.

²⁰ Sextum dubium huic proximum esse solet, an qui auctu opiniatio assentient aliqui fidei mysterio, sit hæreticus. De hoc tamen dixi suprà diff. 17. scđt. 4. vbi distinxii de opinante cum formidine actuall voluntatia, vel praescindendo ab illa. Nunc addo illi nostræ, & Suarj doctrinæ, valide se opponere P. Coninch diff. 18. dub. 7. n. 103. & sequentibus, cui assentitur Castro Palao, vbi suprà puncto 2. num. 12. qui alios afferit, qui tam loquuntur de assensu excludente positiuē certitudinem, & afferente formidinem actualem. Sic etiam de eodem loquitur exp̄ss̄e Augustinus lib. 8. de Trinit. cap. 5. quem immerito pro se afferit Coninch, nam loquitur de eo, qui dicit, foris de Virgine natu est Christus: nam illud foris explicat positiuē contingentiam, & incertitudinem, de quo omnes fatentur esse actū infidelitatis, atque adeo etiam hæreticū. Fundatur autem omnino Coninch in quadam principio falso: quod scilicet, qui assensu probabili assentitur incarnationi, v. gr. dicit, & iudicat obiectum illud secundum illę esse probabile: quod tandem principium nos fallit esse putamus: nam qui iudicat assensu probabili obiectum, nihil profutus ridetur de probabilitate, sed de obiecto; probabilitas autem tota se tenet ex parte ipsius actus. Sicut qui diligit Deum auctu minus perferet, & non super omnia, potest id facere absque peccato, quia non dicit, obiectum non esse dignum maiori amore, nec excludit positiuē alium maiorem amorem, sed habet se præcisiuē, non exhibendo per illum auctum tantum assensum, quanto obiectum dignum erat, vt dicebamus loco citato. Similiter ergo intellectus dum aliquo assensu non credit obiectum firmissime, vel super omnia, non dicit obiectum non esse dignum firmiori assensu, vel esse solum probabile, sed solum non fertur in obiectum per illum auctum tantum firmitate, & certitudine, quam obiectum metetur, & exigit; per quod non redditur actus

positiuē peccaminosus, sed imperfectus, quatenus non habet totam perfectionem, qua obiectum illud deberet attingi. Omnia itaque argumenta, quæ P. Coninch ibi congerit, solum probant, non possit nos sine peccato dicere, obiectum fidei esse probabile, quia per hoc significatur, quod obiectum illud non debeat certò credi, non tamen probat, quod non possit sine peccato credi assensu probabili, non excludendo maiorem certitudinem, qua idem obiectum possit, & debeat credi, que duo valde diuersa sunt, vi exemplo dilectionis Dei supra adducto clare constat.

Sep̄imō dubitatur solet, an sit hæreticus, qui credit verum articulum, v. g. præsentiam Christi in Eucharistia, falso tamen putans ex conscientia erronea, hoc esse contra Ecclesiæ sensum, de hoc tamen diximus diff. 17. p. 1. s. 1. extra Ecclesiæ sensum, remissione.

Octauo dubitatur, an qui culpabiliter exponit se periculo errandi dissensu hæretico contra fidem, sit hæreticus, licet postea fidem non neget. De quo etiam dixi loco citato.

Nond dubitatur de eo, qui credit, & docet tranquam de fide id quod non est de fide, an sit hæreticus: Lorca diff. 39. num. 11. dicit, hunc esse errorem contra fidem: nam sic uterrat contra veritatem fidem non neget, remis-

sitatem, & qui certa pro incertis, & incerta pro

certis tradit; sic errat contra fidem, qui ea, quæ fidei sunt negat, & qui ea, quæ non sunt de fide existimat esse de fide. Addit tamen hunc errorum de fide, si desit pertinacia, non esse ex suo genere culpam

grauem: pertinacia autem erit, si cognoscat Ecclesiæ docere, obiectum illud non pertinet ad fidem,

& adhuc persistat credens, & assertens esse de fide: tunc enim Ecclesiæ eiusque auctoritas

contemnitur, atque ideo erit hæresis; nec mirum cum sit error fidei oppositus, licet excedenti.

Eodem ferè modo loquitur Corduba in suo questionario lib. 1. quest. 17. §. 7. dub. 2. qui afferit Calixtus lib. 1. de iusta hæretorum punitione cap. 8.

In hoc puncto non est dubium, si Ecclesiæ non solum id non definit de fide, sed etiam definit non esse de fide non possit sine hæresi pertinaciter asserti, aut credi, quod sit de fide. Deinde si adit animus non recessendi ab eo dogmate, vt de fide etiam Ecclesiæ contrarium definit, vel certe declarat, quod non est de fide; iam etiā hæresis in eo ipso, quod ex nunc negatur auctoritas Ecclesiæ. Hoc autem peccatum non solum inuenitur in credente obiectum illud, vt de fide, sed etiam si id teneret, solum vt propriam opinionem, cum animo tamen eam non relinquendi, etiam Ecclesiæ contrarium definit (lermo vero est de materia apta, & capaci Ecclesiæ definitionis) nam ille etiam esset hæreticus propter contemptum auctoritatis Ecclesiæ. Dubium solum esse posst, an deficiente eo animo contra auctoritatem Ecclesiæ, sit peccatum contra fidem. Et quidem certum esse videtur non esse hæresim, cum nulli Ecclesiæ definitioni aduersetur. Suppono enim, Ecclesiæ neque explicitè, neque implicitè contrarium declarasse. Ille ergo homo nihil aduersus Ecclesiæ credit, vel docet, sed solum ultra doctrinam Ecclesiæ. Sicut non sentit contra S. Thomam, vel alium doctorem, qui peculiare aliquid sentit, vel docet in questione aliqua, de qua ille non egit: in hoc enim non sentit cum S. Thomas, sed nec etiam contra illum. Vnde nec eo cau-

perderet

perderet habitum fidei infusæ; quia adhuc paratus est credere firmissimè omnia fidei dogmata, & ognia obiecta reuelata sufficienter proposita, cum qua dispositione habituali, non datur proprium peccatum infidelitatis expellens fidem: idem dicendum puto, quamvis homo ille non solum crederet, aut diceret id esse de fide, sed etiam adderet ita ab Ecclesia teneri, & propinqui de fide. Hoc enim mendacium quidem esset, sed non esset heresis, vel infidelitas: sicut non perditur fides humana erga Petrum, licet credas aliquid propter eius auctoritatem, vel testimonium, quod ipse nunquam dixit, sed erit peccatum credulitatis leuis, & sine fundamento, non verò in crudelitatis, & infidelitatis. Denique quod Lorca addit illum esse errorem fidei oppositum, sicut ex accidenti difficile est: videtur enim loqui, quando adeo pertinacia, seu animus retinendieum errorem, et si Ecclesia contrarium definiat, quo casu non ex accidenti, sed per se est contra fidem, cum negetur Ecclesiæ auctoritas. Quando verò non adeo huiusmodi pertinacia, non video quomodo dici possit opponi fidei ex accidenti, nisi forte quatenus fidei, vel Ecclesiæ auctoritate rebus falsis vel apocryphis consequenter minuitur fidei, aut Ecclesiæ auctoritas circa alia obiecta reuelata. Sicut qui Regem iatrat pro auctore alicuius obiecti falsi consequenter minuit auctoritatem & fidem. Regiam circa alia obiecta, quod tamen damnum remotum est, nec videtur communiter sufficere ad culpam grauem.

24.

An scilicet a pertinacia mendaciū illud effugiat, & contra virtutem fidei.

Difficultas tamen esse potest, an scilicet illa pertinacia, mendacium illud effugiat graue, & pernicisum, an solum leue, & an esse peccatum contra reuelatum fidei, licet non possit dici peccatum infidelitatis. Et in primis, si non esset assensus firmus interius, sed sola manifestatio exteriora leuitatis, vel negligientia causa; diximus supra disp. 14. scilicet 3. posse aliquando dari levitatem materiae in eo peccato: quando vero materia est graue iuxta regulam ibi traditam posset esse peccatum mortale, vel negando rem notabilem pertinente ad fidem, vel etiam fingendo miracula, vel reuelationem ad confirmationem nostræ fidei: quæ quidem fictio esse potest peccatum graue, etiamsi non proferatur tanquam res pertinens ad fidem: multò magis si auctorita fidei falso conseruerit.

25.

Quid dicent de eo, qui non solum exteriorius, sed etiam interiorius credit tanquam de fide, dum de eo, id quod non est de fide, puto difficile posse innescari peccatum graue in eo assensu, quando res etiā interiorius credi tamquam non est mendacium graue, cum nemo possit in rigore libet mentiri, vel fingere, non enim credit, nisi quæ vera putat. Sed erit credulitas leuis, & imprudens, sine sufficienter fundamento credens firmiter id, quod magis examinandum esset, & vel non credendum, vel certè non ita fieri. Videri tamen posset, quod aliunde sit culpa graue si adhibeatur assensus ita firmus, qualis adhiberi solet rebus fidei: nam sicut charitas obligat ad diligendum solum Deum summo amore, hoc est, Deum super omnia, & nihil aliud sicut Deum, quare peccarer grauer contra charitatem, qui aliquid aliud amaret eo amoris gradu, quo Deus diligi debet: sic fides videtur obligare ad credenda Deo suprema adhäsione, quæ à Deo reuelata sufficienter proponuntur, hoc

est, ad credendum ea super omnia, & nihil aliud eodem firmatis gradu, contra quam obligatio nem facere videtur aliquid, qui aliud a quo credit, atque ideo videtur grauer peccate contra fidei obligationem.

Ad hoc tamen responderi potest codem charitatis exemplo, contra quam non videtur facere qui aliquam creaturam, v. g. patrem diligere per omnia propter Deum: tamen enim Deus diligitor magis quam pater. Nam Deus diligitor charitate super omnia, atque adeo super ipsum patrem; alioquin non diligetur super omnia: pater autem non diligitor super ipsum patrem, vt constat, sed super alios: magis ergo diligitor Deus, qui amat super alios, & tempore ipsum patrem, quam pater, qui diligitor super alios propter ipsum patrem, quare eo cau non diligetur pater a quo ac Deus, neque illa dilectio Panus efficit grauer contra charitatem, nisi pater diligetur super ipsum Deum, vel nisi excludatur amorem Dei super ipsum Patrem. Similiter ergo in cau nostro fides obligat quidem ad credendum obiectum reuelatum super omnia alia: cui obligationi non aduersatur, quia aliam obiectum credit firmissimè, quia illud non credit super obiecta, quæ vere fides proponit, inquit nec etiam a quo firmiter cum illis: nam actus vera fidei non solum credit suum obiectum super omnia non reuelata, ita vt si opponatur cum illis, huic potius assentiantur quam aliis, sed etiam implicite habet hanc conditionem, vt si per possibile, vel impossibile inueniatur hoc obiectum opponi cum aliis, quæ apparent reuelata, illi obiecto absentiendum sit, de quo magis probetur reuelatio, hoc enim exigit cultus intellectus, non fides præbet auctoritati Dei reuelantis. Sicut charitas, quando odit peccatum, quia displaceat Deo, odit illud super omnia alia, quæ non displaceant Deo, & implicitè etiam habeat hanc conditionem, vt si per impossibile non possint viari duo obiecta quæ apparent displaceant Deo, illud charitas magis fugiat, quod magis displaceat Deo, vt latius dixi Disput. 5. de Panit. feli. 4. Et in hoc sensu contrito detestatur peccatum super omnia, hoc est, super omnia, quæ non sunt peccata. Comparando vero unum peccatum cum alio, detestatur magis ea, quæ grauius, & magis displaceant Deo, quia eorum fuga plus participat de obiecto formaliter charitatis. In nostro ergo cau assensus firmus circa obiectum non reuelatum fertur in illud super omnia non reuelata: comparando autem ipsa reuelata inter se, fides magis assentit obiecto, quod plus participat de reuelatione, hoc est, implicitè proficit, si inter se opponantur, magis adhærendum obiecto, cuius reuelatio creditiblior appareat, & proponatur. Quare eo ipso implicitè magis assentitur obiecto, quod vere est de fide, quam illi, quod solum ex inadvertentia appetat de fide, cum reuerata de fide non sit. & per consequens homo non a quo assentient hinc obiecto quod fides non proponit, ac illi, quod fides reuera proponit; nec ex hoc capite videatur ille assensus malitiam grauem contineat contra virtutem fidei.

Restat ultima pars dubij propositi, an hoc peccatum, sive graue, sive leue, creditis fidei firma, & tanquam de fide, id quod non est de fide, si contra virtutem fidei: videtur enim non fidei esse, cum fidei preceptum non sit aliud, nisi credere Deo loquenti, cui non opponitur credere Deo fidei.

Deo etiam non loquenti. Aliunde vero videtur esse contra fidem virtutem, quia alii virtutes consistunt in medio inter vitia opposita, v.g. liberalitas inter auaritiam, & prodigalitatem; studiositas inter ignorantiam culpabilem, & curiositatem, quae plus sapit quam oportet sapere: remperantia inter gulam, & abstinentiam à victu necessario, & sic de aliis: imò etiam spes que est virtus Theologica est media inter desperationem & presumptionem, qua vanè sperat. Similiter ergo fides videtur versari inter vitia opposita, quae sunt infidelitas, seu incredulitas, & credulitas etiam nimia, seu leuitas in credendo. Vnde S. Thomas 1.2. quaest. 64. art. 4. concedit ipsas etiam virtutes Theologicas, licet non habeant mediocritatem ratione obiecti formalis, habere tamen illam ex parte obiecti, quod alij explicant ex parte obiecti materialis: quare sicut est contra virtutem ipsi, non sperare quae speranda sunt, atque etiam sperare quae non sunt speranda; sic erit contra virtutem fidei non solum non credere Deo, quae credenda sunt, sed etiam credere, quae non esse credenda: hoc tamen secundum non est peccatum infidelitatis, quo solo fides amittitur, sed peccatum nimiae credulitatis, seu leuitatis de quo dicitur, qui cito credit, tenis est corde. Ratio autem est, quia voluntas credendi regulari debet à prudencia, quae aliquando dicat esse firmiter credendum, aliquando vero non esse credendum, vel saltem non firmiter, à qua prudentia regula devici possumus per defectum non credendo quod oportet, vel per excessum credendo, quando non oportet. Quare in aliquo sensu dicere possumus peccatum illud esse contra virtutem fidei in sua latitudine acceptum, non tamen contra fidem, quatenus solum affectus praeceptum credendi: sicut prodigalitas non est contra liberalitatem, quatenus praecepit sumptus necessarios, sed est contra illum quatenus prohibet superfluos, quae sunt duo praecepta distincta, quae complectitur virtus completa liberalitatis: sic virtus fidei in sua latitudine sumpta complectitur duo praecepta: nempe credendi quae sufficienter proponuntur à Deo reuelata, cui opponitur infidelitas, & praecepit non credendi saltem firmiter, quae non ita proponuntur, cui opponitur credulitas, & leuitas in credendo.

28 Ultimò dubitari potest, an in peccato haeresis detur paruitas materiae, excusans à peccato mortali: de quo agit vita lysis Diana part. 5. tr. 5. 5. tur parsitas de paruitate materiae, resolut. 28. vbi pro parte affirmativa affer Saynum in clave Regia lib. 12. cap. 2. num. 19. dicentem, in materia fidei posse esse peccatum veniale: potest enim esse tam leuisimum verbum, ut esset haeresis tantum venialis, & Alfonsum de Leonis de officio confessoris parte 1. recollectione. 7. num. 45. concedentem esse posse peccatum veniale in leuisimo verbo sapiente haeresim. Ipse tamen Diana contrarium docet cum communis sententia, pro qua affer Castrum Palao, Merollam, Baldellum, Thomam Sanchez, & Mollesium negantes esse posse peccatum veniale ex paruitate materiae in hoc genere.

29 In hoc puncto distinguendum est. Aliud enim est loqui de mero precepto confessionis fidei, an contra illud possit esse peccatum veniale in eo, qui negligenter causa, vel quia concionis, verbigr. themati magis congruit vnam, vel alteram

circumstantiam historiæ sacrae, contra veritatem historiæ addit in re leui, an peccet solidam venialiter, de quo diximus supra dispu. 14. sect. 3. Aliud vero est, quando ille scienter dissentit etiam interius veritati reuelatae, & hunc dissensum manifestat exterius; de quo Doctores communiter merito dicunt, non exculan à mortali propter leuitatem materiae, in qua dissentit. Ratio autem, quia sicut in pericolo non datur leuitas materiae, eo quod afferendo Deum in tempore mendacij etiam leuisissimi, grauissima irrogatur injurya diuinae veracitati, cui non minus repugnat mentiri in re leui, quam in re graui: sic repugnat diuinae auctoritati fallere in re etiam leuisissima, non minus quam in re graui: quare dissentient res reuelatae sufficienter propositæ, non irrogat leuem, sed grauissimam iniuriam diuinae auctoritati; nunquam ergo dissensus ille potest esse venialis ex paruitate materiae, licet aliihunc ex defectu plenæ aduentientis esse possit. Hinc autem rursus fieri videtur, neque etiam posse haeresim esse leuem in ratione manifestatiois externa, hoc est, quod manifestatio in genere manifestatiois sit ita leuis, & pœnas Ecclesiasticas haereticorum extenuat. Nam vel signum externum sufficienter manifestat haeresim internam, vel non: si non manifestat sufficienter, neque est signum sufficiens ad manifestandum, & hoc non per accidens, sed ex defectu signi: tunc ille non est haeticus externus grauus, nec leuis: si vero est signum sufficiens per se ad manifestandum; iam est haeresis grauus externa, nec potest dari medium; cum enim haeresis interna sit grauus, & hac non manifestetur quoad partem, quia est indivisibilis, debet vel tota, vel nihil illius manifestari. Si nihil manifestari possit per illud signum, non sit haeticus externus: si vero tota manifestari potest, iam sit haeticus grauus extenus.

Dices, aliiqua esse signa externa, quae non manifestant plenè haeresim internam, sed reddunt hominem suspectum grauiter, vel leuite de haeresi, & ideo solet cogi abitur grauiter, vel leuite de haeresi: tunc ergo dabatur paruitas materiae, non in haeresi interna, sed in exterioritate, arque adeo poterit ob leuitatem signi externi non incurri censura. Respondeo, aliiud esse, quod requiritur ad probandum sufficienter haeticum externum in foro contentioso, & damnandum illum: aliiud vero quod sufficit ad haeresim externam in ordine ad incurandas in foro conscientia pœnas spirituales haereticorum. Nam si aliquis cotam vno solum teste haeresim suam proficerat, erit certè haeticus externus, & incurrit censura: vnius tamen testimonium non sufficit ad damnandum illum, ut haeticum. Rursus in ipsius signis, quibus manifestatur haeresis interna, plus requiritur, & magis clara significatio, ut in iudicio, & foro contentioso quis declaretur haeticus, quam ad incurandas pœnas spirituales haereticorum: ad hoc enim sufficit, quod haeresim, quam mente habet, exprimere voluerit signo aliquo de se illam significante, licet ex defectu auditorum, vel alii circumstantiis, non fuerit significatio percepita, vel certè non satis, nec plus quam ad dubitandum. Vel suspicendum, v.g. si usus est verbis equivocis, intendens tamen significacionem haeticam, quam significacionem non percepérunt auditores determinatè propter dupla

duplicem significationem, quam verba poterant habere. Sic etiam sacerdos, qui recitans in Missa epistolam Pauli ad Corinthios verba illa *hoc est corpus meum*, profert cum intentione consecrandi tunc hostiam praesentem, consecrat verè illam licet auditores eam significationem non percipient, sed intentionem meram legendi epistolam. Quia nimis quoniam ad consecrandum requirantur verba significantia sensum affirmatum, & enunciariuum iuxta communem sententiam, & hic sensus non percipiat ab auditoribus, sed merè recitatius epistole Pauli; sufficit tamen, quod verba illa de se illum sensum significare possint, & quod sacerdos eum significare intendat, ut sacerdos dicatur suam intentionem, & sensum internum exterius expressisse. Similiter ergo sufficiet ad hoc, ut dicatur suam heresim internam exterius expressisse, licet ob aliquas circunstancias non posuerit percipi ab auditoribus sufficienter ad eum damandum ut hereticum, sed ad summum ad habendam de cius heresi suspicionem. Quoties ergo signum profertur externum, aptum secundum se ad heresim internam significandam, & animo eam significandi, ille erit hereticus externus in foro conscientie, nec in hoc poterit conciliare parvitas materiae, cum qualibet heresim interna sit materia grauis, & exterioris signo de se sufficiente exprimatur; si enim signum non sit de se sufficientis, nullo modo faciet hereticum externum etiam leviter: sicut verba ad consecrandum, vel absoluendum non possunt habere levitatem in significando, sed vel significant sufficienter, vel nullo modo significant, auctoritate consecrationis, aut absolutionis. Quia autem sunt signa externa de se sufficientia ad exprimentia heresim internam, & ad incurram censuram, dicimus infra disp. 23. agentes per pœnis spiritualibus hereticorum.

Videlicet definitiones heresim formalis.

Ex dictis in hac sectione colligi iam potest definitio heresim formalis, cuius varias definitiones, seu descriptions ex Patribus, & aliis refert Hurtado disp. 82. sect. 1. Suarez disp. 19. sect. 5. num. 13. sic definit. *Heresis est voluntarius, & pertinax error in materia fidei Catholicae contraria in homine, qui se Christianum esse proficitur.* ipse vero Hurtado. §. 6. sic definit *Heresicus est, qui retinet Christiano nomine, post acceptam fidem assertit, quod censeret esse contrarium Ecclesie Catholicae.* Vtique definitor placet, & in utraque prudenter additum est, *in homine, qui se Christianum proficitur, vel retinet Christiano nomine.* Nam qui etiam post baptismum negat totam fidem Christianam, non est hereticus, sed Paganus, vel Iudeus; vnde licet ille neget etiam purgatorium, in quo errore cum hereticis sentit, ille tamen error in eo non est heres, quia ad denominationem heres non debet attendi illa sola assertio secundum se, sed etiam qualiter se habeat homo ille circa alia dogmata nostræ fidei; nam si alia concedat, illa assertio erit heres; si vero alia omnia neget, non erit heres, sed pars paganismi. Vnde non omnis assertio contra fidem est heres: nam haec est propositio contra fidem *Iupiter, & Mars sunt veri Dei, non est tamen heres, sed propositio ethnica, vel Paganica sicut neque haec est heretica, Christus non fuit Messias promissus, licet sit contra fidem Ecclesie Catholicae; sed est propositio Iudaica, & Iudaismus si proferatur à Iudeo profidente legem Moysis, & acceptante vetus testamentum: si*

autem proferatur à Pagano, non erit propositio Iudaica, sed pars paganismi. Quod idem cum proportione dicendum est de hereti obiectu, que est obiectum heres formalis ad eam tamen non sufficit, quod sit contra dogma fidei Catholicae, sed semper debet esse cum respectu ad minorem profitentem Christianum: nam idem obiectum negatum à Iudeo, vel Pagano non erit heres obiectua, sed iudaismus, vel paganismus partialis obiectius.

Vt tamen apparet congruentia harum definitionum, examinanda sunt singulatim, que ad hereticum constitendum requiruntur: nam in hac sectione solùm generaliora dubia proposimus, in sequentibus autem videndum erit in particulari, quæ conditions requirantur ex parte obiecti, atque etiam ex parte subjecti, ad quæ duo potissimum capita deduci possunt omnia, quæ constitutionem heretici requiruntur.

SECTIO II.

Quæ requirantur ex parte obiecti ad heresim, & hereticum constitendum.

*E*x iis, quæ supra dicta sunt de heresi obiectua, constat ex parte obiecti requiri, quod obiectum sit aliquid contradicens obiecto fidei: non dico obiecto reuelato, quod per fidem creditur, sed obiecto fidei, quod latius patet quam obiectum reuelatum, & comprehendit obiectum formale, & materiale fidei. Nam fides credit non solùm obiecta materialia, quia reuelata sunt, sed etiam ipsam reuelationem, quæ propriè non creditur, quia reuelata sit, & ipsam etiam Dei veritatem, quæ licet sit reuelata etiam, & possit credi reflexè propter reuelationem, & esse obiectum materiale fidei: sed tamen prove est obiectum formale fidei, non creditur propter reuelationem. Et tamen, qui negaret veritatem Dei, vel eius reuelationem de Incarnatione, etiam si negaret Incarnationem, non mindis esset hereticus, quam si negaret Incarnationem ipsam, quia iam negaret obiectum fidei Catholicae.

Constat etiam non requiri, quod obiectum heresis opponatur articulis fidei, sumptu nomine articuli, strictè, propter significatio principia quædam fidei dogmata, quæ continentur symbolis, sed sufficiere quod opponatur cuicunque veritati, quam fides Catholica credit, quicunque illa sit, quare qui pertinaciter negaret Isac filius Abraham, vel Jacob fratrem gemellum Esau, & natu minorum, non mindis esset hereticus, cum ea assertio opponeretur rei reuelata, quam fides credit.

His suppositis, aliquot restant difficultates. Prima est, an dissentientia rei reuelata fidei à Deo priuata reuelatione sit hereticus; an vero ex parte obiecti requiratur, quod obiectum negatum sit reuelatum à Deo reuelatione communis auctoritati Ecclesie. Prima sententia docet, hunc esse recipi hereticum. Ita Vega, & Caraninus, quos auctoritatem reuelationis suarum sententiarum remittunt, & sequitur Thomas Sanchez lib. 2. in De reuelatione cap. c. 7. n. 32. Suarez. diff. 19. sect. 5. n. 11. Azor tom. 1. lib. 8. c. 9. qu. 4. Coninch diff. 18. dub. 7. n. 118. Calatr. Palao tom. 1. tr. 1. 4. diff. 3. p. 700. & 2. n. 14. & n. 14. alij.

alij, qui tamen non conueniunt postea, an hic incurrat penas Ecclesiasticas haereticis impositas. Afflant enim incurrete Sanchez, & Coninch locis citatis, negare vero Suarez, Azor, & Castro Palao ubi supra.

Secunda sententia negat, illum esse haereticum; ita late Lora *disp. 39.* qui tamen excusat di-
cens, ita sentire eos etiam, qui dicunt reuelationem priuatam, & eius obiectum credi eodem habitu fidei infusa, quo creduntur reuelationes communes, quod tamen fallut est: nam Suarez; & alij, qui id dicunt, censem hunc esse ha-
reticum. Eam tamen sententiam tenent omnes
ij, qui dicunt reuelationem priuatam non credi
eodem habitu fidei infusa, quo reuelationes
communes, quos adduximus *supra disp. 1. sect.*
11. tenent etiam Hurtado *disp. 8o. sect. 3. §. 12.*
& *disp. 82. sect. 5. §. 38.* & sequentibus, & alij.

In hoc puncto duo possunt esse dubia, alterum de re, alterum de nomine. De re erit an dissen-
tientis reuelationi priuatae incurrat penas Eccle-
siasticas haereticis impositas: de nomine autem
erit quarto, an ille dicendus sit haereticus, esto
penas Ecclesiasticas haereticorum non incurrat.
Et quidem iam supradicta *disp. 1.* diximus reue-
lationem priuatam eodem habitu fidei infusa
credi posse, quando aliqui sufficienter proponi-
tur. Diximus etiam *disp. 17. sect. 5.* committi ve-
rum peccatum infidelitatis ab eo, qui eam non
reciperet, arque adeo contra Hurtadum proba-
vimus, eo etiam peccato utpote vero infidelitas
peccato, habitum fidei infusa dispersi. Quod
intelligi debet, quando reuelatio sufficienter pro-
ponitur, cum evidenti iudicio creditur, seu
obligationis firmiter, & super omnia credendi;
qua tamen talis, & tanta obligatio non semper
interuenit in eiusmodi reuelationibus, sed for-
tasse rarius: potest tamen aliquando interuenire,
sicut etiam Prophetæ abfque alia precedente
Ecclesiæ propositione, tenebant credere firmiter
qua Deus illis reuelabat, ut ea toti Ecclesiæ
proponerent.

Quibus suppositis, ut à controversia de re
incipiamus, mihi placet secunda sententia, quod
dissentientiis eiusmodi priuatae reuelationi non
incurrat penas Ecclesiasticas haereticis imposi-
tas, cuius contrarium singulariter assertuerunt
Patres Sanchez, & Coninch contra aliorum
omnium sensum, & contra praxim ipsam: neque
enim vnuquam ab initio Ecclesia declarauit, aut
puniuuit tanquam haereticum eum, qui pri-
uatae reuelationem non creditisset: sed eius-
modi peccata diuino iudicio relinquit. Quomo-
do enim potest in iudicio Ecclesiæ astriani ha-
reticus, vel tanquam haereticus puniri, qui cre-
dit, & profiteretur omnia, qua vniuersa Ecclesia
credit imo cum haereticis ab Ecclesia reconcilién-
tur facta prius abiurazione sua haereticis, & præ-
missa fidei professione, non appetit, quomodo
haereticus ille reconciliandus esset, vel quiam si-
dei professionem deberet facere: nam professio
fidei iure statuta, non continet retractationem
illius haereticis contra reuelationem priuatam. Nec
dici potest, cogendum illum tunc ab Ecclesia ad
abiurandam illam haeresim, & credendam, ac
profitandam rem sibi peculiariter reuelatam: hoc
enim non posset Ecclesia prudenter præcipere,
cui non constat de veritate reuelationis, imo
nec rei reuelatae: imo nec appareat quomodo pos-
set reconciliari cum Ecclesia, qui nunquam ab

Ecclesia separatus fuit, nec ab ea dissentit, sed
potius cum ea in omnibus sentit, & candem Ec-
clesie fidem tenuit. Aliam congruentiam addit
Suarez *loco citato*, quia nimicrum peccatum aliud
vix vnuquam posset esse sufficienter externum;
cum non possit Ecclesia exterius confitare, quod
ille habuerit reuelationem, veram obligantem ad
firmiter credendum. Quod explicari potest, quia
etiam ipse dicat exterius, le non credere illam
reuelationem, ex hoc non potest conuinci quod
peccauerit contra fidem, cum non possit conuinci
de obligatione credendi illi reuelationi: nec
enim ipse moraliter loquendo dicit, reuelati-
onem sibi esse sufficienter propositam, & tamen fe-
cam nolle credere, imo nec haereticus hoc dicunt
de rebus nostris fidei. Posset autem aliquis ita in-
fantere, ut vnuquam simul dicteret, & manifesta-
ret se esse infidem contra reuelationem suffi-
cienter propositam: ideo dixi vix vnuquam id pos-
se contingere, quia casus ille metaphysicus po-
tius est, quam moralis, nec pro casu illo imagina-
rio, & metaphysico Ecclesia penas statuit, nec
tunc etiam esset haereticus in sensu ecclesiastico,
cum homo ille ab Ecclesia sensu non discederet.
Demique ad hoc ipsum conducere possunt, que
statim afteram in controversia de nomine ad pro-
bandum illum non esse dicendum haereticum,
qua eo ipso probant non incurtere Ecclesiæ
penas haereticorum.

Addit Hurtado *dicta disp. 82. §. 43.* aliud ar-
gumentum ad hoc item probandum: quia nimicrum
non solet Ecclesia punire tanquam haereticum
eum, quem plures viti docti probabiliter
iudicant non esse haereticum, sed solum notorium
haereticum ita puniri: sed multi probabiliter doc-
cent dissentientem reuelationi priuatae non esse
haereticum, nec perdere habitum fidei, imo nec
assensum illius reuelationis elici ab habitu fidei
infusa: ergo ille non incurrit penas pro haereti-
cis constitutas. Hoc tamen argumentum non vi-
detur solidum, quia leges contra haereticos sunt
vniuersales comprehendentes omnes haereticos,
quicunque illi sint. Si potest vero Doctores di-
putent, an hic vel ille sit haereticus, & alij affir-
ment, alij negent, non sequitur quod in omni
sententia ille talis liber sit à penas; imo illi qui
affirmant esse haereticum, eodem modo affirmant
incurrere penas haereticorum. Et quamvis in
foco externo quod penas à judice exsequen-
das, possit iudex mitiore patrem sequi, & non
inflegere eas penas, amplectendo sententiam
contraria probabilitatem, vel aequa probabi-
lem: quod penas tam, que non indigent iu-
dicis opera, non est dubium quod incurvantur,
si sententia affirmans esse haereticum sit vera;
licet contraria sit probabilis. Sicut etiam in ma-
teria Simoniae, & alii materis solent esse variae
Doctorum opiniones, an tali, vel tali casu cōmiti-
tū v.g. vera simonia, & quamvis aliqui id pro-
babilitate negent; alij tamen, qui affirmant, dicunt
consequenter, quod eo casu incurvantur penas,
& censurae haereticorum, quibusdam affirmantibus,
& quibusdam negantibus, ut testatur idem Hur-
tado *disp. 1.* per varias sententias, & tamen non
minus incurvantur ex penas ex eo quod alij ne-
gent

De virtute Fidei diuinæ,

540

gent incurri, vel illos esse hæreticos externos, nec ea de causa Ecclesia minus intendit paenam in eos, ac censuras profert, si tamen verior sit sententia affirmans eos esse hæreticos externos.

38
Obiectio. I.

Contra hanc primam partem, & assertionem obicitur primò ex Sanchez, *vbi supra num. 3. 2. & Coninck num. 120.* qui licet Ecclesia non proponat reuelationem illam priuatam, sed tamen proponit, Deum esse summum veracem, & illi credendum, quando sufficienter aliquid reuelatio proponitur, quibus se opponit dissentiens reuelationi priuatae sufficienter sibi proposita, dum negat esse verum id, quod Deus illi reuelat, & per consequens implicite, & moraliter Deum facit mendacem: ergo opponitur Catholica doctrina & per consequens est hereticus. Hoc tamen argumento Suarez, & alij vñi non sunt, & meritò: quia hic nullum habet assensum contradicentem assensui fidei Catholice: nam in primis non negat, Deum esse summum veracem, immò id aperte fateretur: neque etiam negat Deo sufficienter proponenti esse credendum: nam aliud est non credere diuinam reuelationem sufficienter propositam, aliud vero est dicere, non esse illam credendam. Sicut qui mœchatur non haber iudicium contra fidem dictantem non esse mœchandum: non enim dicit esse mœchandum, sed mœchatur, quamuis credat, non esse mœchandum: sic qui non credit reuelationem sufficienter propositam, non dicit illam non esse credendam, immò potius aduerbit, & indicat obligationem illam credendi, & ideo peccat, quia habet iudicium evidens de credibilitate, seu obligatione credendi; & tamen in actu exercito eam non credit: non ergo negat aliquid contra fidem Catholicam, sed facit contraria, quod fides catholica docet esse faciendum, sicut omnis etiam peccator facit, & non ideo est hereticus.

39

Dices, implicitè saltem negari eo casu summam Dei veritatem: nam negatur res illa reuelata, ex cuius negatione inferri potest per evidenter consequentiam Deum non esse summum veracem: hoc enim argumentum bene concludit: sufficienter proponitur, quod res hac sit reuelata à Deo, & tamen res hec est falsa; ergo aliquid potest à Deo proponi, & reuelari, quod sit falsum. Maior autem evidenter cognoscitur in casu nostro ab eo, qui dissentiendo reuelationi priuatae peccat grauiter contra fidem: haber enim iudicium evidens de obligatione credendi, & per consequens evidenter iudicat, quod hac reuelatio sufficienter ei proponatur credenda, ut reuelatio Dei. Minorem autem illius syllogismi, nempe quod res illa sit falsa, ipse concedit, dum dissentit reuelationi & rei reuelatae, ergo tenetur concedere etiam consequentiam, & consequens, nempe quod aliquid reuelatum à Deo possit esse falsum, cum hoc ipsum in præmissis à se confessis continetur, atque adeo iam implicitè concedit aliquid, quod aperte est contra fidem Catholicam totius Ecclesie. Respondeo non negari etiam implicitè summam Dei veritatem ab eo, qui dissentit priuatae reuelationi sibi sufficienter proposita, neque id concludi syllogismo proposito, qui si attente examinetur, est in quatuor terminis, & ideo non potest evidenter concludere: nam in maiori, non habetur, quod obiectum illud reueletur, vel proponatur à Deo, sed solum quod sufficienter proponitur ut obliget ad cre-

dendum quod sit reuelatum, & propositum à Deo. Potest autem aliquis evidenter cognoscere obligationem credendi aliquid reuelari à Deo, & eam obligationem fateri; & tamen ex malitia, vel imprudentia culpabili nolle credere, quod sit reuelatum à Deo. Sic enim heretici multi penetrant vim mortuorum nostrorum fidei, & cognoscunt evidenter obligationem eam recipiendi tanquam fidem diuinam, & tamen eam oblitum, & culpabiliter negant. Non ergo cogit evidenter ad negandam veritatem Dei, qui negat esse verum, aliquid quod proponit sufficienter cum obligatione ad credendum: neque enim est evidens, quod omne, quod proponit, cum tali obligatione, sit reuelatum, & propositum à Deo. Alioquin esset evidens fides nostra, qui evidens est obligatio credendi eam à Deo probata, & reuelari.

Vrgebis: evidens est, quod nemo possit obligare ab fibi credendum, qui mentiri potest; sed evidens est in casu posito habenti reuelationem privatam obligatio credendi obiectum reuelatum, ergo evidens illi est reuelationem illam à Deo esse: si enim esset ab alio non efficit obligatio credendi, cum omnis alius preter Deum mentiri possit ergo dum negat veritatem obiecti reuelati, eo ipso implicitè negat veritatem Dei. Hoc etiam argumentum nimis probat, quia probaret, fidem habere evidenter de veritate obiecti reuelati: quare in forma respondendum est ad illud, negando maiorem; non est enim evidens nobis, quod non possint ponи circumstantie, in quibus obligeatur ad credendum aliquid, tanquam dictum à Deo, in quibus circumstantiis non sit Deus qui loquitur; neque enim habemus evidenter, quod motiva credibilitatis, que nobis proponuntur, non poterint ponи alter, quam à Deo loquente; aliquo habemus evidenter de rebus ipsis creditis per fidem. Habemus ergo solum evidenter de obligatione credendi firmiter. Deo in his circumstantiis, quia circumstantiae sunt tales, ut licet non probent evidenter, quod Deus sit, qui loquitur: probent tamen evidenter obligationem non dubitandi, sed amplectendi firmiter hunc sermonem tanquam sermonem Dei obscurè loquentis. Sicut evidens est obligatio adorandi absolute, & supremo cultu hanc hostiam, quia mihi proponitur in Ecclesia, quando prudenter non est ratio dubitandi de eius consecratione, licet non sit evidens, immò nec verum inveniatur, non potest intercedere eam obligationem nisi respectu hostie verè consecrata, quia licet sit evidens non esse obligationem adorandi ita hostiam, gaz scitur non esse consecrata, vel de qua prudenter dubitatur; non est tamen evidens non esse hanc obligationem, quando hostia reuera non est consecrata, & id à me ignoratur. Factor quidem, motiva credibilitatis nostrae fidei, que Ecclesia habet, talia esse, ut non poterint concurrere hæc omnia in testificationem doctrine falsæ: hoc tamen ipsum non est nobis evidens, sed solum est evidens motiva esse talia, quia inducent obligationem credendi firmiter hanc esse reuelationem Dei saltem obscure loquentis, de quo diximus supra discept. 1. & 2. agentes de evidenti credibilitatis.

Secundò obiecti potest contra eandem partem conclusionis: quia infidelitas exterius manifestata in homine Christiano reddit eum hæc-

cum

cum punibile, cum iam constet Ecclesiae illum esse in eo statu, in quo non potest credere articulos fidei Catholicæ prout opteret ad salutem: qui enim dissenserit alicui revelationi diuinæ sufficiens sibi propositæ, non potest alios articulos credere fide diuinæ, sed eo ipso amittit habitum fidei infusæ, ut diximus disp. 17. sect. 6. Potest autem hoc peccatum sufficiens exterius manifestari, & constare, nimirum si ipsenem, cui facta est revelatione, dicat, ego habeo revelationem de talis re mihi taliter factam, ut obliget ad credendum esse revelationem Dei, sed tamen ego nolo credere, quod sit revelatione diuinæ: ergo potest incurtere penas Ecclesiasticas tanquam hæreticus externus. Respondeo ex dictis, hæreticum punibilem ab Ecclesia idem esse ac Sectarium, seu qui ab Ecclesia dividitur: quare quodlibet aliud peccatum, quod ab Ecclesia non dividitur, etiam si ex proprio confessione exterius constet, non punitur ab Ecclesia hæreticorum penas, quia eos solos hæreticos Ecclesia punit, quos esse est postea Ecclesia reconciliari, & ad Ecclesiam redire. Qualis non esset is, qui credit omnia, quæ credit Ecclesia, & solùm negat priuatam revelationem, quam nec ipsa Ecclesia credit, dum tamen ille negat credendum esse revelationi priuata sufficiens propositæ: hoc enim iam esset contra doctrinam Ecclesie vniuersalis, & per consequens iam in hoc ipso discederet à communis sensu Ecclesie.

Dices, eo ipso, quod fatetur se non credere, nec recipere revelationem priuatam sibi factam à Deo, & sufficiens propositam, significat se non credere etiam articulos fidei Catholicæ, saltem fide diuinæ, & prout opteret ad salutem: diximus enim supra disput. 17. sect. 5. non posse aliquem dissentiri vni obiecto reuelato sibi sufficiens proposito, & simul credere alios articulos fide diuinæ assensu perfecto, & ex toto corde; ergo si fatetur se dissentire vni obiecto reuelato, quod credere debet fide firma, eo ipso significat exterius se non esse paratum credere articulos fidei Catholicæ, prout credendi sunt ex toto corde, & fide perfecta, atque adeo significat se discedere ab Ecclesia, si non in rebus creditis, in modo saltem debito illas credendis, quod sufficiere videatur, ut puniatur tanquam hæreticus. Ad hoc responderi facile potest ex dictis illa sect. 5. vbi diximus, assensum ad alios articulos in eo, qui negat vnum, ideo non esse actum perfectum fidei, quia non procedit a voluntate perfecta, & vniuersali subiiciendi intellectum in omnibus veracitatib; diuinæ, quamvis ex parte intellectus possit esse assensus firmus, & super omnia ad illum articulum, qui creditur. Unde consequenter dicimus, eum, qui dissentit revelationi priuatæ sibi sufficiens propositæ, & cum obligatione firmiter credendi, peccare quidem in hoc graviter contra fidem: posse tamen adhuc credere firmiter omnes articulos fidei Catholicæ, & ita de facto profiteretur, le eos firmissime credere, & tenere. Differt ergo ab aliis Catholicis non in rebus creditis, neque etiam in assensu firmissimo ad omnes illas, sed in voluntate imperante assensum, quæ non est ita perfecta, & vniuersalis extendens se ad subiiciendum intellectum in ordine ad omnia, quæ proponi possunt sufficiens ut reuelata à Deo. Ideoque non habetur pro hæretico ab Ecclesia, quæ non puniit eum, cuius intellectus in omnibus consentit Ecclesie: nam

Card. de Lugo de virtute Fidei diuinæ.

hæresis saltem in sensu Ecclesie, debet consummari in intellectu, inquit & in actu extero significante sensum intellectualem diuersum à sensu Ecclesie. Quod in casu positivo non innenit, cum intellectus illius significetur, & esse possit consentiens omnino sensu Ecclesie, & firmissime credens omnia, quæ Ecclesia Catholica credit, & sentit.

Ex his autem, que pro hac prima parte nostra sententiae dicta sunt, quæ ut diximus, erat magis controversia de re, facilis erit probare alteram partem, quæ tangit controversiam magis de vocibus, an ille, qui dissentit revelationi priuatae sibi sufficiens propositæ, appellandus simPLICITER, & absolute hæreticus, prout cœidunt Azor, Suarez, & alii; negantes tamen eum incurrere penas Ecclesiasticas hæreticis impositas. Nos tamen consequenter dicimus, non esse ita in rigore, & propriè appellandum: nam Ecclesia censuras, & alias penas vniuersaliter imponit, & sive villa limitatione omnibus hæreticis: si ergo hic non incurrit eiusmodi penas, consequens est, ut ipse non intelligatur simPLICITER, & absolute sub nomine hæreticorum. Nomini enim non habent aliam significationem, nisi illam, in qua communiter usurpatur ab hominibus. Si ergo Ecclesia hoc nomine nunquam intelligit eum qui revelationi priuatae dissentit, sed eum solùm qui ab Ecclesie sensu discedit, signum est, quod nomen, hæretici, non significat propriè, & in rigore eum, qui soli revelationi priuatae dissentit, & quoad alia omnia, sentit & credit cum ipsa Ecclesia.

Porro in hoc sensu nomen hæretici ab Ecclesia usurpari, constat ex Catechismo Pij V. part. 1. in 9. art. symboli, Credo sanctam Ecclesiam Catholicam, §. 1. vbi sic dicitur; non enim, ut quisque primus in fide peccari, hæreticus dicendus est: sed qui Ecclesia auctoritate neglecta, impia opinione pertinacia animo tuerit. Quæ doctrina videtur defumpta ex Innocentio III. in Concil. Latianensi relato in cap. damnatio, de summa Trinit. vbi cum aliquis propositiones Abbatii Joachimi ut hereticas damnaretur, sum tamen auctorita— dicit non fuisse hæreticum, quia iudicio Ecclesie sua scripta summis proteguntur ut eam fidem tenere, quam Romana tenet Ecclesia Eodem modo loquitur S. Thomas in 4. dist. 23. quæst. 6. art. 1. ad 6. dicens non esse hæreticum, si aliquis simplex credat, Iacob patrem fuisse Abrame, quod est contra veritatem Scripturæ, quam fides proficitur, quorsus hoc sibi innotescat, quod fides Ecclesie contraria habet, quia non discedit, per se loquendo, a fide Ecclesie, nisi ille, qui scit hoc, à quo recedit, de fide Ecclesie esse. Ad hoc etiam Valentia præsenti quæst. 11. puncto 1. post §. quarta difficultas, & Hurrado disp. 82. §. 32. afferunt verba Augustini lib. 4. contra Donatistas cap. 6. (debuerunt dicere c. 16.) Constatuum (inquit Augustinus) duos aliquos isto modo: unum eorum, v. g. id sentire de Christo, quod Photinus opinatus est, & in eis hæresi baptizari extra Ecclesiam Catholicam communionem, aliam verò hoc idem sentire, sed in Catholicam baptizari, existimantem ipsam esse catholicam fidem. Istum nondum hereticum dico, nisi manifestata sibi doctrina Catholicæ fidei, resistere maluerit, & illud, quod tenet elegerit: quod antequam fiat manifestum est, illum, qui fons baptizatus est, esse peioram: itaque in hoc sola

43

44

Z z falsa

falsa opinio, in illo autem ipsa diuisio corrigenda est, sed in neuro illorum Sacramenti veritas repetenda. Sed fortasse Augustinus non loquitur in secundo exemplo de peccante contra fidem in illa falsa opinione, sed solum de errante materialiter, quod magis indicant verba illa, existimantem illam esse Catholicam fidem. In quae sensu videtur hic locus intellectus à Suarez adducto à nobis suprà pro contraria sententia, qui eandem disp. 19. sect. 3. num. 10. assert Augustinū loco citato, ut probet requiri pertinaciam voluntatis ad peccatum hæresis, quare videtur supponere, quod Augustinus loquatur ibi de errante sine pertinacia, atque ad sine peccato graui. Nec obstat, quod Augustinus dicat, in eo aliud esse corrigitendum: loquitur enim de correctione non culpe, sed opinionis, que cum falsa fuerit, & hæretis materialis omnino corrigenda est. Fateor, Suarium illo num. 10. non videri satis caute loquuntur, ut cohereret doctrinæ, quam tradit postea sect. 3. num. 11. vbi ad hæreticum non requirit, quod aliquis opponat se doctrinæ totius Ecclesiæ: nam in illo priori loco reperit sacerdotem, non posse esse hæreticum eum, qui vult cum Ecclesia sentire, & illi se subiucere, vbi eriam ad hoc probandum assert Originem. Tertullianum, & Hieronymum, qui apud ipsum videri possunt.

45 Accedit communis vius compendi, & loquendi, qui Catholicos Hæreticis opponit, & è contra; vnde neque Catholicus est hæreticus, neque è contra. Qui autem non credit revelationem priuatam, adhuc est Catholicus: nam fides Catholicæ idem est, quod fides viuençialis, & communis, quam totam ille adhuc retinet, & firmissimè credit, ac profiteretur. Si ergo Catholicus est, non potest simul esse hæreticus: nec enim ullum inuenies, qui ea duo vocabula *Catholicæ*, & *hæretici*, proprie, & in rigore, eidem homini simul attribuat, vel tribui posse faciat.

Obiectio. i. Obici potest primò ex Hieronymo in epist. ad Galat. cap. 3, in verba illa Pauli. *ira, dissensiones, heres, vbi absque recessu ab Ecclesia videatur propriam heresim, & haereticum agnoscere his verbis.* *Quicunque igitur aliter scripturam intelligit, quam sensus Spiritus sancti flagitat, quo conscripta est, licet de Ecclesia non recesserit, tamen haereticus appellari potest.* & de carnis operibus est que peiora sunt elegens. Tres solutio-
nes afferunt, & approbat Hurtado *Diss. 8.2. §.28. & seqq.* Prima est, Hieronymum loqui de haeretico in latiori significazione, quod videtur ex praecedentibus colligi, nam loquitur de dissensionibus domesticis, qui inter domesticos oriuntur circa interpretationem alicuius loci scripture: quo casu, qui scripturam suo sensu interpretatur minus bene, potest in latiori significacione appellari haereticus iuxta vocabuli etymologiam, quam ibi ex Graeco Hieronymus afferit, quatenus significat electionem prauam, in quo sensu est haereticus, que peiora sunt elegens. Secunda interpre-
tatio est, quod loquatur de eo, qui licet absolute ab Ecclesia non recedat, conditionato tamen affectu recedit, adeo nimirum obstinato animo sue doctrinæ adhaerens, vt licet Ecclesia eam reprobat paratus non sit Ecclesia obedire. Tertia est, loqui Hieronymum, non de haereticis primario, & completo, sed secundario, & incompleto, quatenus assertat id, quod reuera haeresis est

contra Ecclesiae sensum, & hoc non confusus Ecclesiae mentem; sed temere se pericolo expoenit, quare licet strixè non sit hereticus, nec id dixerit Hieronymus, dixit tamen pollo appellari hæreticum, nimis in latiori significacione; quare hac ferè recedit in primis vel positione, quæ confirmari potest ex aliis Patrum loquitionibus, qui solent etiam homicidam appellare eum, qui pauperi non subvenient famelico, & indigenti. Polsumus etiam quartam addere, pum-
rum non excludere recessum omnem ab Ecclesia, sed folum visibilem, & explicitum Solitane enim
hæretici Catholicorum Ecclesias sponte virare, & eorum communionem, protestantes facti ipso, se ab Ecclesia discedere: aliquando etiam ex-
pellabantur, nisi resipiscerent, ipsque repulam magis
hanse malebant, quam errorem revocare. Sicut
ego Hieronymi tempore hæretici ab Ecclesia materiali recedebant explicitè, & sensibiliter, vel
sponte sua, vel expulsi à Pratalis Catholicis, &
in hoc sensu verissimum est, quod potest esse, &
appellari propriè hæreticus, qui Scripturam
contra Ecclesias sensum explicat, licet ab Ecclesia
materiali non recedat, sed adhuc certius Catholicorum interueniat, & inter Catholicos ver-
setur, communionem cum iis habens, quia iam
à Catholicis Ecclesias fide, & spirituali coniunctio-
nione recessit. Aliunde autem videtur de Hiero-
nymi mente constare, quod requirat in hæ-
retico pertinaciam contra Ecclesiam: nam in cap.
3. epist. ad Titum super illa verba, hæretikon ho-
minem, &c. Sic ait: *Hæreticos autem in fidelip-
tatis sententiam ferunt, suo arbitrio de Ecclesia re-
cedentes, quæ recepcionis propria conscientia vide-
tur esse damnatio.* Vbi derescens non solidus ab
Ecclesia, & cœtu materiali, sed etiam, & mul-
to magis de recessu formali loqui videatur, cum
eum icterat ad iudicium ipsius conscientie re-
dientis.

Secundò obiici solet, qui contrariorum eadem est ratio, si ergo alienus revelationis primitus sufficienter proposito elicuit ab habito fidei infuso, sicut & alienus revelationis publicus; dissensus etiam erit heres sicut & dissensus fidei Catholicae; nam in homine Christiano contrarii opponuntur fides, & heres: nec potest homo baptizatus retinens confessionem religionis Christianae esse infidelis, qui sit hereticus: quæ enim alia esset species illa infidelitatis, cum neque esset Paganus, nec Iudeus? Respondeo ex dictis disputat, 18. feb. 3. in principio non opponi vera oppositione contraria, & stricta, sicut calidum, & frigidum, sed, & heres in homine Christiano profiente etiam religionem Christianam, cum possit nec fidei infusum, nec heres habere, contraria autem qualitates caloris, & frigoris non possint simul abesse à affectu capaci. Opponuntur quidem hoc modo contrarii fides Catholica, & heres in eo, qui Christianam religionem proficeret, non autem fides, abstrahendo à Carbolica. Ille ergo time nec esset Paganus, nec Iudeus, nec hereticus, quæ tres species dividunt solum infidelitatem oppositam fidei Catholicae; sed habet etiam infidelitatem specialem oppositam fidei divinae, de qua specie Theologi non curantur, & quia non pertinet ad iudicium humanum, nec ad regulas diversas, quæ pro infidelium diversitate alignari solent in iure, & ideo in tigore metaphysico non repugnat aliqua infidelitas specialis in homine

mine Christiano, quæ non sit Paganismus, Iudaismus, vel hæresis, sed alia irregularis, qua non est iuridica, quia iura de ea non loquuntur, nec opus fuit ut de ea loquerentur.

49 **Oblatio 3.** Tertiò obiicitur, quia hoc peccati genus expellit habitum fidei infuse, ergo reddit hominem infidem, non ergo manebit Catholicus, sed hereticus; nam omnis Catholicus est fidelis. Respondeo retorquendo argumentum, quia omnis, qui sentit in omnibus cum Ecclesia catholica, est catholicus; non enim potest esse singularis, qui in nullo dissentit à sensu communis & vniuersali totius Ecclesiae vniuersalis, seu Catholicae: cùm ergo homo ille in omnibus sentiat idem, quod Ecclesia Catholica, non potest non esse catholicus. Quare si aliunde est infidelis, quatenus dissentit reuelationi particulari, fatendum erit posse eo casu esse aliquem infidem, infidelitatem contra fidem particularem, qui adhuc sit catholicus, quia non sentit, nec peccat contra Catholicam fidem, atque adeò non est infidelis infidelitate, vt ita dicam, charonica, de qua leges Ecclesiasticae loquuntur. Ad retinendum ergo habitum fidei infuse non sufficiet credere fidem Catholicam, atque adeo denominari catholicum, sed requiritur non committere vnum infidelitatem peccatum, vt dixit Tridentinum *scilicet 6. cap. 15.* vbi merito non est dictum sola hæresi fidem amitti, sed sola infidelity, quæ latius patet, quam hæresis, ut dictum est.

50 **Oblatio 4.** Quartò obiicitur ex Coninck *vbi supra num. 118.* quia assensus circa reuelationem priuatam sufficienter propositam, & obligantem ad assensum firmum eiusdem rationis est omnino quod ad omnia prædicata intrinseca, ac assensus circa articulum ab Ecclesia propositum, & ab eodem habitu infuso procedit: quod verum est tam de actu intellectus, quam de voluntate pia, quia imperatur assensus: ergo eiusdem etiam rationis erit error, seu disensus contra vitram reuelationem, quia virtus, quæ eidem virtuti, & eadem ratione opponuntur, eiusdem omnino rationis esse debent. Si ergo error contra reuelationem communem in homine Christiano est hæresis, error etiam contra reuelationem priuatam hæresis erit. Respondeo in primis, non repertum eadem prædicata intrinseca in vtroque disensu; nam vnu respicit reuelationem priuatam, & immediatam, alter reuelationem mediatam, & communem, quæ duæ reuelationes specie differunt, atque adeo, & ipsi disensus differe debent specie saltem physica imo & fortasse differe debent specie etiam morali in ratione peccati, quatenus error contra reuelationem ab Ecclesia propositam inuoluit etiam culpam non solum contra Deum, cui non creditur, sed etiam contra Ecclesiam proponentem illam reuelationem, cuius Ecclesia auctoritatē detrahitur; quare licet hic Ecclesia contemptus ibi contentus non refundat differentiam specificam in ratione formalis infidelity, & quatenus præcisè aduersator virtuti fidei, potest tamen afferre speciem nouam peccati propter circumstantiam irreuerentiae, & contemptus contra Ecclesiam, quæ differentia fatis est, ut hoc solum peccatum, & non illud aliud appelleretur nomine *hæresis*.

51 Addo deinde, non semper quolibet peccatum hæresis debere differe specie morali à quolibet alio peccato, quod non est hæresis, nos so-

Card. de Lugo de virtute Fidei divina.

lum in ratione infidelity; sed neque etiam in villa alia ratione morali, sed aliquando differre solum materialiter, aliquando etiam solum per denominationem extrinsecam. Exempla scilicet *sopra diff. 18. scilicet 3.* agens de differentia specifica infidelity: nam disensus, quem habet hereticus circa existentiam Christi sub species bus panis, & disensus, quem habet Iudeus circa hoc ipsum, non differunt secundum se considerati, sed solum per denominationem extrinsecam, quatenus prior est in homine consciente aliquoquin religionem Christianam, posterior vero est in negante illam, quæ differentia est extrinsecam ipsi disensiū circa Eucharistiam; & tamen prior dicitur hæresis, posterior non est hæresis, sed Iudaismus. Rursum in multorum sententia error ille contra Eucharistiam in homine non baptizato non est propriè hæresis, qui tamen idem esset hæresis in homine baptizato, de quo videbimus *infra scilicet 4.* vbi iam vides, totam illam differentiam non posse esse nisi extrinsecam ex baptismō ante suscepto, vel non suscepto. Multò ergo magis ex eo, quod vnu error sit contra reuelationem communem, & alter contra solam priuatam, licet vterque sit contra eandem fidei virtutem, fieri poterit quod vnu appelletur hæresis, alter non sit hæresis, sed infidelity priuata contra priuatam etiam obligacionem.

52 Quintò ex eodem auctore *n. 119.* obiicitur, quia licet fidei bonitas non consistit in eo, quod *Oblatio 5.* credens subiicit se auctoritati Ecclesiae, eique obediatur (hoc enim non facit propriè per actum fidei, sed ad summum per iudicium præiuimus, quo propter Ecclesiae auctoritatem iudicat aliquid esse credendum; nam actus fidei, solum modo Ecclesiae auctoritate, sed sola divina nütur) sed quod subiicit se sponte, sive voluntariè, auctoritati primæ veritatis, ei firmissimè adhaerendo: sic etiam malitia erroris contra fidem, quatenus habet rationem infidelity, non consistit in eo, quod quis sit contumax contra Ecclesiam, ciuius auctoritatem contemnat (quia sic peccat propriè, non contra fidem, sed contra obedientiam, ac reuerentiam Ecclesie debitam) sed quod voluntariè resistat auctoritati primæ veritatis, atque implicitè faciat eam mendacem. Atqui vterque qui errans eodem modo, ac æquè voluntariè resistit primæ veritati, ac eam facit mendacem, ergo vterque error habet eandem malitiam contra fidem, sive infidelity.

Respondeo ex dictis, etiamsi vterque error habeat malitiam eiusdem speciei contra fidem, & in genere infidelity, posse tamen propter circumstantiam diuersam, sive specificam contra aliam virtutem, sive non specificam, alterum solum error, & non alterum appellari nomine *hæresis*, vt vidimus; præsertim cum vnu respicit intrinsecè differentiam illam reuelationis mediatae, & communis, quam alter non recipit, sed differentiam aliam reuelationis immediatae, & priuatae. Falsum præterea est, id quod Auctor ille addit, Ecclesiam solum attingi per iudicium fiduci præiuum, & non per ipsum assensum fidei: nam vidimus supra agentes de obiecto formalis fidei, licet assensus fidei non nütur auctoritate Ecclesiae, quatenus est auctoritas Ecclesiae; nisi tamen auctoritate, & reuelatione divina per Ecclesiam proposita, quare attingit intrinsecè Ecclesiam, saltem vt organum per quod Deus

Z z 2 media

mediatè nobis loquitur, & proponit reuelationem suam præteritam; qua propositio Ecclesiæ integrat, & componit partialiter loquitionem Dei, mediatam, quæ est motuum formale fidei, ut ibi latius explicuimus. Alia verò eiusdem auctoris argumenta iam in superioribus soluta sunt; & hæc dicta sint circa primam difficultatem, an ad hæresim ex parte obiecti requiratur oppositio cum reuelatione communi, & publica.

54
An sufficiat ad hæresim propriam, & ad constitutum pertinaciter neget alii proprium. *Si* quid ad fidem Catholicam pertinens, & sibi sufficienter propositum, non tamen ei proposita auctoritate Ecclesiæ, id sententia. De hoc agit Hurtado *dispt. 8.2. §.44.* vbi proponit exemplum si aliquis, v.g. contendat, Tobiam non habuisse canem in sensu litterali, sed in allegorico; alius proposita Scriptura, eum ab illo errore remouere conetur, idque miraculis in testimonium veritatis, & mortui etiam sufficiatione confirmet, ita ut evidentem credendi obligationem inducat; non tamen adducat Ecclesiæ auctoritatem, ille verò aliud adhuc obstinatè refusat; quæritur an sit propriè hereticus. Negat ipse Hurtado, quia eadem est ratio, ac si solum reuelationi priuata sufficienter proposita: & quia adhuc potest ille paratus esse ad correctionem Ecclesiæ sufficientiam, cum qua præparatione non potest aliquis esse hæreticus.

Ego puto, casum illum ab Hurtado adductum magis esse metaphysicum, quam moralem: nam eo ipso, quod de dogmate communi, & publico agatur, ille, qui propugnat pro eius veritate, implicitè dicit, ita ab Ecclesiæ credi, atque ideo non solum dicere esse verum, sed contineri in reuelatione communi toti Ecclesiæ proposita; non ergo præscindit ab auctoritate Ecclesiæ. Ille etiam qui audit, & negat; non potest non cogitare de Ecclesiæ auctoritate, vider enim agi, non de re priuata, sed de dogmate communi, & publico, & de sensu Scripturæ sacræ omnibus ad fidem proposito: quare miracula, que videt non solum probant veritatem dogmatis, sed etiam quod ille sit Ecclesiæ sensus, quæ in legitimo Scripturæ sensu amplectendo decipi non potest. Vnde merito quisquis Catholicæ fidei dogma sufficienter propositum pertinaciter negat, eo ipso indifferenter pro hæretico habetur, quia non potest moraliter contingere, vt sine Ecclesiæ contemptu id faciat. Si tamen metaphysicè loquendo ita continget, quod per ignorantium, vel inadvertentiam aliquis ita se haberet, ac si de reuelatione priuata ageretur, nec aduerteretur agi non de rebus priuatis, sed de spectantibus ad fidem toti Ecclesiæ communem, idem dicendum est, quod de dissentiente reuelationi priuata, peccatum illum quidem grauter contra fidem, non tamen esse in rigore hæreticum, cum licet per accidens, ratio eadem est. Sed certè in foro extero merito ab omnibus indicaretur, & damnaretur ut hereticus; quia præcisio illa in eiusmodi materiis, vt dixi, non est moraliter possibilis.

36
An si propositio aliqua verè sit reuelata à Deo in Scriptura, v.g. sed non ita manifestè, ut Ecclesiæ obliget ad eam credendam firmiter, tanquam à Deo reuelata, dissensus illius sit hæreticus, & non ita manifestans sit hæreticus. Lotca *dispt. 39. num. 4.*

dixit, illum esse quidem errore contra fidem, non tamen hæresim, quia ad hanc requiri pertinacia contra Ecclesiæ proponentem aliud quid ut reuelatum à Deo, quæ pertinacia non competit, quando non est certum, & manifestum, quod Ecclesiæ id doceat: potest enim tunc ali quis dissentientis paratus esse assentiri, si Ecclesiæ proponat. Hurtado verò *dispt. 8.2. §.12.* significat, tunc non esse errorem contra fidem; quia ut aliquid sit de fide, requiritur non solum reuelatio, sed etiam applicatio reuelationis, quæ applicatio non inuenitur sufficiens, quando reuelatio diuina in Scriptura contenta ab Ecclesiæ non ponitur.

Pater Coninch *ditia dispt. 19. dub. 7. num. 11.* & sequentibus in hanc sententiam inuehatur, & dicit, propositionem à Deo Ecclesiæ reuelatum, licet obscurum, ita ut pauci eius sensum percipiant, ideoque contrarium sentientes in Ecclesiæ tolerentur, esse simpliciter de fide neque Ecclesiæ postea, data occasione, eam definiens efficeret, ut incipiat esse de fide, sed solum declarare eam esse de fide; quare antea etiam erat de fide, licet fides non obligaret ad eam credendam, & ideo per accidentem ignorantia non esset hereticus, qui eam negaret. Sicut autem propositio illa erat verè de fide, ita eius contradictione erat verè hæresis, non tamen manifesta, quia non omnibus manifestum erat, quod ab Ecclesiæ proponebatur, pro qua sententia affecti alios antiquiores n. 125.

Ego in primis puto, in casu proposito, si constat sufficienter de reuelatione Dei in Scriptura contenta, constate etiam sufficientia de propositione Ecclesiæ, atque adeo non posse dilensum excusari ab hæresi ex defectu solum propositionis, seu applicationis ab Ecclesiæ facienda, quare si dissentens est error contra fidem, quia constat sufficienter de reuelatione Dei, erit etiam contra propositionem Ecclesiæ, quia eodem modo constat de propositione Ecclesiæ. Nam Ecclesiæ clara, & manifestè proponit credendam Scripturam, & omnia, & singula in ea contenta: si ergo manifestè constat, aliud in Scriptura continet, quæ manifestè constare debet id ab Ecclesiæ nobis credendum proponi.

Dico tamen secundò, sicut homo loquens non aquæ percipitur ab omnibus, sed melius ab iis, qui vel meliori pollent auditu, vel melius penetrant vocum significationem; ita Deus in Scriptura loquens non necesse est, quod aquæ ab omnibus percipiatur, sed contingens potest, ut aliquando ab omnibus, aliquando à maiore parte, aliquando à dimidia, aliquando à paucis percipiatur, qui magis penetrant sensum, & significationem Scripturæ. Quare sicut iij, qui Regem loquentem audient, & percipiunt, non excludant à fide ei habenda, ex eo quid alij eundem Regem non intellexerint: ita iij, quibus de certo Scripturæ sensu constat, ita ut de eo prudenter arbitrare, aut formidare non possint, non excludant, si id negent, vel dubient, ex eo quod alij ex defectu capacitatis, vel scientia, sensum illum Scripturæ non ita percipiunt, ut ad fidem etiam divina credendum obligentur. Potest ergo contingere, quod aliquibus sit de fide aliquid in Scriptura contentum, quibus manifestum est, id in Scriptura contineri, quod tamen non omnibus sit de fide, quia non ita clara Scriptura loquitur, ut id possit ab omnibus animaduerti.

Vnde

60 Vnde dico tertio, iij quibus Scriptura sensus manifestus est, ita ut non possint prudenter de eo dubitare, vel formidare, esto alij Catholicus dubitent, quibus non ita manifestus est, non solum peccant grauiter contra fidem, si dissentiant, sed etiam committunt peccatum heresies, & sunt verè, & propriè heretici, si communiter fideles eum scriptura sensum manifestè percipiunt, & indubitanter credunt, licet aliqui audires cum non percipient. Si autem communiter in Ecclesia dubitetur, vel saltem non habeatur pro certo, & indubitate, licet aliqui eum manifestè percipient, ita ut prudenter formidare non possint, & ideo dissentiendo peccant grauiter contra fidem; non tamen credo eos esse propriè, & strictè hereticos. Ratio autem est, quia heresies, ut sapè diximus, est secta seu diuisio, & hereticus est sectarius, quia fecat, & diuidit unitatem Ecclesie, sequè à reliquo Ecclesie corpore, & sensu diuidit, sectando, & amplectando proprium sensum, & opinionem contra id, quod Ecclesia sentit. Si ergo fideles, & Catholici (ex quibus intrinsecè conflat, & confititur Ecclesia) non sentiunt communiter, eum esse indubitatum sensum illius scripturae, licet aliqui pauci doctiores id sentiant, sed potius de eo dubitent, & formident, non potest esse hereticus propriè, qui de eo dubitat, aut id negat, cum in hoc ipso Ecclesiam non diuidat, nec tentat contra communem Ecclesie sensum, licet peccet grauiter contra fidem negando id, quod videt non posse prudenter negari, vel dubitare quod sit à Deo reuelatum in eo scriptura loco de quo agitur.

61 Dices, non solum peccare contra fidem, sed contra Ecclesiam, quæ manifestè proponit esse reuelata à Deo, quæcumque in scriptura continentur: ipse autem negat aliquid, de quo dubitare prudenter non potest, quod in scriptura continetur: ergo negat reuelationem Dei sufficienter ei per Ecclesiam propositam, argu adeo erit hereticus. Respondeo, hereticum propriè non esse, qui negat reuelationem Dei illi sufficienter propositam, nisi ita sit proposita, ut ex vi illius propositionis, ab omnibus vel saltem communiter percipiatur, vel percipi possit, & indubitanter teneri, quod sit sufficienter proposita, quia hereticus esse non potest, ut diximus, nisi qui à communione Ecclesie sensu discedit. Non ergo definit eo casu esse hereticus ex defectu reuelationis diuinæ, vel propositionis Ecclesie, (nam vtraque praeedit, cum Deus iam id in scriptura reuelauerit, & Ecclesia eam scripturam proposuerit, ut reuelationem diuinam) sed ex eo quod non discedit à communione Ecclesie sensu, in qua propter scripturae obscuritatem fideles communiter non percipient manifestè sensum diuinæ reuelationis.

62 Explicate hoc possumus exemplo humano. Ponamus, esse Rem publicam aliquam, in qua ex affectu erga Romanos Pontifices sit lex statuens peculiares penas contra eos, qui è Republica sensu, & viu discedunt, non obediendo preceptis Pontificis à Republica acceptatis, & propostis. Mittat Pontifex ad eam rem publicam bullam aliquam cum variis preceptis, in qua tamen clausula aliqua propter characteres peregrinos, vel compendiosè formatos, non bene communiter percipiatur: ideoque quamvis Republica iussi bulla publicè proposta sit, ut ab omnibus

Card. de Lugo de virtute Fidei diuinæ.

obseruetur, clausula tamen illa non obseruat, quia communiter illius sensus non percipitur; qui tamè percipitur optimè ab aliquo ciue legendi perito, qui caræcteres & sensum bene notat. Ceterè hic, si contentum etiam in ea clausula non obseruet, peccat contra obedientiam Pontificis preceptis debitam; non tamen incurrit penas peculiares contra ciusmodi inobedientes in ea Republica statutas, quia penæ non sunt contra inobedientes omnes preceptis Pontificis à Republica acceptatis, & propostis, sed contra discedentes ab viu, & sensu Reip. iu ea inobedientias. Et quamvis bulla illa acceptata sit, & proposta à Republica omnibus, ut obseruetur: sed tamen communis sensus, & viu Reipublica non adest circa eam clausulam, quam Republica communiter in suo vero sensu nondum intellexit ad concipiendam obligationem. Si ergo in casu nostro Ecclesia proponit totam scripturam sacram, ut indubitanter à fidelibus credatur, tanquam vera Dei reuelatio: addit insuper penas speciales, non contra omnes non credentes, sed contra hereticos, hoc est, contra eos, qui contra communem Ecclesie sensum alter credunt, ac à Deo reuelatum sit. Quamvis ergo aliqui, vel aliquis subtilius, & melius scripturam legens penetreret, & percipiat sufficienter sensum in aliqua scripturae clausula contentum, quem communiter alii non ita poterant percipere, atque adeo alter sentiens peccet contra Dei fidem: non tamen incurrit penas specialiter ab Ecclesie statutas, quæ non sunt contra omnes non credentes, sed contra alteri credentes contra communem Ecclesie sensum, quæ circumstantia tunc deest, eo quod propter obsecraturam Scripturam non potuerit communiter ilius clausula sensus percipi, & intelligi.

Confirmatur denique à posteriori, quia in foro externo non punietur ille penitus corporalibus hereticorum, quoties ipse ostendet Doctores Catholicos communiter non tradere eum sensum tanquam certum, sed aliquos eum negare, alios fateri non omnino certum nec pertinere ad fidem Catholicam. Imò licet aliqui dicant id esse de fide, si tamen ipse professa alteris graves doctores id negantes, non damnabitur tanquam hereticus, ut obseruauit Hurtado disp. 82. §. 43. addens, heresim propriam talis esse naturam, ut ab omnibus viris doctis, & Catholicis censetur heresis post diligentem criminis cognitionem. Et quidem hoc idem regulariter sufficit, ut excusat etiam à culpa interna infidelitatis, licet apud se dubitet de veritate illius obiecti, cum possit regulariter loquendo, saltem per principia extrinseca iudicare probabile, quod illud non sit de fide, cum videat id in opinione positum apud Doctores graves, & Catholicos. Casus tamen dubij nostri procedit, quando ipse propter ingenii, & doctrinae excessum penetrat, & percipit ita manifestè sensum in scriptura latenter, ut non obstante aliorum opinione, non possit etiam per principia extrinseca prudenter id negare, vel dubitare. Quo solum casu diximus, ipsum posse grauiter, peccare contra fidem, absque eo quod sit propriè hereticus, eo quod in eo dissentit, non discedat à communione fidelium, & Catholicorum sensu.

Dices, ex hoc sequi omnes heresies esse hereses manifestas: si enim heresis requirit, quod sit contra totius Ecclesie sensum, temper erit manifesta.

Z 2 3 mifolia.

nifesta. Ad quid ergo aliquando additur de aliqua esse hæresim manifestam; prout additum fuit in Concilio Constantiensi *fest. 8.* vbi de erroribus. Vviclephi dicitur, aliquos ex iis fuisse, & esse notoriè hæreticos, per quod significatur posse esse aliquas propositiones hereticas, quæ non sunt notoriè hæreses. Nec satisfacere videtur quod dicit Lorca *vbi supra dicto num. 4.* ideo dicatum esse notoriè hæreticos, quia hæresis non potest esse, nisi sit notoria, & manifesta, atque ideo quando alios dixerit esse erroneos, non addidit notoriè; quia error potest esse notoriè & non notoriè. Hoc inquam, non satisfacit, quia si de ratione intrinseca omnis hæresis est quod sit notoria, frustra adderetur illa particula, sed sufficeret dicere esse hæreses: & quidem in communī modo loquendi, quando dicimus aliquid esse notoriè falso, plus volumus dicere, quam falso, & sic de aliis.

65

Hæresis manifesta seu notoria, quid addat sive hæresim non manifestam.

Respondeo ergo, hæresim manifestam, seu notoriā aliquid addete supra hæresim non manifestam. Primo quia potest aliquando esse hæresis occulta, seu talibus verbis significata, vt hereticus habeat ansam tergiuersandi, & negandi, se dixisse hæresim, sed potius loquutus ī sensu Catholico, quæ solent dici propositiones hæresim sapientes, hoc est de quibus est suspicio quod dicantur ī sensu hæretico, qui sensus, & hæresis ipsa obiectiva est hæresis manifesta, sed voces, quibus significatur, sunt ambiguæ, & non est manifestum, quod proferantur ī sensu hæretico. Illi ergo articuli VViclephi erant hæretici manifestè, quia voces ipsa nullum relinquenter locum ambiguatis de sensu hæretico per ea signifikato. Rursus secundò ipsa etiam hæresis obiectiva dicitur aliquando hæresis notoria, & manifesta, quia non sunt opinione doctorum circa illam, an sit hæresis, sicut contingit esse circa alias, quas aliqui doctores dicunt esse hæreses, alij negant. Diximus enim hæreticum esse, qui negat aliquid quod iuxta communem Ecclesiæ sensum pertinet ad fidem Catholicam. Possumus ergo esse Doctorum opinione circa hoc ipsum, an talis propositio affimeretur communiter à Catholicis, & Patribus esse de fide. Aliqui dicunt eam communiter affirmari de fide, alij id negant. Quia communiter affirmari talem est pro tali haberi à maiori & meliori Patrum, & Doctorum parte; & potest esse sub opinione, an maior, & melius pars id dicat, an minor, & ignobilior, & ideo potest sub opinione manere, an ea sit vel non sit hæresis, atque adeo non erit hæresis manifesta, & notoria, sed dubia, & sub opinione probabili asserta probabiliter eam esse contra sensum maioris, & melioris partis Catholicorum contrarium habentium pro dogmate fidei. Et quidem quoties saltem per principia extrinseca probable maner, quod aliqua non sit hæresis, non credo in foro externo procedi ad rigorolas hæreticorum pœnas infingendas. In foro autem interno ad iudicandum, an ille incurrit censuras, & alias hæreticorum pœnas, videndum erit, an ipse per principia saltem extrinseca iudicauerit probabiliter eam non esse hæresim, nec repugnare communi Ecclesiæ, & Catholicorum fidei, & sensui: si enim hoc iudicium habuit, non est affirmandus hæreticus etiam in foro interno, quamvis iudicauerit, ab aliis multis pro hæresi haberi. Si autem tale iudicium probabile habere non potuit, sed potius

quia melius communem Ecclesiæ sensum nō uit, manifestè vidit, eam propositionem esse contraria communem eius sensum, non obstante, quid aliqui etiam docti, qui eum sensum non ita perfectè nouerant, contrarium docuerint, tunc confessit incurrisse eas censuras, & pœnas saltem in foro conscientie. Neque enim obstat paucorum sensus contrarii, cum quo stare adhuc possit, quod reuera aliquid sit contra communem fideliū sensum, & fidem, quod sufficit ad confutendum hæreticum, si ipse eum communem sensum manifestè nouerat.

Vnde infero primo idem, quod dictum est de re in Scriptura contenta, dicendum est cum proportione de re aliqua habere in Ecclesiæ per fidei sufficientem traditionem. Nam sicut Ecclesia proprieponit nobis yniuersam Scripturam, & omnis in Scriptura contenta, tanquam obiecta fidei, ita proprienit nobis traditio[n]es Ecclesiasticas tanquam sufficientes ad dogmata fidei credenda, ut confitetur ex Concil. Tridentino fest. 4. initio, & colligitur ex Paulo 1, ad Cor. 11. dicente, Ego enim accipio à Domino, quod & tradidi vobis, &c. 2. ad Thessal. 2. tenete traditiones, quas didicisti, sine sermonem, sine per Epistolam nostram. Vnde Bassilius lib. de Spiritu sancto c. 7. loquens de Scriptura, & traditione, virgine, inquit, parum vim habent ad pietatem: sicut autem Scriptura propriæ obscuritatem potest non aquæ ab omnibus percipi, sed ab aliquis, vel à pluribus, & non ab omnibus; ita idem contingere posset in dogmate per traditionem habito, quare eadem modo iudicandum erit ad censendum, vel non censendum hæreticum eum, qui contra dogmata in traditione fundatum sentit, sicut de sentiente contra sensum in Scriptura contentum, sed non omnibus manifestum, cui casu doctrina supra positâ applicanda erit cum eisdem distinctionibus, & explicationibus.

Infero secundò quid dicendum sit de aliquis doctrinis, quæ à Conciliis aliquando, vel à summis Pontificibus declarata sunt hæreses, cum ramen ante a multis Catholicis tenentur falsa fide: illæ enim doctrina repugnabit veritate contenta in Scriptura, vel traditionibus etiam ante definitionem Pontificis, vel Conciliorum. Quia ramen Scriptura, vel traditionis non ita clara erat, ut ab omnibus communiter perciperetur, ideo contra doctrina non affimabatur hæretica, quia non repugnabat communis fidelium fidei. Vnde licet aliqui tunc melius, & accurius rem inuestigantes, verum sensum ita manifestè inuenient, ut non possint si-
ne graui contra fidem peccato contrarium sentire; non tamen sufficiunt hæretici propriæ, & in rigore contrarium dicentes, quia protinus repugnare adhuc communis Ecclesiæ, & fideliū fidei. Qualis fuit Cypriani error circa baptismum ab hæreticis collatum, quem dixit esse inualidum, & alij similes errores materiales, qui apud nonnullos sanctos reperitur. Potest tamen Pontifices, & Patres in legitimis conciliis congregati attentius, & diligenter scrutantes Scripturas, & traditiones præmisso studio, collationibus etiam, & disputationibus, & (quod plus est) accidente diuino lumine, quod summo Pontifici, & legitimo Concilio non deest, ne errant in sinistro Scripturæ, & traditionum sensu, pro vero, & legitimo proponendo, melius & clarius Scripturam legunt, & intelligunt, eiue que

que, & traditionum etiam sensum inueniunt, & fidelibus proponunt, quo facto doctrina contra-
ria incipit esse hæretica, quæ antea talis non erat,
eo quod Scripturæ, vel traditionis sensus non
fuerat ita sufficienter, & communiter à fidelibus
perceptus.

68
Propositio op-
posita affer-
tationis Theolo-
gicae non sit
hæretica, &
sufficiens ac-
cedente per-
tinacia ad
constituum
hominem ha-
relicum.

Quarta difficultas principalis esse solet de pro-
positione opposita assertioni Theologicæ, an sit
hæretis, & sufficiens accedente pertinacia ad con-
stituum hominem propriè hæreticum. Quæ-
stio hæc pender omnino ex illa alia quæstione;
an conclusio, qua euidenter infertur ex princi-
piis revelatis pertinet ad fidem, ita ut possit fide
diuina credide qua quæstione satis lacè egi su-
præ disp. I. sect. 13. §. 1. & sequentibus, vbi ad-
ductus variis auctorum sententiis, dixi, conclu-
sionem deducam ex una præmissa revelata, &
altera euidenti non revelata, non esse de fide, nec
posse terminare assensum fidei. Item quando
conclusio infertur ex duabus præmissis revelatis,
obiectum conclusionis esse de fide, & posse credi
per actum fidei, licet a sensus conclusionis ipsius,
propterea infertur ex præmissa revelata, & nictus
illis non sit actus fidei, sed conclusio Theologicæ.
Quare consequenter ad ea, quæ ibi dicta, &
latius explicata, ac probata sunt, dicendum nunc
est, eum, qui dissentit conclusioni Theologicæ,
qua euidenter infertur ex una revelata, & altera
euidenti non revelata, tunc est hæreticus quando
negat conclusionem, eo quod neget præmis-
san revelata, ex qua infertur, qui iam dissen-
tit immediate propositioni revelata. Si autem
conclusionem negat, quia negat præmissam alter-
tan euidentem, vel illationem euidentem, qua
conclusio ex utraque præmissa infertur, non erit
hæreticus, cùm nec præmissa illa euident, nec il-
latio etiam euident sit revelata. An verò in foro
externo puniendus sit hic, vt hæreticus, dicemus
postea. Si autem conclusio deducatur euidenter
ex duplice præmissa revelata, tunc qui obiectum
illius conclusionis negat, erit hæreticus, nisi ex-
cusetur ignorantia. Nam licet conclusio ipsa quan-
tenus conclusio non sit actus fidei, obiectum am-
men materiale illius est de fide ut pars in toto,
vel ut particularis in propositione vniuersali:
necc aliter inferri potest ex propositionibus duas-
bus de fide, nisi quia obiectum ipsum conclusio-
nis revelatum fuit, non solùm virtualiter, & qua-
si in causa, sed formaliter & in seipso, quando re-
velata sunt obiecta præmissarum, licet fortasse
non ita clara, & explicita, sed magis confusa, pro-
vit citato loco latius probatum, & explicatum
fuit.

69
Si Ecclesia definiat in Concilio
legitime propositionem aliquam deducat euiden-
ter ex una præmissa revelata, & altera euiden-
ti non revelata, an qui tam postea negat, sit pro-
priè hæreticus. De hoc etiam dixi loco citato pro-
positionem illam post Ecclesiæ definitionem esse
de fide, quare consequenter dicendum est, negan-
tem postea illam propositionem esse hæreticam
propriè. Idque satis testatur vius Ecclesiæ appo-
nentis vocem *Anathema negantibus propositionis*
quaquam, quas in synodis definit, quæ
vox non solet nisi contra hæreticos apponi. Et in
praxi omnes iij. qui definitionibus expressis Con-
ciliorum opponuntur, puniuntur ut hæretici.
Quomodo autem id, quod antea non erat forma-
liter, & expressè de fide, possit postea esse forma-
liter de fide dixi loco citato.

Restat solùm dubium, an qui pertinaciter ne-
gat propositionem, seu conclusionem Theologi-
cam, quæ infertur ex una de fide, & altera cui
denti non revelata, habendus sit in foro extero
pro hæretico, & puniendus penitus hæreticorum.
Et an quis si-
prædicta pro-
positione per-
tinaciter ne-
gat, habendus
De quo agit breuiter Diana part. 4. tract. 8. de fin. foro
officio, & potestate Inquisitorum, resolut. 79. vbi terro proha-
retico, & pa-
niendus pa-
mentes illum esse hæreticum: & pro contraria
nis hære-
sententia alios dicentes, non esse quidem hæ-
reticum sed præsumi, si in ea opinione persistat.
Quare quad proxim videntur omnes conuenire,
quod puniendus sit vt hæreticus, siquidem
præsumitur talis non enim præsumitur negare
præmissam euidentem, sed revelatam, & ideo
negare conclusionem Theologicam, vt fateretur
Suarez disp. 19. sect. 2. num. 15. Sanchez lib. 2. in
decal. cap. 7. num. 33. Hurtado disputat. 12. §. 27.
qui tamen dicit, eam præsumptionem locum ha-
bere solùm in homine mediocriter docto, non in
homine ignaro, & rudi. Vnde disp. 80. §. 13. di-
cit, si constaret, quod negat conclusionem ex eo
quod vim illationis non penetrat, non esse hæ-
reticum, sed pro alio relinquendum, & dispu-
tat. 81. §. 14. dicit si homo ignorans sit, non esse
censendum hæreticum, sed instruendum: quod si
instructus non capiat argumentorum vim, co-
gendum esse, ut acquiescat doctoribus propo-
nentibus, alioquin in illum esse animaduerten-
dum. Ego puto, id totum arbitrio & prudentia
iudicium relinquendum esse, qui attentis circum-
stantiis personæ, loci, occasionis, & materiæ, ac
alii omnibus, potest magis vel minus præsume-
re animum hæreticum. Nam materia ipsa etiam
aliquando potest esse ita abstrusa, & difficilis, vt
non solùm rudes, sed litterati etiam possint circa
propositiones alios euidentes hallucinari, & er-
rare. Vnde licet punienda eset protervia nolen-
tis acquiescere viris doctis circa principiū Phi-
losophicū; serio tamen cogitandum eset, an
eset puniendus vt hæreticus, vel solùm ut defendens
pertinaciter propositionem erroneam, &
ante omnia indaganda videntur a reo fundamen-
ta, quibus ad errorem sustinendum moverur; ea
enim patefacient, an verè circa præmissam reuel-
atam, an circa alteram euidentem erer. Memini
aliquando audire me de quodam alioquin sim-
plici, & pio, qui obstinate contendebat, omnes
Trinitatis personas carnem ex Virgine assumpsi-
se, & cùm diu Iudices frustis ab eo respicen-
tiam peterent, parum aberat, vt tanquam hæreticus
obstinatus damnaretur; quæsivit ab eo aliquis ei
notus amicè, quale haberet fundamentum, quo
ira fortiter sententia illi adhæreret. Respondit, se
id tamdiu ita recitasse frequenter in Ecclesiastico
hymno officij B. Mariae, dum dicitur: *qui natus*
es de Virgine, cuius Patre, & sancto Spiritu. Ecce
hic ex sola crassissima Grammaticæ ignorantia
erabat, cuius defectus si ab initio inuentus fuisset,
causa absoluta erat. Vidi ego & alium, qui
parum ab obstinatione aberat, Catholicum alio-
quin & pium, & ob aliud grammaticæ errorem
in loci cuiusdam intelligentia commissum om-
nino volet, corpus Christi Domini non fuisset
totum ex Virgine assumptum, sed ab initio
mundi formatum, & ad veterum Virginis adduc-
tum, vt ibi incremeatum acciperet: vbi vero
de Grammaticæ errore edoctus a me fuit, omnino
quieuit, & doctrinæ etiam errorem revocauit,
& quidquid in eius confirmationem scripsit;

Z z 4 Sponte

sponte combussit. Oporter itaque erroris causas, & occasiones ab eiusmodi personis diligenter exquirere, ut iudicari possit, an ex malitia, an ex ignorantia errant, & possit facilius morbo medicina parari.

SECTO III.

De aliis propositionibus infra hæresim, & de variis singularum censuris.

71

Non omnis propositio damnabilis, & quæ censura Theologica affigi potest, est hæretica; ideo postquam de hæresi formalis, & obiectiva dictum est, & de iis, quæ ex parte obiecti ad hæresim requiruntur, antequam vterius predigiamur ad alias, conditiones, quæ ex parte subiecti requiruntur in hæretico, dicendum breuiter erit de aliis propositionibus damnabilibus, quæ non sunt hæreses, & de iis, quæ parte obiecti requiruntur ad eiusmodi censuras imponendas. De quibus agunt Turrecremata, Albertinus, Simeancas, Alfonsus Castro, Cano, Corduba, Penna, & alij apud Suarez in praesenti disp. 19. sect. 2. num. 1. & alij Recemiores in praesenti communiter.

72

Varia species censurarum, seu propositionum damnabilium enunciari solent, quæ despiciuntur sive ex Concilio Constantiensi Iess. 8. vbi articulis VViclephi apponuntur respectuè hæc censura, notoriè hæretici, & à sanctis Patribus reprobati: alij non Catholicæ, sed erronei; alij scandalosi, & blasphemæ; quidam piarum aurium offensivi: nonnulli temerarij, & seditionis: Quas easdem censuras apponit idem Concilium Iess. 15. propositionibus Ioannis Hus, excepto illo verbo: blasphemos: desumunt etiam ex Bulla Pij V. & Gregor. XIII. edita contra aliquas propositiones Michaëlis Baij, quas respectuè dicunt esse hereticas, erroneous, suspectas, temerarias scandalosas, immittentes offensionem in aures pias. His alij addunt propositionem, proximam hæreti, possumus & nos addere errori proximam, & suspectam de errore. Imò si de propositione non solum infra hæresim, sed in rigore damnabili sermo sit, addenda erunt propositiones, Iudaica, Pagana, Athea. Nam propositio dicens, Christum nondum venisse, sed venturum non est hæretica, cum religionem Christianam non retinet, prout hæretici omnes retinent, ut supra vidimus, sed erit propositio iudaica. Quæ vero dicit, esse plures Deos, non erit iudaica, cum non retineat vetus testamentum, sed Pagana inducens idolatriam; ad quod genus reduci possunt propositiones propriae Mahomerismi, quæ nec Christianam, nec iudaicam religionem retinent, sicut & secundum illam diximus, ad Paganismum reduci. Denique propositio negans omnem Deum erit Athea: de his tamen modo sermo non est; sicut neque etiam de propria hæreti, de qua dictum est supra, sed solum de aliis infra hæresim, de quibus, & de singularum differentiatione in particulari dicendum erit, ut in qualitate, & censura propositionum stabilis aliqua, & certa regula obseruetur.

De Propositione erronea.

73

Erroris vox latissime sumpta attribui potest cui-

libet propositioni falsæ in qualibet materia natu- qui falsum pro vero credit, errat à vero, & de- capitur. Communiter tamen ea vox soler refini- gi ad falsum, quod opponitur non solum vero, fed evidenti, vel certo, quod apud omnes com- muniter certò scitur. Nec appellatur error in Phi- losophia, quælibet opinio falsa, sed que oppo- nitur dogmati certo, & pro tali apud Philosophos recepto. Quare in Theologia non dicitur error, nisi qui certa alicui veritati aduersatur, que apud Catholicos, & Theologos pro certa habetur. Cæterum adhuc hac acceptio est nimis lata, & generica, cum in eo sensu hæresis est error; & quidem aliquando hæreses erroris nomine appellantur in cap. excommunicamus 2. cap. vltimo de hæreticis, & cap. accusatu, §. ille quoque eodem titulo in 6. Sed nunc magis strictè accipitur, prout est censura specialis infra hæresim: nam quidquid alij dixerint, quæ tacitè refert Suarez vbi supra num. 12. in prædi- Etio Concilio, & Bulla Pontificum, condignatur propositio erronea ad hæretica, & in Theologi communiter mitiorem censuram existimant, & quæ non attingat hæresim.

Quæ autem differentia sit inter hæresim, & errorem omnes eodem modo explicant. Aliqui primò dicunt, errorem esse hæresin fine perti- nacia prolatam, accedente autem pertinacia eis- hæresis. Ita Antonius. 2. part. tit. 12. cap. 4. sed id communiter displaceat, & merito, quia per- tinacia habet se ex parte subiecti, non ex parte obiecti: hæc autem censura non tendit ad iudicandum crimen in concreto, sed propositiones secundum se: atque adeo solum ratione sui obiecti. Ande Pius V. & Gregorius XIII. non distinxerunt in sua Bulla duos illos gradus censuræ ex pertinacia, vel eius defectu, nullam enim pertinaciæ agnoscuerunt in Baio, quia semper Catholicus fuit, & Ecclesiæ obediens, sed ex parte ipsius doctrinæ differentiam inuenierunt inter propositionem hæreticam, & erroneam. Sicut è contra Concilium Conflantiense circa omnes illos articulos æqualem pertinaciæ inuenit in illis hæreticis, & tamen in illis vidit differentiam inter articulos hæreticos, & erroneous. De facto etiam Inquisidores petentes à suis Qualificatoribus censuras propositionum, nihil dicunt de pertinacia, aut culpa Auctorum, sed iudicium exigunt solum de propositione secundum se an sit hæretica, vel erronea, vel temeraria.

Alij ergo secundò dicunt propositionem hæ- reticam esse, quæ opponitur veritati cœlata, non demonstrabilis, v. g. Deus non est Trinus: etio- neam vero, quæ non opponitur veritati Catho- licæ demonstrabilis, v. g. Deus non est, vel Deus non est unus, ira Castro apud Hurradum disp. 8. §. 9. Hoc tamen sustineri non potest, quia quodlibet obiectum reuelatum, etiam si aliunde ratio- ne naturali demonstrati possit, non poterit sine hæreti negari, v. g. immortalitas anime rationa- lis, malitia adulterii, vel fornicationis, ira- menditas Dei, & alia eiusmodi, quæ qui negaret, effec- proculdubio hæreticus, & incureret omnes ha- reticorum pœnas. Si autem obiecta hoc non ef- fent reuelata, quantumcumque probati possent ratione naturali, nec sine culpa negari possent, adhuc non pertinenter ad fidem, quæ credere non potest quidquam, nisi propter diuinum te- stimonium, arque adeo qui ea negaret non pec- carer contra fidem, & per consequens non effet hære-

hæreticus, cùm omnis hæresis sit infidelitatis species.

⁷⁶ Alij tertio dicunt, errorem esse, qui negat doctrinam aliquam ita receptam communis Ecclesiæ consensu, ut nullus pius, ac verè doctus de ea dubitate audeat, & licet non sit expressè reuelata aut definita; cfr. tamen Catholica doctrina. Ita Cano, Corduba, & Simancas apud Suarez vbi *suprà num. 13.* Et exemplum afferri solet in negante Beatisissimam Virginem resurrexisse, seu in corpore, & anima esse assumptam: quod licet non inueniatur expressè reuelatum, aut definitum, pertinet tamen ad doctrinam Catholicanam. Item si quis ante Concilium Tridentinum dixisset, eamdem Virginem peccasse aliquando venialiter; cuius licet non fuisset contrarium tunc definitum, non tamen poterat sine errore negari. Hic modus explicandi displicet Hurtado vbi *suprà §. 7.* tum quia specias magis ad propositionem temeraria, tum etiam quia Catholica doctrina est solùm doctrina fidei, qua credita homo constitutus Catholicus. Sed Suarez vbi *suprà* illum facetur esse modum explicandi probabilem: & certè exempla ibi adducta acerbiorum censuram merentur, quam temeritatem, & de primo esse errorem, vel errori proximum fateatur idem Suarez 2. tom. in 3. partem, disp. 21. sett. 1. §. sed quæres, iuncta disp. 3. sett. 1. in fine. Nec etiam verum est, doctrinam Catholicanam esse solùm doctrinam de fide: nam Catholicum est viuens, quare doctrina illa, quam tota Ecclesia indubitanter proficit, Catholica appellati potest. Ceterum, quia error in præsenti materia proximum gradū post hæresim videtur habere, & ideo in Concilio Constantiensi, & bulla Pontificia supra allegatis post hæreticas nominant immediate propositiones erroneas, non videtur satis ad errorem propriè, & in rigore sumptum, quod aduerserur doctrinæ, quam omnes pro certa tenent. Nam temeraria etiam, vel scandalosa propositione, videtur aduersari doctrinæ, quam omnes indubitanter tenent: alioquin non esset temeraria, vel scandalosa. Quare ego regulam illorum Doctorum intelligerem de propositione, qua aduersatur doctrinæ apud omnes Catholicos communis sensu indubitanter recepta, qui nempe ideo de ea dubitare non audent, quia vident valde connexionem cum doctrina fidei. Error enim in fide, opponi debet aliquo modo cum ipsa fide, quatenus saltem negat aliquid, quod propter connexionem cum fide nemo negare audeat. Quando verò communis ille consensus fidiculum aliunde oritur, & non ex connexione rei illius cum principiis fidei, non videatur propriè erronea doctrinæ, qua rem il lam negat; sed aliam censuram habebit ex infra adducendis. Exempla autem apud Suarez adducta, si bene perpendantur, inuenientur eum sibi certi tuditinis gradum apud Catholicos comparasse propter connexionem magnam, quam habent cum doctrina fidei. Ex eoenim quòd B. Virgo f. uerit vera Dei mater, sequi videtur illam non fuisse vñquam peccati actualis ream, quod in Dei matre maximam indecentiam haberet. Sicut etiam ex eadem maternitate, & aliis pluribus conjecturis, ac traditione historica sequitur eam in corpore, & anima assumptam fuisse in Cœli: quamus hoc secundum, non ita apertam connexionem ostendat, sicut primum, & idea non ita clare constat, quod sit propriè, & rigor-

rosè erronea propositione contraria. In hoc autem sensu propositione erronea coincidet ferè cum modo explicandi eorum, qui dicunt errorem esse, qui negat propositionem Teologicam, de quo postea dicemus.

Quartus ergo explicandi modus est aliorum, qui dicunt errorem esse, qui deficit, ab una, vel altera ⁷⁷ *Quartus* conditione requirita ad hæresim perfectam: ad hanc enim requiritur, quod certissime opponatur, & indubitanter alicui propositioni, qua certissimè etiam, & indubitanter sit de fide. Quando ergo vel oppositio non est ita certa, vel non est ita certum, quod sit de fide propositione, cui opponitur, tunc deficit ex ea parte ab hæresi, & est error: ita id explicant iudicem Antòres apud Suarez vbi *suprà*, qui hoc etiam probabile reputat, quibus additum Lorcum *disp. 40. num. 7.* qui erroream propositionem definit eam, quaे opponitur quidem fidei veritati, sed non oppositione omnino certa, & indubitata. Hic etiam explicandi modus non videtur omnino satisfacere, quia eiusmodi propositiones magis propriè videntur esse proxime hæresi, quam errores: participant enim substantiam hæresis, quaे est oppositio immediata cum fide; & ideo diximus supra eum cui certò constaret ea oppositio, ita ut nec per principia extrinsecas prudenter posset dubitare, de oppositione cum fide, & cum communis fidelium sensu, non posse sine hæresi assensum eis præbere, licet apud aliquos sit dubium an sine hæreses. Differentur ergo ab hæresi non tam in ipsa substantia, quam in modo, hoc est, in certitudine an sine hæreses, & ideo vocari possunt proximæ hæresi quatenus non ab omnibus, sed à pluribus extimantur hæreses. Quæ differentia non videatur intrinsecas, sed extrinsecas proueniens à iudicio aliquorum negantium esse hæreses, quod sufficit ut in foro externo ille non condemnetur absolutè, ut hæreticus, quia potest se tueri opinione aliquorum negantium, quod opponatur fidei. Hinc autem colligitur posse, & lape de facto propositiones illas esse intrinsecè hæreticas, quia de eiusmodi propositionibus communiter solent esse Doctorum opiniones affirmantia, & negantia esse hæreticas, vel id quod eis negatur esse de fide. Frequenter etiam opinio affirmans contrarium esse de fide, & illam esse hæresim erit vera: Si ergo opinio illa vera est, propositione illa erit reuera hæretica: sicut sacramentum, de cuius materia sunt opiniones, validum erit, si opinio affirmans materiam illam esse validam vera sit, quamus opinio contraria probabilis id neget. Alioquin si propositione illa nunquam sit hæretica, sed solùm error, nunquam erit vera sententia docens illam esse hæresim, & contrarium esse de fide, nec possent vñquam esse opiniones circa hoc punctum: quia vñ primùm aliqui dubitarent, an sit hæretica ea propositione, eo ipso iam non esset hæretica, atque adeo falsa esset qualibet sententia dicens esse hæreticam. Cùm ergo maneant adhuc in scholis opiniones probabiles diuersæ circa hoc ipsum, an talis vel talis propositione sit hæretica, supponi omnino videtur quod adhuc possit illa esse intrinsecè hæretica, non obstante opinione excusativa illam ab hæresi.

Restat ergo quintus, & ultimus modus explicandi satis communis, & probabilis, quod error propriè sit, qui non opponitur immediate, ⁷⁸ *Quintus mo-*
dus ex licet-
di communis,
& probabilis,
gat

gat immediate propositionem, qua non est de fide sed conclusio solum Theologica, deducta euidenter ex vna de fide, & altera euidenti lumine naturæ. Ita communiter Theologi, ut testatur Bañes in præsenti quest. i. art. 2. in questione qua incipit, *circa hos articulos, vers. nibilominus.* Suarez vbi suprà num. 14. Hurtado disp. 8. §. 10. Turianus disp. 55. dub. 3. Coninck disp. 18. num. 130. Castro Palao tom. 1. tratt. 4. disp. 3. punct. 1. num. 4. & alij ferè communiter, qui communis consensus sufficit, ut nomen erroris eiusmodi propositionibus applicari possit, cum enim ha propositiones mereantur censuram aliquam Theologicam, nec sint hæreticæ, cum non negent formaliter aliquid reuelatum; debent habere aliquam aliam censuram diuersam ab hæresi, nec potest alia aptior inueniri, qua eas ab hæresi distinguat: quamdiu enim obiectum contrarium non est in se reuelatum, sed solum ex reuelatis per discutsum infertur, non potest qui illud negat, esse hæreticus, nisi neget etiam præmissam de fide ex qua infertur. Dicitur ergo solum errare grauissimè, quia negat id, ex quo negato conuinci potest adhibito alio principio naturali euidenti ad negandam obiectum fidei. Hoc autem intelligi debet de negante conclusiōnem deductam ex uno principio fidei, & altero euidenti lumine naturæ: si enim negat conclusiōnem euidenti deductam ex duplice præmissa de fide, iam diximus supra esse hæreticum, quia conclusio illa, licet ut conclusio formaliter, & propterea infertur ex principiis reuelatis, non sit actus fidei; obiectum tamen materiale illius potest credi per actum fidei, & continetur formaliter in obiecto præmissarum quod est reuelatum: quare propoſitio negans illud obiectum non erit erronea, sed hæretica, ut diximus s̄pē in variis locis.

*De Propositione hæresi proxima,
vel errori.*

79

Ex proximè dictis facile constabit, quas propositiones comprehendat hæc censura. Lorea vbi suprà num. 1. dicit propositionem contrarialem alicui conclusioni Theologicæ esse proximam hæresi, sed nos cum communis diximus illam appellari erroream: quare Hurtado disp. 18. §. 17. & Coninck vbi suprà num. 132. melius dicunt hac censura comprehendere propositionem oppositam doctrinæ, qua licet non omnino certò, est tamen probabiliter, & ut plerisque videuntur, de fide: nam sicut illa propoſitio est ferè, seu proximè de fide que plerisque appetit de fide, ita illa erit ferè, vel proximè hæresi, quia plerisque appetit hæresi. Idem est de propositione illa, qua oponitur non certò sed plurimum iudicio propositioni indubitate de fide; nam sicut accedit ad oppositionem manifestam cum fide, ita accedit ad hæresim. Quare idem etiam dicendum erit de eo, qui negat conclusiōnem deductam ex duabus præmissis de fide, sed per consequientiam non omnino claram, & certam, vel deductam per certam consequientiam ex duplice præmissa, qua non sit vtraque omnino indubitanter, sed plurimum iudicio de fide. Sicut enim diximus propositionem euidenter deductam ex duabus præmissis de fide, non posse sine hæresi negari: ita conclusio proximè ad hunc gradum accedens, sed deficiens ex defectu claritatis con-

sequentiæ, vel certitudinis, quod vtraque præmissa sit de fide, accedit proximè, ita ut negant illam accedat proximè ad hæresim.

Hoc tamen meo iudicio iuxta dicta puncta præcedenti, intelligendum ita est, ut possit aliquid eadem propoſitio esse hæresi ipsa, & tamē affici hac censura, & iudicari proxima hæresi. Quia cum hac censura inauratur propoſitio in illi, who oponit certò doctrinæ, quam non omnes sed plures censem esse de fide, vel quam non omnes sed plures censem opponi doctrinæ indubitate de fide, & s̄pē contingat veram esse opinionem dicentium eam propositionem opponi fidei, vel contrarium esse de fide; conueniens est, ut quoties ea opinio vera sit, tunc hæc propoſitio sit verè, & à parte ei hæresi alioquin opinio dicens contrarium esse de fide, vel eam propositionem verè opponi fidei, non esset vera, sed falsa. Erit ergo tunc re ipsa hæretica illa propoſitio; in iudicio tamen ultimo caſores non debent iudicare illam, ut absolute hæreticam, & sine addito; sed debent dicere eam plurimum iudicio esse hæreticam, sed quia alij id negant, esse iudicandam proximam hæresi. Et ideo fortasse in Concilio Constantiensi dictum fuit de aliquibus articulis, *esse notorii heretici*, hoc est, certò, & sine controverſia; illi autem, qui non omnium, sed aliquorum sententia sunt hæretici, non possunt dici notorii hæretici, sed dubiè, & id significatur per proximam hæresi: quia censura, ut supra notabam, non tam videat intrinsecā ipsi propoſitioni, quam extrinſeca propter diuersa doctorum iudicia, quorum aliqui eam dicunt esse hæresim, alij negant, quam varietatem, & controverſiam significamus, dum dicimus esse proximam hæresi. Quod immerito negasse videtur Suarez dico s̄pē 2. numero 21. dicens, si erroris nomine intelligatur propoſitio, cuius oppositio cum fide incerta est, ut ex aliquorum sententia ipse dixerat num. 13, non posse candem propoſitionem esse hæreticam, & erroriam, quia hoc esset habere certam, & non certam oppositionem cum fide. Sed nos probamus, oppositionem incertam cum fide posse sufficere, ut propoſitio illa hæretica sit, quia in iis casibus incertitudo frequenter noſcit ex diuersis doctorum sententiis probabiliter affinitantibus, vel negantibus, eam propositionem esse hæreticam. S̄pē autem contingit propoſitionem affirmantem esse veram, nam opinio probabilis aliquando & s̄pē vera est, tunc ergo vre propoſitio illa erit hæretica, sed propter opinionem probabiliter contraria non puto esse iudicandam in iudicio ultimo ut hæreticam simpliciter, & sine addito, sed ut hæreticam aliquorum iudicio, & simpliciter, ut proximam hæresi.

Notandum tamen est primò circa hanc censuram, ut aliqua propoſitio ea afficiatur, & iudicetur proxima hæresi, non sufficere, quod vna auctor alter doctor eam dicat esse hæreticam. Sunt enim aliqui proclives, & faciles ad censuras acerbiores, atque ideo plures propoſitiones inveniuntur, quas aliqui hæreticas esse dicunt, alij tamen vel solum temerarias, vel fortasse nulla censura dignas. Illam ego solum propoſitionem iudicarem hæresi proximam, quam non omnes plures tamen graves doctores, & cum graui fundamento dicunt esse hæreticam: ille enim, qui probabiliter hæreticus iudicatur, vel hæreticus

cus est, vel hæresi proximus; ipsum autem proximitatis vocabulum, indicat propinquitatem maximam, quam non habet propositio ex eo, quod ab uno vel altero, & sine graui fundamento hæretica pronuntietur.

82 Secundò notandum videtur cum Hurtado vbi *Propositio suprà §. 21.* propositionem modalēm non esse modālēm est proximam hæresi, ex eo quod propositio Catechistica, seu de inesse, sit proxima hæresi: exempli, ex eo, plurū affect ipse in hac propositione: pānūli non quid proprii, habent iustitiam inherētēm quam ipse dicit proximam hæresi, quia multi communiter dicunt in Concilio definitam esse iustitiam inherētēm vniuersaliter de omnibus. Non tamen erit proxima hæresi propositionis modalis dicens: non est de fide, nec definitum, quod pānūli habeant iustitiam inherētēm. quia hæc non negat obiectum ipsum proximum fidei, nempe iustitiam inherētēm pānūliorum, sed solum gradum certitudinis illius veritatis, qui gradus potest esse sub opinionibus, licet obiectum ipsum directum non possit in dubium reuocari. Aliud exemplum est potest de eo, qui negaret sanctū aliquem canonizatum esse in gloria, vel dicere summum Pontificis posse errare in eiusmodi Canonizatione, quæ assertiones mensurantur à Theologis, ut impia, temeraria, scandalosa, & hæreticū lapientes, vt docent Suarez dis. 5. secr. 8. num. 8. Cano, & Bañes, quos affect Castro Palao tom. 1. tract. 4. dis. 1. punct. 5. §. 4. num. 1. imò alij addunt esse erroneas, & hæreticas, vt Valencia in presenti dis. 1. q. 1. punct. 7. q. 6. quem affect, & sequitur idem Palao vbi *suprà n. 2.* si quis tamen dicere, non esse hæretim, vel non esse errorem dicere, quod Papa posset errare in ea Canonizatione, hæc assertio reflexa non esset erronea, sed opinio multorum Catholicorum, & his similia reperiunt possunt passim alia exempla.

83 Quæ potest, vta sit gravior censura propositionis, an erronea, an proxime hæresi, intelligendo vtramque censuram in sensu à nobis explicato? Credo, omnibus penitatis graviorem esse censuram erroris: nam qui dicitur hæresi proximus, solum significatur, quod in aliquorum opinione sit hæreticus, quæ tamen opinio falsa est potest; & ideo non inuenitur in eo necessaria connexio cum hæresi, sed contingit. Qui tamen negat conclusionem Theologicam, deducitam euidenter ex premissa certa de fide, & ex alia premissa euidenti lumine naturæ, quæ conclusio sine errore negari non potest, eo ipso inuenitur habere necessitatem ad negandam premissam de fide, quantum est ex parte obiecti negati, quia premissa euidentia necessitat ad eam non negandam, & aliunde constat non posse conclusionem esse falsam, nisi una ex premissis sit falsa: cùm ergo illatio etiam sit euidentia, & negari non possit, inuenitur necessitas, quantum est ex parte obiecti nisi ignorancia excusat, ad negandam premissam de fide, quæ sola potest licet negati. Ideo eiusmodi error obstinatè retentus inducit in foro externo presumptionem adeo vehementem de hæresi, & maiorem, quam inferat propositio hæresi proxima, propter rationem allatam: quod factetur etiam Hurrado dicta dis. 8. §. 20.

84 Hinc infero, sicut datus propositio proxima hæresi, posse etiam dari aliam, quæ sit errori proximam, nempe quando plerisque videtur vnam premissam esse de fide, ex qua, & altera euidentia sequitur euidenter conclusio, quæ negatur

vel etiam quando certum est alteram premissam esse de fide, & alteram euidentem, & plerisque videtur illationem conclusionis ex illis premissis esse euidentem, quamvis aliqui negent consequiam esse euidentem. In utroque enim causa plerisque videtur conclusionem, quæ negatur, esse Theologicam, & per consequens non posse sine errore negari. Sic ergo si quis negat propositionem, quæ plerisque videtur esse de fide, nec posse sine hæresi negari, propositio negans dicitur hæresi proxima, sic quando negatur propositio, quæ plerisque videtur esse conclusio Theologicam, nec posse sine errore negari, propositio negans erit errori proxima, cum eadem omnino sit cum proportione ratio. Quare hpc eodem modo, & cum iisdem observationibus cum debita proportione applicatis intelligendum erit, sicut diximus de propositione hæresi proxima. Vnde hanc etiam censuram videtur agnoscere Coninch vbi *suprà num. 1. 30.* qui eam dicit locum habere quando propositione contradicit conclusioni probabilissimè ex principiis fidei deducit. Quod tamen exemplum ego non facile admittam: nam Doctorum vñus videtur esse contrarius, quorum plures probant suas sententias ex principiis fidei, ex quibus probabilitates putant eas deduci; & tamen alij probabiliter etiam negant consequiam, & ideo probabilitas, & impunitè docent sententias contiaras: non est ergo proxima errori propositio negans id, quod solum probabilitas infertur ex principiis fidei, sed negans id, quod plerisque videtur euidenter inferri ex principiis fidei, quamvis alii videtur non euidenter inferri, qui est gradus quidem superior, & ideo propius ad errorem accedit, & reddit propositionem errori proximam: ille autem alius gradus longius distat ab errore, cùm inter illum: & errore intercedat hic alius, qui minus ab errore distat.

Dices, vt propositio sit proxima hæresi, sufficit quod plerisque videatur opposita propositioni de fide, licet non omnibus, ergo vt sit proxima errori, sufficiet, quod plerisque, licet non omnibus, videatur opposita conclusioni Theologicam. Talis autem est propositio opposita conclusioni, quæ probabilissimè deducitur ex principiis reuelatis: nam eo ipso, quod plerique eam indicant ex illis principiis deduci, iudicant illam esse conclusionem Theologicam, & per consequens iudicant non posse sine errore negari, quæ omnia videntur consequenter connexa. Respondeo, concessa prima consequentia, negando subsumptum. Sufficit ad propositionem errori proximam, quod sit opposita conclusioni, quam plerique iudicant Theologicam: non potest ramen plerisque iudicari conclusio Theologica illa, quæ solum probabilitas infertur ex principiis reuelatis: omnes enim definunt conclusionem Theologicam eam, quæ infertur euidenter ex via saltem premissa reuelata, & altera euidenti. Conclusio ergo, quam omnes fatentur, inferri solum probabilitas ex principiis reuelatis, in nullius sententia erit conclusio Theologica, & per consequens propositio eam negans in nullius sententia negat conclusionem Theologicam, atque adeo non erit errori proxima: non enim est proxima errori, nisi propositio, quæ in plurim sententia negat conclusionem Theologicam, & ideo in corundem sententia est error. Si ergo in nullius sententia conclusio illa negata

85

est conclusio Theologica, quia nemo dicit eam inferti evidenter, sed solum probabiliter ex principijs fidei, non potest estimari à plerisque errore propositio illam negans, & per consequens non debet iudicari proxima errori, sicut nec iudicatur heresi proxima, nisi ea, qua à plerisque, licet non ab omnibus, estimatur heretica.

86

Tripli citer reperi potest satio errori proxima. Primo, quando negat conclusionem, qua euidenter sequitur ex vna præmissa euidenti, & altera, quam plerique, licet non omnes, iudicant esse de fide. Secundo, quando conclusio negata infertur ex vna indubitanter reuelata, & altera euidenti ex illationem, quam non omnes, sed plerique iudicant euidentem. Tertium modum addere possumus, quando negat conclusionem, qua euidenter infertur ex vna præmissa indubitanter reuelata, & altera, quam plerique, licet non omnes, iudicant euidentem. Non dico ex vna præmissa reuelata, & altera probabili, nam conclusio ex iis illata etiam per euidentem consequentiam, non appellatur conclusio Theologica, sicut paulo ante dicebamus de conclusione illata ex vna reuelata, & altera euidenti, non per illationem euidentem, sed probabilem: omnes enim eam solum dicunt conclusionem Theologicam, qua ex vna saltem reuelata, & altera euidenti infertur euidenter. Quando ergo constat vnam præmissam esse solum probabilem, conclusio non est in vnius sententia Theologica, atque ideo propositio illam negans neque error, nec proxima errori. Potest tamen contingere ut constet apud omnes alteram præmissam esse de fide; de altera etiam omnes consentiant esse veram, sed aliqui negent esse euidentem, plures tamen id affirmant. Nam sicut solent esse opiniones aliquando reflexæ circa probabilitatem aliarum opinionum, an talis opinio, v.g. sit, vel non sit probabilis; ita aliquando sunt opiniones, non circa veritatem alium sententia; sed circa eius euidentiam, an scilicet sit, vel non sit euidentis: & in eo casu dicimus conclusionem euidenter illatam ex vna de fide, & altera, quam plerique euidenti iudicant, esse talem, ut propositio eam negans censenda sit proxima errori. Ratio autem est eadem, quia sicut conclusio à pluribus estimatur illata euidenter ex vna de fide, & altera euidenti, ab eisdem necesse est, quod estimetur conclusio Theologica; cui enim competit definitio, competit definitum, quare ab eisdem propositio contraria estimabitur error, & ab omnibus debet censeri proxima errori propter regulam supradictam, quod proxima errori est propositio, qua à plerisque, licet non omnibus, iudicatur erronea.

De Propositione sapiente heresim, & suspectam.

87

Aliqui pusant, has duas censuras in eandem coincidere, quia si sapit heresim, suspecta est, & è contra, ita Hurtado dicta disput. 81. §. 22. Alij confundunt sapientem heresim cum errore, ut Simancas, & alij, quos affect Suarez dicta disput. 19. sect. 2. num. 16. qui bene notar, hanc censuram distinctam esse ab errore, & in gradu inferiori, ut colligitur ex brevia citata Pij V. & Gregorij XIII. contra propositiones Baij, vbi alia propositiones dicuntur errore, alia vero suspectæ. Quare minus videtur significare suspecta,

quam erronea, & constat ex te ipsa: quia error concessus cogit ad negandum principium reuelatum, ut supra vidimus; & ideo non solum suspicionem, sed præsumptionem magnam afficit de heresi. Suspicio autem multò minus est quam præsumptio, ut constat, quare multò minus cœquitur ad suspectum, quam ad errorum.

Ego itaque puto utramque censuram differe notabiliter ab errore: posse etiam distinguere positione errori proxima, quia hoc à plenâque faltem, licet non ab omnibus, iudicatur errore, quod tamen iudicium non invenitur in propositione suspecta, vel sapiente heresim. Denique credo patrum addere sapientem heresim sapa propositionem suspectam: posse tamen aliquando inter illas inæ qualitatem considerari. Vnde quidem dat anfam timendi, ne latet hereticandi abfolire esse heresim, vel errorem: dat tamen fundamentum sufficiens ad suspcionem, vel timendum quod Auctor illius propositionis habeat apud se heresim aliquam, veterorem, ex quibus illa propositio oritur. Hoc tamen fundamentum non constitutum est indubitate, sed habet latitudinem secundum magis & minus, & ideo dixi posse secundum illum excessum distingui duos gradus: aliquando enim fundamentum, sive propter verba, sive propter marciem, sive propter locum, tempus, personam loquentis, & alias circunstancias, tale erit, ut probabiliter possit iudicari, aliquam aliam heresim esse in auctor, ex qua hæc alia assertio procedat: aliquando vero fundamentum non erit tantum, sed solum sufficiet ad id suspcionem. In primo casu poterit propositio appellari sapientes heresim, quia sapientes indicat substantiam rei, que sentitur, & in eodem sensu poterit dici heresim, quia etiam odor ostendit naturam rei odori. In secundo autem casu poterit appellari suspecta, quia non sufficit ad iudicium probable ferendum, quod Auctor sit hereticus, sed solum ad suspicionem, & timorem aliquem absque temeritate concipiendum, que censura minor erit quam prima de sapiente heresim.

Aduerto primò in exemplum huius censuræ affiri apud Lorcum dicta disputat. 60. num. 10. & apud Coninch dicta dub. 8. num. 13. hanc propositionem: statutum, & innile est, sacramentum Eucharistie solemnis ritu per platea circumducere: quia licet nihil dicat contra fidem expressæ, sapit tamen heresim Lutheranam, que in Sacramento altaris negat Christi præsentiam: sed hoc exemplum non videtur esse ad rem: illa enim propositionis hodie videtur iam esse hereticæ formaliter contra expressa verba Concilij Tridentini sect. 13. cap. 5. vbi dicitur, declarat preterea sancta synodus p[ro]p[ter] religio admodum in Dei Ecclesiam induitum fuisse hanc modum, ut singulis annis peculiari quædam, & sicut die præcelsum hoc, & venerabile sacramentum singulare veneratione, ac solemnitate celebraretur, utque in processionibus reverenter, honorifice illud per vias, & loca publica circumferretur: & postea can. 6. Si quis dixerit, in Eucharistia Sacramento Christianum virginem filium non esse cultularie etiam externo adorandum; atque ideo nec festina peculiari celebriter venerandum, neque in processionibus secundum laudabilem, & uniuersalem Ecclesia sancta ritum, & conuentudinem solemniter circumgellar-

dum, &c. *Anathema sit.* Propositio ergo, quæ hunc vsum statutum, & iniuritem dicit, non debet appellari sapiens hæresim, sed hæresis manifesta.

90 Aduerto secundò: sicut datur propositio sapiens hæresim, vel suspecta de hæresi, quia fundamenatum præstat maius, vel minus iudicandi, vel suspicandi, quod Autòr habeat in corde aliquam hæresim, licet propositio non sit heretica; sic dñi propositionem, quæ sapient errorem, vel suspecta de errore, quæcumque cum proportione præstat fundamentum maius, vel minus iudicandi, vel suspicandi quod Autòr in corde habeat aliquem errorem, nempe aliquod dogma contrarium conclusioni Theologicae: quia censura minor erit, quam sapientis hæresim, vel suspectæ de hæresi, & eodem modo cum proportione debita explicanda est.

De propositione male sonante, & piarum aurium offensiua.

91 Hanc utramque censuram aliqui non distinguunt à sapiente hæresim, quorum meminerunt Suarez dicta sent. 2. num. 18. & Hurtado dicta disp. 8. 1. §. 33. Sed in dicta Bulla Pij V. & Gregor. XIII. condistinguit piarum aurium offensiua, tanquam longe inferior à suspecta, quæ tamen leuior est, quam sapiens hæresim, vt vidimus. Alij non distinguunt male sonantem à scandalosa, quos refert Lorca dicta disp. 40. num. 14. Sed revera in Concilio Constantiensi supra allegato, & in dicta Bulla Ponitificis scandalosa distinguitur à piarum aurium offensiua, & quantum possit eadem propositio esse scandalosa, male sonans, & piarum aurium offensiua, hæc tamen distinguunt possunt in ordine ad diuersa connata, vt videbimus. Suarez vbi supra dixit, propositionem male sonantem appellari illam, quæ est æquiuoca, & habet sensum etiam Catholicum proprium, sed frequentius voces illæ usurpan-
92 tur in sensu heretico, quod etiam docuerunt Cano, & Corduba, quos refert, & sequitur Lorca vbi supra num. 15. & Coninch vbi supra n. 133. Addit Suarez etiam sit significans quævis sensum Catholicum, & non Catholicum, & ideo non mereatur tam grauem censuram, non excusat ab omni censura, quia imprudenter sine explicacione, aut limitatione profertur. Denique Hurtado §. 36. dicit male sonantem esse, quæ sensum habet congruentem fiduci, verba autem incongrua, itavt malitia huius censuræ non sit in sensu verborum, nec sit argumentum animi infidelis, sed solum in verbis, quia sunt in ea significatione parum aut nihil vñtata, ob quod absonant auribus, vnde ortum est illud adagium, ex verbis inordinatè prolatis enascerunt heresies.

Ego fateor, huiusmodi censuras, si in latiori significatione, & solum iuxta proprietatem vocum accipiantur posse facile coincidere: nam propositio sapiente hæresim proculdubio male sonat, & pias aures offendit: sicut etiam omnis hæresis est error, latè, & communiter sumptu erroris nomine. Possunt tamen hæc eadem nomina fieri quasi propria, ad significandas aliquas particulares propositionum species, vel qualitates ad inuicem distinctas. Et in hoc sensu placet, quod propositio male sonant, dicatur illa solum, quæ non dat audientibus fundamentum iudicandi vel suspicandi quod proferens habeat in corde

hæresim, vel errorem aliquem circa fidem, sed solum peccat in abuso vocum diuersarum ab usu communi, quo solent à fidelibus usurpari. Vnde non placent omnino exempla, quæ affert Lorca, nempe si quis dicat: *perniciosem est ditare Clerorum*: vel si dicat, *Papa non debet dici sanctissimus ratione officij*: nam karæ propositiones potius videntur sapere hæresim, vel latenter suspecta de heresi corum, qui dicunt esse contra præceptum Christi, quod Clerici possideant diuitias, vel eorum, qui negant Papam esse supremum Ecclesiæ vniuersalis caput. Melius exemplum est, quod affert Hurtado; si quis dicat, *in Deo sunt tres essentie relatives*; quæ propositio nullam habet suspicionem hæresis in proferente, omnes enim credunt, eum non ponere tres essentias in Deo, quas Catholicci negant, sed solum tres substantias relatives, quas tamen non deberet significare nomine *essentie relatives*, quia nomen *essentia* reseratum est à Doctoribus Catholicis ad id solum, quod commune est omnibus personis.

93 Propositionem vero piarum aurium offensiua multi non distinguunt, vt diximus à male sonante; quia id quod auribus absonat propter piarum aurium offensiua, aures offendit: nec hic nomine *aurum* distinguitur nisi aures Catholicæ, & fideles ita aliqui, quos affert, & sequitur *lesonante?* Lorca vbi supra num. 14. qui num. 16. adiutit, has pias auras debere esse prudentes, & doctas, nam imprudentes, imperitos, & malevolos offendit aliquando propositio, quæ doctos, prudentes, & benevolos non offendit, & hæc non debet dici piarum aurium offensiua. Alij distinguunt hanc à male sonante, quia hæc addit aliquid in ordine ad religionem. Nam specialiter offendit pias aures, quando aliquid indecens, vel indignum in materia religionis sentitur, vel profetur: ita Suarez vbi supra num. 19. Addit vero Hurtado vbi supra §. 38. illam propositionem propriè pias aures offendere, quia indecorum aliquid Deo, vel sanctis, non tamen falsum assertur; vt si actiones humanæ Christi omni homini necessariae, vel eius membra explicitent nominibus obscenis. Idem est, si de statu Ecclesiastico, ceremoniis, sacris, sanctisque viris dicantur ridicula, quibus modestus auditor rubore suffunditur. Vnde adiutit, quanuis hic gradus culpæ minor sit, quam male sonantis, quod attinet ad falsitatem, quia sine falsitate, & sine incongrua significacione vocis potest propositio offendere pias aures; in genere tamen moris esse grauiorem; quia procedit ab animo procaci, & effrenata lingua.

94 Ego existimo, hanc censuram differre in rigore à male sonante, quia male sonans abutitur vocibus extra communiores significacionem, eas applicando ad minus vñtatam; quare eius indecentia consistit in usurpatione vocum, quæ habent malam significationem, & falsam, licet non usurpentur ad illam, sed ad aliam veram. At vero propositio, quæ solum offendit pias aures, usurpat voces in sola propria, & vñtata earum significatione, & nihil falsum dicit, nec vocibus habentibus aliam significationem falsam, sed tamen dicit id, vel tali modo, vt fidelium pietatem, & reverentiam, si non extinguat; ad minus excepido rem reddat: & id aures pia horro hu- ius imminentis tepiditatis, auditis iis vocibus offenduntur.

Card. de Lugo de virtute Fidei divinae.

A A a Dixa.

Dixi autem, hanc culpam confistere, vel in eo, quod dicitur, vel in modo, quo dicitur, vtrumque enim offendere potest pias aures. Ali quando quidem prouenit hic offendio ex re ipsis, quæ dicitur, quæ licet sit in rigore vera, non debet tamen dici, quia propter fragilitatem, & consuetudinem humanam, non audiuntur sine offenditione omnia, quæ in rigore vera sunt. Exemplum esse potest, si aliquis excommunicatus, & nondum absolutus, sed tamen prævia contritione iustificatus occidatur interim propter fidem, & martyri fiat: verum quidem erit in rigore, quod mortuus fuerit peruerante adhuc excommunicatione, à qua non fuerat adhuc ritè in Ecclesia absolutus: si quis tamen postea dum eius festum celebraretur, dicere, colimus, & celebramus publicum excommunicatum & anathematizatum, offendere aetas pias, quia diceret id, quod de tali sancto, vel tacendum fuisset, vel saltene non nisi ad eius gloriam, & commendationem proferendum, qui censuram ecclesiasticanam apud Deum, sanguine gloriose profuso compensauit. Idem esset, si aliquis non sine gratui fundamento putans debere ex Breuiario expungi narrationem aliquam, vel circumstantiam historiæ, tanquam minus veram, dicere. Ecclesia nobis fabulas, & Apocrypha narrat: vel si indulgentias aliquas sine sufficieti causa concessas fuisse sciens, dicere, eas indulgentias ridiculas esse, & fabulas aniles pueris solis propounder. Hæc & similia offendunt meritò pias aures, & pietatem, ac reverentiam minuunt. Aliquando vero peccatur in modo solùm, & vocibus indecentibus, quibus res alioquin vera enarrantur, vt in exemplo proposito de Christi membris sanctissimis, vel actibus necessariis, & naturalibus per obscenas voces significatis, vt si aliquis dicere, Magdalena meretrice, Matthes usurarie, & auare, Petre perire, & Apostata, orate pro nobis: quæ quidem vix vñquam sine blasphemia non hæreticali profecti possunt, & meritò in malitia morali præcedunt alias propositiones solùm male sonantes, quæ eiusmodi irreuerentiam in Deum, vel sanctos non involunt.

*De Propositione temeraria, scandalosa
& seditiosa.*

*Quid sit Pro-
positio teme-
raria.*

Propositio temeraria apud censores Teolo-
gos est, quæ communi Patrum sensui opponitur,
aut quæ contra doctores Theologos sentit sine
sufficienti fundamento, quale est, si magni
ponderis ratio, vel graui doctoris auctoritas,
qui rem bene discussisset pro ea etiam parte re-
petitur. Ad hoc autem, ut propositio hanc
censuram mereatur, deber est in materia propriè
Theologica; nam quæ solum est talis in materia
mero philosophica, vel Astrologia, v. g. erit
quidem temeraria in philosophia, vel Astrologia
non tamen dicetur temeraria simpliciter; & ab-
solutè, quia hac censura usurpat solum in iis,
quæ res Theologicas concernunt. Talis erit, si
aliquis dicat, aliquem alium sanctum præter
Beatisimam Virginem conceputum fuisse sine pec-
cato originali, quamvis haec grauiorem censuram
fortasse mereatur; vel eandem Beatissimam
Virginem non esse assumptam in corpore, &
anima in Cœlum, vel etiam qui negat historias
pias communiter ab Ecclesiæ receptas, & propo-

sitas, v. g. quod Christus B. Thomae Aquinatii dixerit: bene scripsisti de me Thoma, & his filiis milia.

Vt verò hæc censura ab aliis distinguatur, & inferior illis sit, aliquid addendum est: nam in rigore omnis etiam propositio hæterica, vel erroristica est temeraria, cum sine sufficientiamento oponatur communī doctorum sensu; sed temeritas apud Theologos aliquid minus significat, nempe imprudentiam in opponendo communī aliorum sensu sine fundamento in materia Theologica; que imprudentia à Theologis appellatur merito temeritas, sicut etiam non caret imprudentis culpa, qui in materia philosophica singulariter opinatur contra aliorum philosophorum sensum sine fundamento sufficienti, licet culpa, & imprudentia non appelleatur ea materia in scholis temeritas simpliciter, vel diffusus, sed cum addito, nempe sententia temeraria in Philosophia. Ultra hoc tamen addendum est quod propositio illa temeraria in materia Theologica peccet solita in hoc, & non sit etiam contra fidem directe, vel indirecte: aliquoquin non diceretur temeraria, sed heretica, vel etioea, aut hæreticum vel errore sapientis, vel proxima hæretici, vel errori, &c. Quando ergo dicitur temeraria eo ipso significatur, quod per illam non negaret obiectum fidei directe vel indirecte, nec in reipublica, vel in vocibus sit suspicio contra fidem, & fedolum quod in rebus non reuelatis, & tamen ad Theologiam, vel pietatem spectantibus opponatur sine fundamento communī doctorum, & fidelium sensu. Dicitur autem merito hæc etiam censura Theologica, quia licet propositio merito temeraria non neget fidem, nec conclusionem Teologicam, negant tamen temeritatem, & imprudentem aliquid ad Theologiam spectans, & ad doctrinam communem circa res, que spectant ad pietatem, & salutem, quam doctrinam, & communem fidelium sensum, multum referendenes conseruare, & coegeri effrenatum prolibito opinandi libidinem, & temere afflendi quidquid cuilibet arridet, ex quo paulatim gradus fit ad audiendum etiam circa alia, que propius ad fidem accedunt: sunt enim hæc omnia quasi extemporalia, quæ doctrinam fidei minuti, quibus ablati facilior pater aditus ad fidem ipsam, vel alia dogmata fidei proxima oppugnanda: quare propter connexionem aliquam, licet non necessariam, nec euidentem, quam cum fide habent, exigunt peculiarem retenturam, ne facile, & temere contemnantur. Qui enim hodie communem Patrum, vel doctorum sensum, circa conclusionem aliquam non reuelatam spem, caspernet communem Patrum sensum in aliquo scriptura loco interpretando, & dicet, eos omnes in eius intelligentia deceptos fuisse, quod proprium hætericorum est dicentium, verba scilicet prout non esse iuxta Patrum, & doctorum, sed iuxta cuiusque sibi melius sapientis sensum accipienda.

Dubium est, an propositio temeraria sit, quae non haberet pro se Patres vel doctores gauestris sentientes, quae dici solet temeraria primitus, an verò illa solum, qua habetur contra le Patrum, vel Doctorum sensum communem, que dici follet temeraria posuisse. Nam Suarez dicit, si. num. 20. utramque dicere esse dignam censuram, licet mitiori, quae est solum primitus, quam que est etiam politius; Huiusmodi verò sententia, 7. §. 4.

§.41. negat, eam censuram competere temerariae solum priuatiū, eāmque dicit, solum dici improbatum. Sed fortasse de re non poterit esse controversia: nam illa, quae appellantur temeraria, solum priuatiū, aliquid habent etiam de gradu positiū, licet in hoc differant ab aliis, quid Patres, & doctores de iis explicet, & in particulari non fuerint loquuti sicut de aliis, sed solum implicite, & in communi, v.g. quid aliquis sanctus fuerit conceptus sine peccato originali præter Deiparam, quod exemplum affert ibi Suarez. Nam licet de illo sancto non fuerint Doctores loquuti, posuerunt tamen propositiones yniuersales illum sanctum comprehendentes, & omnes alios, in quibus non inueniantur rationes adeo efficaces ad hanc exceptionem, quales repetiuntur in Deipara: imò hanc assertio grauiori, ut dixi, censura digna videtur. Huc enam spectat illud aliud exemplum, quod affert, de affirmante sine revelatione ut certum, quod dies iudicij erit intra centum annos. Nam hoc etiam affirmare ex propria ratione, & discursu ut certum videtur esse contra regulam generalem, & sensum communem, quod Deus voluerit arcanum illud esse occultum nec posse à nobis ex principiis aliis, sine revelatione diuina certò cognosci. Itaque optimaria regula ad dignoscendum, an proposicio aliqua sit temeraria, quamvis de ea explicitè Patres, vel doctores non sint loquuti, hanc esse potest. Nimirum attendere, quid dixissent Patres vel doctores interrogati de hac propositione in particulari, quamvis ex reliqua eorum doctrina colligere possumus. Si enim certum est, eos licet de facto propositionem hanc non exprefserint, negligatos tamen illam fore, si eis proponeretur, hoc sufficit, ut censetur temeraria, cum sit contra habitualem factem Patrum, & Doctorum sensum, qui ita fuerunt, & sunt habitualiter dispositi, ut interrogati ita formaliter dicentes, & exprimerent: quando verò manemus verè dubij, & anicipites quid dixissent, vel dicti sint, si hoc explicitè proponatur, non debet censeri temeraria, licet non habeat positivè pro se communem sensum, quia nec à formalis, nec ab habituali docto- rium sensu recedit.

99 Proposito scandalosa, ut aliquid addat supra prædictas censuras, intelligi debet, que præstat occasionem ruinæ spiritualis, inclinando auditores ad peccata, vel auocando eos ab exercitio virtutum. Tales sunt propositiones detrahentes religioso statu, pericula item pictorum exercitorum exaggerantium, unde tepeleunt homines, & timent, ne in iis periculum sibi lateat. Item si quis populo ad venerationem Eucharistie, vel ad sepulchrum aliquius sancti concurrenti, dicat, quis sit an hoc hostia sit consecrata? quis sit, an hoc sit corpus illius sancti, & non sit corpus aliquius malefactoris loco illius suppositum? Quæ omnia in aliquo vero sensu possunt non esse contra fidem; generant tamen scandalum, & remouent homines ab exercitio pietatis. Aliud exemplum affert Suarez num. 19. nempe si quis absolue dicat imagines non esse adorandas. Hac tamen proposicio plus est quam scandalosa, cum erret etiam circa ipsum dogma fidei, ut constat ex Concilio Tridentino sess. 5. Et ex formula professionis fidei per Pium IV. edita, & quam omnes Episcopi, & aliae personæ emittuntur.

Seditiosa proposicio videtur, quæ ad seditionem Card. de Lugo de Virtute Fidei diuina.

nem contra Principes, vel ad tumultus in Republica excitandos conducere potest. Hæc tamen proposicio nisi aliunde opponatur doctrinæ fiduciæ, vel communiter apud doctores receptæ, non videatur esse censura Theologica. Potest tamen Ecclesia meritò eiusmodi propositiones prohibere, sicut & alias, de quibus nunc dicemus, licet non videantur ad fiduciæ doctrinam pertinere.

De quibusdam aliis propositionum censuris.

Sunt & aliae note, quibus interdum propositiones aliquæ affici solent. Primo solet dici aliqua proposicio blasphemæ, quæ scilicet iniuriam blasphemæ irreuerentiam contra Deum, vel sanctos continent, quæ aliquando potest simul errare contra fidem, & eam blasphemiam hereticalis: aliquando solum peccat contra reverentiam debitam Deo vel sanctis, aut rebus sacris, & tunc solum dicitur blasphemæ, verbi gratia, si quis dicat: intolerabilis fuit pertinacia aliquorum sanctorum Patrum in defendendis suis priuatis erroribus, quos haberunt. Quæ & similia verba irreuerentiam grauissimam contra sanctos continent. Quod idem reperiri potest erga res sacras inanimas: quale fuit quod per Iocum non sine blasphemia dixisse fuit Elizabetha impia Henrici Regis ex Anna Bolena filia; quæ cum de more, adepto Regno, nigeretur oleo sacro, postea sub papilionem parumper ad regales vestes induendas diuertens, nobilioribus circumstantibus ancillis dixisse fuit: Abite, ne favor huius oleris vos offendat. ut referit Sanderus lib. 3. de Schismate Anglicano paulò post initium. Verba sanctæ Anglie, quæ non solum blasphemiam, sed saporem, & odorem, vel factorem heresis animo conceperat præ se ferabant, quæ paulò post in lucem orbis apertam imprudentissime erupit.

Secundo dici solet aliqua proposicio, impia quam aliqui mitiori vocabulo, sed minus aptè dicunt, non piæ. Solet autem hæc censura tribui doctrinæ, quæ verus Dei cultus euertitur, vel minuitur, sed posset etiam extendi ad eam, quæ certa pietatis, & præsertim misericordiæ erga proximos opera impediuntur; multoq[ue] magis, si debita erga parentes, vel rempublicam officia disfuderet, qualis erat Phariseorum doctrina, quos Christus reprehendit Matth. 12, qui vt oblationes templi augerent, eas præferebant pietati erga parentes, filiosque impie, licet pietatis prætextu, debita pietate auocabant.

Tertio dicitur proposicio aliqua, iniuriosa. Et quidem, si iniuria sit in Deum, vel sanctos, aut res sacras, erit blasphemia. Potest tamen aliquando esse contra alios, quorum honorum confutis merito Ecclesia prohibens, & severè puniens libellos famosos contra Principes etiam facultates, aut contra personas publicas, contra ordinem aliquem religiosum, contra Prelatos, Cardinales, & alios. In quibus casibus, licet nihil contra fidem mediata, vel immediate dicatur: sed tamen dicitur contra charitatem, iustitiam, & alias virtutes, quarum indemnitas pertinet etiam ad Ecclesiæ curam, quæ sicut non solum prohibet liberos contra fidem, sed etiam eos, qui sunt contra bonos mores, uta potest linguan coercere ab eiusmodi propositionibus, quæ grauissime bonos mores perturbare possunt, licet nol-

A A 2 lam

lam prorsus hæresis suspicionem secum afferant.
103 Quarto dicitur propositione schismatica, quæ si ne hæresi promoueret schisma, vel illud generare potest, vel ad illud inducere. Quinto dicitur aliqua propositione superflua, quæ nullum quidem errorem, sed tamen superstitionem docet: & eiusmodi propositiones prohiberi solent frequenter, & merito ab Inquisitoribus fidei. Sexto, solent propositiones appellari arrogans, vanas, fulta, insana, quæ ut notauit Lorca disp. 40. num. 25. non sunt censura Theologica: additæ, nec significare qualitatem propositionis, nisi aliquid magis in particulari adificatur.

104

Quæ proposi-
tio insecutum
improbabilitatis

Vltimo solent propositiones aliquæ iudicari improbabiles, quam non esse censuram Theologiam dicit Hurtado dicta disp. 81. §. 46. & §. 51. sed plerumque pertinet ad iudicium inquisitorum fidei, quatenus si est in materia morali, potest præiudicium afficer bonis moribus, cum homines indocti, qui non possunt discernere, nec iudicare de vera probabilitate, facile arripiunt laxiores opiniones, quas ab hominibus doctis propositas, & approbatas inueniunt. Si autem materia est merè speculativa, & ex qua nullum fidei præiudicium mediatè, vel immediate imminet, non ita stricte cum illis agi solet, sed relinquit examini, & disputacioni Doctorum. Præfertim cum non raro videamus fieri, quod opinio aliqua, que hoc tempore non appareat probabilis, postea excuso timore, & auctoribus novis Auctoribus, probabilis euadat. Sicut è contra quampulkes opiniones quæ apud antiquos scriptores probabiles erant, nunc iam re melius examinata, & sine Auctore deserite, antiquata, & improbabiles reputentur. Pendet enim probabilitas magna ex parte ex iudicio prudentum, & auctoritatem extrinseca, quæ successuè variari possunt, & consequenter sententia probabilitatis: quod in aliis censuris Theologicis non ita sit, nisi denouo auctoritas Ecclesia accedat, que clarius diuinam revelationem proponat, atque ideo faciat, ut iam censetur hæretica propositione, quæ antea sub opinione inter Catholicos erat, vel forte vocabula ipsa in sua significatione variantur, atque ideo possit propositione aliqua nunc admitti, quæ ante reiciebatur. Tunc tamen, licet videatur esse eadem propositione materialis quoad voces, non est tamen eadem propositione formalis, cum voces non retineant eandem significationem formalem, quam antea habebant. Vnde è contra reperiuntur apud Patres loquutiones aliquæ circa fidei mysteria, quæ nunc prolate male sonarent, eo quod vñs voces illas in alia significatione vñsurat. Imò eadem mutatio obseruari potest apud scholasticos, quorum aliquando sententiæ deseri videntur nonnullis, cum reuerâ non deserantur, sed tunc variatio facta est in vocibus, quæ tempore sancti Thomæ, v.g. vel Bonaventura paulò diuersam significationem habebant ab ea, quam nunc habeant, & cogiturn eandem rem contrariis vocibus significare, quorum exempla non raro prudens, & doctus Magister pleraque obseruare poterit.

Dubia aliqua, & notiones circa prædicta.

105 Addenda sunt aliqua notatu digna circa propositiones positionum censuram. Primum est, posse esse diqua iniqua gnam censurâ propositionem, quæ iniquè aliam

propositionem censurâ, ut notat Suarez dicta alias p. 2. num. 21. Castro Palao tom. 1. trafi. 4. diff. 1. p. 1. punct. 1. numero 9. & alij. Et quidem, si propositione de fide afficiatur censura, iam propositione illa reflexa est hæretica, cum negaret, & damnaret propositionem de fide. Similiter si conclusio Theologica afficeretur censura, propositione illa reflexa est ceronea, cum reprobaret conclusionem illam Theologiam, & sic de aliis. Quando vero censura cadit supra propositionem veram, quidem, vel probabilem non tam tamen, ut qui cum simpliciter negat mereatur censuram, magis dubitari potest, san qui cam non solum negat sed damnat, & graui censura afficit, dignus ut censura aliqua, in quo casu loqui videatur predicti auctores. Et loquendo de possibili ceterum videtur nam sicut in aliis questionibus que à Theologis agitantur, auctor aliquæ communem Theologorum sensum, & sine sufficienti fundamento propositione confutat temerarie: sic quando Theologi tractant, an aliqua propositione sit digna censura, si aliquis id affirmat, alii omnibus negantibus, & id quidem sine sufficienti fundamento auctor, tunc hæc auctor reflexa censetur temeraria, cum in re Theologica sine fundamento sece opponat communis horum Doctorum sensu. Quando vero propositione illa ab aliquibus Doctoribus censuratur, licet id fortasse improbabiliter faciant, censura erit ad summum improbabilius, probabilis autem, si aliqui alii probabiliter ita sentiant, licet alii probabiliter etiam id negent. In quo excedunt prouocatio aliqui, qui sine fundamento censura proferant, & nullissime excusat Lutus Turianus in suis censurarum, contra plures sententias probabiles grauissimorum Doctorum, quare continget, quod hæc propositiones reflexa damnantes alias, sint simul iniuriosæ contra auctores graues, & doctos illarum sententiarum, que immenrità damnantur, qui grauem patiuntur iniuriam ex censuris huiusmodi ab aliis prolatas. Ideoque merito Ecclesia, & Pontifices eiusmodi propositiones reflexas, & censuras temerare prolatas grauiori nota inuere, & prohibere solent, quia offendunt doctorum animos, & iurgia, ac scandala inter Scholasticos, & magistros generare solent.

Secundò notandum est, solere aliquando Ecclesiam, non solum propositionem, vel auctoritatem aliquam reprobare, aut prohibere, sed etiam censuram gradum determinare, dicendo illam censuram hæreticam, vel erroneam, vel placitum aurum, & gravis offensiu, &c. in qua casu queruntur aliqui, an recte Ecclesia iudicium circa gradum censure certum sit, & infallibile. Et quidem non est dubium, quando Ecclesia determinat, & declarat aliquam propositionem esse hereticam, nam tunc implicitè declarat contradictoriam esse de fide: non potest autem Ecclesia aberrare proponendo nobis aliquid ut de fide, quod non sit recta de fide: alioquin tota nostra fides nutaret, quæ fundatur supra fundamentum Apolorum, & Ecclesie, quæ est columna, & firmamentum vertutatis.

De aliis autem censuris potest esse maior difficultas. Ratio autem dubitandi est potest primò, quia si certa est Ecclesia censura, sequitur quod ipsa censura destruit seipsum: nam si Ecclesia declarat aliquam propositionem esse erroneam, temerariam, &c. eo ipso constat esse falsam: si ergo

ergo infallibile est eiusmodi Ecclesiæ iudicium: infallibile erit propositionem illam esse falsam, repugnaret ergo declarare illam solum ut errorneam, vel temerariam, quia eo ipso in actu exercito redderetur heretica. Secundò, quia Ecclesia aliquando declarat aliquam propositionem solum ut probabiliorem, prout facit in Clemencia unica de summa Trinitate, & fide Catholica circa sententiam ponentem in parvulis baptizatis virtutes infusas. Si autem iudicium illud Ecclesiæ est infallibiliter verum, iam illa sententia non est deinceps solum probabilius, sed omnino certa, quia si non esset infallibiliter vera, sed falsa, Ecclesia errasset declarando illam probabiliorem: probabilior enim est sententia contraaria, & meliora habet fundamenta, cum fundata esset in veris, & solidis fundamentis, & eius contradictionia non haberet vera, & solida fundamenta, sed solum apparentia.

108 Communiter tamen doctores parentur, Ceterum esse Ecclesiæ iudicium in his censuris statuendis. B. fnes in praesenti quæst. 11. art. 2. in fine dicit esse errorem, vel error proximum dicere, posse Ecclesiæ in eo iudicio errare. Malderus ibidem membr. 5 dicit hæreticum esse, qui id pertinaciter affirmaret. P. Coninch. disp. 18. dub. 8. n. 134. dicit esse valde probabilem hanc Malderi sententiam P. Lufius Turianus in praesenti disp. 55. dub. 5. §. Deinde in aliis dicit esse errorem dicere, quod in his censuris decernendis possit Pontifex summus errare: quod dubium sub eisdem verbis transcriptis postea in disputationibus selectis part. 1. disp. 30. dub. 3.

Ego etiam id puto vel esse erroneum, vel error proximum, quia infallibilis Spiritus sancti assistentiam Ecclesiæ promissa non viderit limitanda ad ea solum dogmata, quæ tanquam de fide proponuntur, & creditur ab Ecclesiæ, sed debet extendi ad ea omnia, quæ fideles ex precepto Ecclesiæ credere tenentur. Hinc enim colligunt Theologi summum Pontificem non posse errare in decretis morum, quæ pro vniuersali proponit: quia ut norauit Cardinalis Bellarm. lib. 4. de Romano Pontifici, cap. 5. si Pontifex loco virtutis præcipere vitium, fideles, qui obediunt tenentur Pontifici, deberent credere vitium esse bonum, ut illud honeste amplectentur, in quo iudicio deciperentur, & errarent omnes, quem errorem, & deceptionem totius Ecclesiæ in iudicando honestum, quod in honestum, & turpe esset, debet Spiritus sanctus ex peculiari sua assistentia impeditre. Hoc autem idem argumentum ad casum præsentem applicari potest: quia si summus Pontifex prohibet fidelibus affectionem aliquam, ut erroneam, temerariam, &c. debent fideles obediens, & cauere ab illa doctrina, tanquam ab erronea, temeraria, &c. debent ergo iudicare turpe esse amplecti doctrinam illam, & quidem tali gradu turpitudinis, qualis reperitur in amplectenda doctrina illa erronea, vel temeraria, &c. Sicut si Pontifex declarat contractum aliquem esse vñiarium, v.g. debent fideles abstinerre ab eo contractu ob turpitudinem vñia in eo apprehensam. Sicut ergo non potest Pontifex decipere Ecclesiæ declarando contractum vñiarium eum, qui iustus, & licitus est, quia faceret, quod fideles omnes deciperentur abstinentes ab eo contractu ob turpitudinem vñia in eo falsa apprehensam: sic non potest decipere Ecclesiæ declarando aliquam doctrinam erroneam, ver.g.

Card. de Lugo de Virtute Fidei divina.

que talis non esset, quia eo ipso faceret, quod fideles fugerent eam doctrinam ob turpitudinem erroris in ea falsa apprehensam, atque adeo deciperentur iudicantes eam turpitudinem pecuniam esse in sensu talis doctrinæ, cum reuera non esset.

Dices Pontificem non habere hanc Spiritus sancti assistentiam, vt non eret, quando egredi vult extra suos limites, vt si veller de questionibus Philosophicis, aut medicis decernere: quod quidem facere videtur, quando declarat assertio nem aliquam esse erroneam: nam error, vt supè vidimus, est, qui opponitur conclusioni Theologicae: conclusio autem Theologica est, quæ per evidenter consequentiam infertur ex una præmissa de fide, & altera naturali evidenti. Decerne ergo, quod aliqua conclusio sit Theologica, est declarare, quod sequatur ex duabus præmissis, quarum altera sit de fide, & altera evidens lumine naturæ, quæ declaratio non videtur esse totaliter intra sphæram potestatis Pontificis. Nam licet possit Pontifex declarare, an sit, vel non sit de fide altera præmissa, non tamen videtur posse declarare, an sit, vel non sit altera evidens lumine naturæ: hoc enim iam esset posse definire circa questiones ejusdem Philosophicas, vel medicas, cum non possit decernere erroneam hanc propositionem, Christus non est risibilis, quin decernat esse evidenter lumine naturæ hanc aliam, omnis homo est risibilis: si enim haec non sit evidens in Philosophia, illa alia non erit erronea. Si ergo Pontifex non habet assistentiam Spiritus sancti ad iudicandum de illa propositione naturali evidenti, non poterit certò statuere de conclusione an sit erronea.

Respondet, idem argumentum fieri posse ad probandum non habere summum Pontificem assistentiam Spiritus sancti, ne erret in decretis vniuersalibus circa mores: nam saepe eriam honestas, vel in honestas aliquius actus præcepti, vel prohibiti, non pender solum ex principio regulato, sed etiam ex aliquo alio principio iurisprudentiae, vel Philosophiae moralis, quod lumine naturæ evidenter cognoscitur, ut quod contractus aliquis sit, vel non sit usurpiatus, vel quod aliquod matrimonium sit, vel non sit validum. Et tamen in iis etiam decretis vniuersalibus agnoscent Theologi communiter assistentiam infallibilem, ne Ecclesia decipi possit in ordine ad mores: quia Pontifex est in spiritualibus Pastor communis omnium fidelium, quem omnes tenentur audire, & cui debent obediens in iis, quæ pertinent ad salutem: similiter ergo in censuris doctrinæ necessariæ, vel spectantibus ad salutem, in quibus non minus tenentur fideles audire suum Pastorem, & Doctorem vniuersalem, nec minus ei obediens debent in amplectenda, vel cauenda doctrina, quam ipse ei præcipit, vel prohibet, ceterendum est habere illum eandem assistentiam Spiritus sancti, ne fideles decipiatur, etiam si eiusmodi iudicione dependeat ex parte à principiis lumine naturali cognoscendis. Vide sicut dicere solent Theologi, Pontificem habere potestatem directam in res spirituales, indirectam vero salutem in res omnes temporales quando oportet de iis etiam disponere in ordine ad finem salutis spiritualis, cui tempore alia omnia debent subordinari, & deseriri: sic dicendum est, posse ipsum, quasi potestate, & assistentia directa decernere circa doctrinas revelatas: quasi indirecte vero

A A a 3 circa

circa doctrinas naturales, & naturali lumine cognoscibiles, quando harum etiam cognitio deferuit ad doctrinam salutis, & Teologicam stabilendam, & iudicandam.

112

Vnde facilius apparet, quomodo ex eadem Dei assistentia non possit Pontifex errare in aliis censuris, temeritatis, sapientis hæresim, malè sonantis, &c. nam licet iudicium etiam de his censuris videatur pendere ex notitia aliqua humana non reuelata, ut ex sensu Patrum, & Doctorum, à quo recedit temeritas: ex significatione vocum, & specie, quam auditoribus ingerunt, & alii huiusmodi: in hoc tamen iudicio non permitit Deus erat Pontificem, ad quem spectat indicate fidelibus scopolos, quos vitare debent in doctrina pertinente ad viam salutis, atque etiam voces, quas debent usurpare, vel fugere, ut castæ, pie, & tutæ, ac propriæ loquantur de rebus salutis, prout synodus etiam Tridentina Spiritu sancto edocta decreuit, quomodo propriæ in materia Eucharistie usurpandum sit à fidelibus *Transsubstantiationis* vocabulum. Et idem est de iudicio circa alias Teologicas censuras.

113

Ex quibus constat iam solutio eorum, quæ pro ratione dubitandi in contrarium proposita sunt. Ad primum enim negamus sequelam. Nam quando Pontifex prohibet assertione aliquam ut erroneam, non ideo reddit illam hæreticam, nec eius contradictriam reddit certam de fide, sed sicut dicit hanc esse erroneam, ita dicit contradictriam esse conclusionem Teologicam, & habere gradum certitudinis correspondenter conclusioni Theologica. Nec enim quod Pontifex definit, vel declarat propositionem illato, esse erroneam, definit aut declarat formaliter illam esse falsam, vel contradictriam illius esse veram: sed solum dicit illam esse erroneam, hoc est, opponi assertio Theologica, que sequitur evidenter ex uno principio reuelato, & altero evidenti. Fatoe, ex hoc ipso sequi propositione illam esse falsam, & eius contradictriam esse veram: hoc tamen non definitur à Pontifice, sed id sequitur ex assertione & definitione Pontificis atque ideo qui postea doceret propositionem illam, quam Pontifex damnat ut erroneam non esset hæreticus formaliter, sed presumptivè, quantum assereret esse verum id, cuius falsitas sequitur ex definitione Pontificis declarantis illud tantum erroneous. Vnde Bañes, Malderus, & Coninck locis citatis adiungunt, grauius errare qui dicit Ecclesiam errare posse, vel errare in iis censuris, quām qui solum assereret esse veras propositiones illas ab Ecclesia iudicatas temerarias, offensivas &c. Quod quidem verum est, si Ecclesia non indicauit propositionem illam ad minus erroneous: nam si solum indicauit esse temerariam, v.g. ille, qui postea illam affirmit, erit solum temerarius; qui autem dicit Ecclesiam in ea censura errasse, incurrit hæresim in aliquorum sententia, ut vidimus, & in sententia aliorum incurrit vel errorum, vel aliquid errori proximum.

114

Dices, qui affirmant esse veram propositionem, quam Ecclesia ut temerariam damnauit, dicit aliquid, ex quo per evidenter consequentem inferitur, quod Ecclesia, errare possit in iis censuris: si enim propositum illa est vera; ergo Ecclesia erravit iudicando illa temerariam, nam quod verum est, non est temerarium: ergo qui affirmat esse

verum, dicit aliquid erroneous, vel errori proximum, cū dicat id, ex quo evidenter sequitur Ecclesiam posse decipi in iis censuris. Relpondo negando antecedens; neque enim in rigore Ecclesia ut temerariam damnauit, cogi per evidenter consequentiam ad dicendum Ecclesiam deceptam fuisse in ea censuram sic proposicio contradictriorum temerariae non est de hâ, nec omnino infallibiliter vera, nec eam Ecclesia definit esse veram, sed solum quod sit contra communem sensum Doctorum, & Patrum, & ideo non sine temeritate asseri. Quamvis ergo qui iam asserit, cogatur evidenter faceri, se eam temerare asserere, vel Ecclesiam errasse in ea censura, non cogitur evidenter faceri, quod Ecclesia in censura errauerit, non enim cogitur evidenter faceri, quod non possit aliquando contingere, quod aliquid temere asseratur, quod tamen rupia falsum non sit. Quod idem cum proportionate potest de aliis censuris similibus: nam qui affirmat propositionem male sonantem, vel plurimum aurium offensiuam, vel scandalosam, quis Ecclesia his censuris notauit, non dicit Ecclesiam in censura errasse, ne caliquid, ex quo cogi posse per evidenter consequentiam ad factum Ecclesiam errasse in censura, sed cogitur per evidenter consequentiam faceri, quod vel ipse dicat propositionem male sonantem offensiuam, aut scandalosam, vel quod Ecclesia in censura errauerit. Denique qui asserit id quod Ecclesia proximum errori declarauit, non dicit per evidenter consequentiam faceri, quod Ecclesia errauerit in censura, qui proximum errori, ut supra diximus, est, quod contradicit conclusioni deducta ex præmissis, quarum plerique licet non omnes, iudicant esse alteram de fide, & alteram evidenter, & illationem etiam esse evidenter: non est autem evidens, quod illorum plurimum iudicium sit verum, atque ideo non est evidens, quod qui assert propositionem illam, ut veram, negare debeat, quod sic proxima errori, non ergo admittit errorem, illam affirmando, sed solum in ea assertione censendus erit proximus errori, quoniam graviorem fortasse censuram mereatur, si adduceret Ecclesiam in ea censura deceptam

In secundo arguento pro ratione dubitandi adducto, tangitur dubium illud, An Pontifex vel Ecclesia decernens sententiam aliquam esse probabiliorem, decipi possit in hoc iudicio declarans probabiliorem sententiam, que reuerat minus, vel non magis probabilem est, vel etiam quæ à parte rei falsa sit. De quo egit P. Torrianus dicta disp. 55. dub. 5. & in disputationibus *lectio loco supra citato*, & P. Ferdinandus de Salazar in *defensione pro immaculata Deipara Conceptione cap. 43. §. 1. & 4.* vbi dicunt, nec posse Ecclesiam declarare probabilem sententiam minus probabilem, nec etiam posse contingere, ut falsum repeteretur id, quod Ecclesia aliquando, vel Pontifex probabilis declarauit, prout de fato in *Clementina de summa Trinitate vnam ex duabus sententiis probabilem esse iudicatum fuit.* Pro quo P. Salazar dicto §. 1. adducit Scorum, Valquez, & alios, qui tamen id non dicunt, sed solum

solum affirmanit in Concilio Vienensis relato in directa Clementina, electam fuisse tanquam probabiliorum sententiam illam de infusione virtutum in baptismō parvulorum; imo Vafquez in loco ibi allegato, nempe *i. tom. in 1. 2. diff. 86. lat. 5. cap. 2. ex illo decreto Concil. Viennensis* nullam certitudinem pro sententia illa de infusione habitum colligi posse, quia nimurum infra terminos opinionis relata fuit.

Ego in primis cum praeclisis Auctōribus certum puto, non posse Pontificem, vel Ecclesiam errare, quando fidelibus declarat aliquam doctrinā probabilem esse, ita ut proponat, & docet probabilem esse, quæ minus probabilis est. Ad hoc enim applicari possunt rationes pro iudicio Ecclesia in aliis censuris, & fundati potest in assistenti Spiritu sancti Pontifici, & Ecclesia promissa, qua impeditur, ne doceat fideles falsa pro veris, in iis quæ ad salutem, & pietatem spectant. Sicut ergo Ecclesia proponens alias veritates fidelibus, errare non potest, si nec poterit errare proponens hanc veritatem, nimurum, quod talis opinio probabilior sit, quam opposita: hac enim est etiam veritas aliqua, quam Pontifex, & Ecclesia absolute proponit, & docet. Nam licet non proponat opinionem ipsam, ut veram, sed intra terminos opinionis eam relinquat; propositionem ramen reflexam, scilicet modalem, nimurum quod sententia illa sit probabilior, proponit, & docet absolute, nec hoc relinquit intra terminos opinionis, sed ut certum, & ex proprio sensu absoluē pronunciat hanc sententiam esse probabilem. Quare sicut in aliis, quæ absolute proponit omnibus fidelibus, decipi non potest, sic nec in hoc iudicio reflexo de maiori probabilitate huius partis, quod æquè absolute, & determinatè proponit.

¹¹⁷ Ad quod confirmandum applicari potest argumentum supra adductum, quia sicut Ecclesia definens aliquam assertiōnem esse temerariam, facit, quod fideles apprehendant in eius assensu temeritatis turpitudinem, cuius timore ab ea caueant, & ideo non potest Ecclesia errare proponendo ut temerarium quod tale non est, quia hoc esset decipi fideles proponendo illis honestum, & bonum, pro in honesto, & turpi, ita commendans maiorem probabilitatem alicuius sententia, eo ipso videtur fidelibus proponere honestatē in ea amplectenda, cum honestum, & laudabile sit probabilem partem amplecti reliqua minus probabili: quare fideles auctoritate Ecclesie duci, eam sententiam amplectentur, quia eius assensus ab Ecclesia ut honestus proponitur, & commendatur: deciperentur ergo ab Ecclesia, si reuera sententia illa minus probabilis esset, dum honestus iudicant id, quod reuera magis esset contra, quam secundum regulam verarū prudentia, ad quam spectat probabilita eligere reliquo minus probabili. Quare, si quis post eiusmodi Ecclesie declarationem de maiori probabilitate alicuius sententia, dicaret eam esse minus probabilem, & Ecclesiam deceptam fuisse in eo gradu probabilitatis, decernendo, ego hanc assertiōnem ut erroneam, vel errori proximam facile damnarem.

¹¹⁸ Maior difficultas est in secundo puncto, an extinguere scilicet contingere possit, ut Ecclesia probabilius posse, ut Ecclesia probabiliter omnibus proponat id, quod re vera falsum est. P. Turrianus dicto dubio s. sic ait: *exstimo non posse Pontificem*

errare circa veritatem propositionis, quam declarat fideliūrū ratiōne probabilem (loquimur autem de materia, quod re vera que posse ad mores, vel ad fidem pertinere, licet falsum est) res non sit de fide. (Nam si in hoc posset Pontifex errare, magnum detrimentum posset sequi in Ecclesia: omnes enim amplectentur, & defendent eam opinionem, & putarent veram, & eius probabilitas in dies cresceret, ac proinde tota Ecclesia falleretur, quod nulla ratione admittendum est. Huic sententiae subscriptus P. Salazar dicit capite 43. §. 1. vers. in primis autem, ubi non satis claram loqui videtur his verbis. Postquam vero ad eum modum Pontifex declarauit, ac sauxit sententiam aliquam esse magis probabilem, qui oppositione afferit, temeritatis saltem nota dignus est. Vbi viderit significare, non posse sine nota temeritatis negari assertiōnem, quam Pontifex probabilitatem esse definit, sed forte noluit id dicere, sed solum, quod non possit sine temeritate negari, quod euīmodi assertio probabilior sit, postquam Pontifex eam probabilem declarauit. Alioquin contradiceret sibi, qui cū ibidem multis probet sententiam de immaculata Conceptione Deiparae propositam esse ab Ecclesia, ut probabilem, adhuc tamen §. 2. vers. ego vero fatetur sententiam contrariam sine nota temeritatis posse defendi. Ceterum postea §. 4. vers. ergo ex premissa, ita concludit: Pontifex declarans opinionem aliquam esse magis probabilem, circa veritatem illius errare negat, nec fieri potest, ut quod ipse probabilis esse decrevit, falsum sit a parte rei.

Ego quidem in primis puto, quandiu Ecclesia, vel Pontifex solum declarat, alteram ex duas opinionibus esse probabilem, non extrahi contrariam à statu opinionis, nec tale, ac tantum praejudicium pati ut qui eam teneat, vel afferat, censura aliqua Theologica, vel temeritatis nota dignus sit. Ino aliquando solet Pontifex iustis de causis prohibere ne interim alterutra ex duabus sententias censura aliqua Theologica ab aduersariis notetur. Per quod tamen praeceps non declarat positionem utramque esse probabilem, sed permitit utramque impune defendi, & ad vitanda scandalū prohibit utramque censuras. Sed licet positionē dicat alteram esse probabilem, non ideo directe vel indirecte prohibitum intelligitur, ne aliquis contrariam sententiam teneat, vel profiteatur nisi id etiam Pontifex exprimat, prout exprimere etiam, & præcipere aliquando posset; quo præcepto prohibetur solum actus exterior, non vero merus interior, quia dum doctrina ipsa non censuratur, sed manet int̄ terminos opinionis, licet minus probabilis non efficiat peccatum saltem graue internum merito alicuius contraria sententia præbere.

¹¹⁹ Ratio autem ex dictis videtur clara quia si Pontifex non posset declarare aliquam doctrinā ut probabilem, quin eo ipso contraria assertio maneret digna censura aliqua Theologica, contradiceret sibi eiusmodi declaratio: liquidem ex uno capite protestatur Pontifex, si nihil certum definire, sed solum maiorem unius partis probabilitatem declarare relinquendo utramque partem in statu opinionis: ex altero autem capite sententiam contrariam in actu exercito extraheret à statu opinionis, ad statum doctrinæ temeritatis atque adeo illam etiam aliam, quam dicit esse probabilem redderer in actu exercito certam, & à qua sine graui peccato non posse

quispiam etiam per assensum mērē internū recēdere. Si ergo supponit, posse Pontificem iudicare de mera probabilitate maiore alterius partis citramm certam definitionem, aut declarationem, fatendum est, posse id facere, ita ut contraria sententia non maneat adhuc illi Theologicæ censuræ obnoxia.

121

Dices, si post illam Pontificis declarationem aliquis doceat contrariam sententiam, quam Pontifex iudicauit minus probabilem, eo ipso dicit, eam esse magis probabilem, quod est directè contra declarationem Pontificis, nec potest ad minus sine temeritate affirmari. Sequela verò probatur, quia qui post decretum Concilij Vienensis, v. g. quo sententia ponens virtutes infusas in parvulis baptizatis, ut probabiliter approbata fuit, dixissent, non ponit eiulmodi virtutes infusas in parvulis, eo ipso eam sententiam negantem approbat ut veram, atque adeo ut veriorem, & probabilem, quam, contrariam. Quotiescumque enim magister statuit assertione aliquam absolutè, videtur etiam absolute assertere, id sibi verius, & probabilius saltem videri, quam opositum: ergo contradiceret Concilio dicenti probabilem esse sententiam contrariam affirmatiuam, atque adeo non posset ea assertio temeritatis ad minus notam non incurtere. Respondeatur, negando sequelam: nam in rigore loquendo non estidem aliquam conclusionem absolutè, & ut veram statuere, ac dicere eam esse probabilem, quam opositum. Quod in primis à posteriori constat in hæretico, cui sufficienter in actu priori proximo proponitur fides Catholica, ita ut posset illam amplecti, & per consequens habet indicium eidens de eius credibilitate, quo eidenter iudicat illam esse prudenter credibilem, inquit esse obligationem grauem illam credendi doctrinam contrariam, ut pote quo prudenter credi non possit: quare iudicat eidenter credibiliorem esse doctrinam Catholicam, quam suam, alioquin non haberet omnia requisita in actu primo ad credendum fidem diuinam. Cum quo iudicio eidenti non potest stare simul iudicium, quo dicat credibiliorem esse doctrinam contrariam; non potest enim simul iudicare eidenter maiorem credibilitatem nostra fidei, & iudicare etiam, suam sectam esse magis credibilem, quia hoc est affirmare simul duo contradictiones: & tamen cum illo iudicio eidenti de maiori credibilitate nostra fidei, & quod doctrina contraria non potest prudenter credi, habet assensum actualem, quo in prudenter credit doctrinam suam sectam. Non est ergo idem credere illam doctrinam, ac iudicare, illam esse magis credibilem, sed potest assentiri illi passi, quam simul iudicat esse minus credibilem. Similiter ergo poterit quis assentiri alicui opinioni, quamvis simul cum Ecclesia sentiat, contrariam esse probabilem, & per consequens non sequitur, quod contradicat Ecclesiæ dicenti, illam esse probabilem, ex eo quod præter assensum contraria, quam Ecclesia dicit esse minus probabilem.

122

Ratio autem à priori est, quia quoties obiectum non proponitur eidenter, sed obscure, intellectus non coniunctur, nec cogitur ad assensum unius partis, etiam si pro illa sint meliora argumenta, quam pro parte contraria, sed subordinatur voluntati, quæ pro majori affectu ad unam partem potest imperare intellectui assen-

sam ad illam partem, in qua apparet etiam aliqua ratio veri, etiam si prudenter dicter, non illi, sed alteri assentendum esse. Nam sicut in aliis materiae potest voluntas contra regulas prudenter eligere minus bonum, in quo tamē aliqua ratio boni appareat; ita potest eligere contra easdem regulas prudenter assensum veri minus probabilius, dum tamen in ea aliqua species veri appearat. Cū ergo Pontifex declarans aliquam sententiam probabilem non intendat negare probabilitatem alterius, multo facilius potest voluntas ex aliquo peculiari affectu eligere assensum partis minus probabilius, cū in ea non solam speciem aliquam veri, sed etiam probabilitatem inueniat. Vnde sicut voluntate elegente minus bonum, reliquo peccator eligens bonum delectabile turpe, reliquo bono honesto, & æterno, errat semper in fide iudicans, melius esse bonum turpe, quam bonum honestum: ita intellectus eligens imperio voluntatis assensum opinionis minus probabilius, non est necesse quod errat circa excellentiam probabilitatis, sed potest simul, & acutus concedere maiorem probabilitatem alterius partis, & tamen assentiri huic alteri minus probabili: nimirum namque potest effectus nofer, facere ut intellectus assentientur vni potius partii, quam alteri & communiter is assensus ad minus probabile procedit ex affectu aliquo ad aliquod aliud bonum, quod voluntas per talem assensum intellectualem intendit.

Vnde vtrenius addo, licet prie credi possit nunquam Deum permittatum, quod summus Pontifex, vel Ecclesia approbet, & proponat omnibus fidelibus, tanquam probabilem doctrinam aliquam, quæ à parte rei sit falsa, id tamen non repugnare ex principiis intrinsecis, nec ex aliqua Dei promissione huculque facta id posse satis colligi. Ratio autem eadem est: id videtur, quia si id fieri non posset, idem est decernere eam doctrinam esse probabilem, ac decernere absoluē eius veritatem: quare postquam declarata esset doctrina illa probabilius, non posset ullus fidelis licet ei dissentire: vel contraria sententiam tenere, nam eo ipso diceret Ecclesiam proponere ut probabilem doctrinam aliquam falsam: quare non minus tenerentur omnes eam sententiam in posterum amplecti, quam si contraria sententia damnata fuisset absolute, & declarata ad minus erronea, vel temeraria. Consequens autem est aperte falsum, & contra mentem Pontificis, qui declarantes solū aliquam sententiam esse probabilem, non intendunt obligare fideles ad eam tenendam, sed potius eo ipso tacite permittunt contrariam sententiam, & eam intrā terminos opinionis relinquent: non ergo sentiunt, quod repugnet iam falsitas in ea sententia, quam dicunt esse probabilem, sed solū de gradu probabilitatis, loquuntur, scientes iuxta commune Philosophi axioma, posse aliquando falsa esse probabilem veris: possunt enim habere maiora auctoritatis, vel apparentis rationis fundamenta, que ea reddant probabilita, hoc est, magis persuasibilia, & facilita, vi defendant ab argumentis contrariis: sicut ante refutatum Trinitatis mysterium probabilem fu-

set stando in mera ratione humana, & naturali repugnare Trinitatem personatum cum unitate essentiae, quam id non repugnare, & multò facilius iuxta humanum captum id defendi potuisse, quia misericordia est falsum, quod idem nunc in materiis non reuelat contingentem.

124 Dicit aliquis, non sequi hanc obligationem, ex eo quod repugnat falsitas sententiae declaratae ab Ecclesia probabiliorem, quia cum non sit certa haec ipsa repugnantia falsitatis, sed solum sit sub opinione, posset aliquis sequi opinionem contrariantem negantem illam repugnantiam, & hoc pacto excusari sequenda sententia, quam Ecclesia declarat probabiliorem, quia probabilitas putat adhuc illam posse esse falsam. Sed contra, quia haec excusatio est solum per accidens: nam si revera adest talis repugnantia intrinseca, vel ex promissione Dei, idem erit tamen declarare aliquam sententiam esse probabiliorem, ac illam esse veram, & solum per accidens excusabuntur fideles dubitantes de eius veritate, eo quod aliqui dubitent de infallibili promissione Dei, quae revera est circa repugnantiam maioris probabilitatis declaratae cum falsitate. Per se tamen, & scilicet ignorantia declarata illa obligaret omnes fideles ad amplectendam sine villa controversia in posterum sententiam illam declaratam probabiliorem; atque adeo, per se loquendo, non habet Ecclesia potestatem declarandi opinionem probabiliorem, relinquendo eam in statu opinionis probabilioris, & reliqua facultate amplectendi contrariam, sed vobis ille, quem Ecclesia haberet declarandi opiniones probabiliores, totus est per accidens, & procedit ex ignorantia diuinæ promissionis factæ de assistentiâ Spiritus sancti, ne declaretur opinio probabilius ab Ecclesia, quæ non sit vera, quam promissionem diuinam, si Ecclesia non ignoraret non posset declarare opiniones probabiliores, sed deberet ex ipso declarare esse veras, ablata omni facultate sequendi opiniones contrarias, quæ omnia, ut constat, non possunt sine absurdis concedi. Et quidem magis derogari videtur autoritati Pontificis, & Ecclesiæ, dicendo, quod propter ignorantiam promissionis sibi à Deo factæ exerceret potestatem, quam non habent declarandi maiorem probabilitatem alius opinionis, sine obligatione illam amplectendi, quam dicendo non habere hanc assistentiam Dei promissam, vt non declareret magis probabilem opinionem, quæ tamen falsa sit. Nam primum illud non potest esse sine deceptione Ecclesia putantis, se non habere tam promissionem, quam revera habet: hoc autem secundum potest fieri sine deceptione Ecclesiæ, quæ quidem non errat circa maiorem probabilitatem, cum illa reperiatur posse de facto etiam in ea doctrina, qua à parte rei falsa sit.

125 Quod denique confirmari potest quia ex ipso quod Ecclesia solum proponit doctrinam aliquam ut probabiliorem, significat non posse prudenter praestari à fidibus, nisi assensum probabilem, & per consequens assensum cum formidine formalis, & actualis, quæ formido solum excluditur per assensum certum, & firmum. Formido autem formalis æquiualet huius iudicio, fortasse non ita est, per quod latius significatur non repugnare, quod contrarium sit verum; ergo ex ipso quod Ecclesia proponat aliquid solum, ut probabilius, debent fideles, si prudenter operantur, formida-

re, & putare, quod non repugnet id falsum esse. Quomodo ergo declaratio illa maioris probabilitatis potest afferre infallibilitatem, & repugnantiam cum falso, quæ eadem declaratio dicit modum assentendi cum formidine, & timore ne forte falsum sit id, quod creditur? Timor certè, & maximè timor, & formido prudens, non est de periculo impossibili, sed solum de possibili.

Contra hoc tamen P. Salazar loco citato §.4. ex Turriano arguit ex illo alio principio committere recepto, quod scilicet impossibile sit Ecclesiæ totam decipi in doctrina aliqua, quæ concernat doctrinam fidei, vel pertineat ad mores. Quod quidem ipse ita intelligendum putat ut non solum repugnet omnes fideles vel doctores scholasticos, assensu firme, & certo aliquod falsum amplecti, sed etiam assensu probabili; nec id solum dum in Concilio aliquo Episcopi, & Pastores totam Ecclesiæ repræsentant, sed etiam extra Concilium, ita ut falsum esse non possit id, quod omnes Episcopi, vel maior eorum pars etiam extra Concilium assensu faltem probabili credit, in rebus ad fidem, vel mores spectantibus. Si autem Pontifex aliquid ut probabilius proponit, eo ipso Ecclesiæ tota, vel certè maior eius pars eam opinionem amplectitur, ergo ea sententia falsa esse non potest, alioquin iam tota, vel maior pars Ecclesiæ deciperetur, quod repugnat.

Hoc tamen argumentum, ni fallor, retorque ri potest contra ipsos, quia si Pontifex solum declarat aliquam opinionem esse probabiliorem, tota vel maior pars Ecclesiæ eam solum probabili, & opinatiū sequetur, tanguant opinionem magis probabilem, ut aduersarij fatentur; ergo assentientur cum formidine, & per consequens faltem implicitè sentient, posse fortasse non esse veram, hoc enim est formidare: ergo iam tota Ecclesiæ sentit aliquod falsum: nam sentit, posse sententiam illam esse falsam, cum in sententia horum auctorum non possit ea sententia esse falsa, quam Pontifex declarauit esse probabilem. Si ergo est absurdum, quod fideles omnes sentiant aliquid falsum, multò magis hoc absurdum sequitur, in eorum sententia, quam in nostra, cum iam tunc omnes formident, & dicant faltem implicitè posse illam opinionem esse falsam, quæ tamen in eorum sententia falsa esse non potest.

127 Facilius ergo in nostra sententia respondeatur, non esse repugnantiam intrinsecam, nec promissionem diuinam Ecclesiæ factam de veritate opinionis, quam Ecclesia declarat solum, ut opinionem magis probabilem, & ideo fideles non errare, nec decipi, dum formidant, & dicunt, fortasse esse falso, quia per principia intrinseca, aut promissionem Dei id non repugnat. Quamvis autem non solum maior pars, sed omnes prorsus fideles, eam opinionem amplectantur, dum tamen solum eam ut opinionem tenent, consensus ille fideliū non est regula infallibilis veritatis, sed solum quando aliquid firmiter tenent, & ut dogma, ut docent Doctores, quos idem Salazar ibidem citavit, vocans eos severiores Theologos, & satis significauit Cardinalis Bellarmin. lib. 3. de Eccles. c. 14. Et quidem cum ex consensu Ecclesiæ fundamentum accipient Pontifices, & Concilia ad definitiones fidei facienda non possint id prudenter colligere ex solo consensu

128

seniū formidololo, quo doctores facerent se de-
venire eis doctrinæ dubitare. Quis enim re-
geret, seculo proximo arte scorum maiorem pa-
rem Theologorum, ino ferè omnes docuisse in
scholis B. Virginem conceptam fuisse in peccato
originali? Peto ergo ab Averasius, in conser-
fus ille Theologorum scholasticorum sufficeret
tunc ad infallibilitatem illius doctrinæ affluen-
dam? id quod in plerisque aliis materia obser-
vati facile potest: nam quæ opinio hoc seculo
in scholis frequentissima est, & ferè ab omnibus
defenditur, seculo proximo, remeliū exami-
nata, & nouis fundamentis apparentibus, à pa-
cis retinebitur. Non ergo repugnat aliquandiu
maiorem scholasticorum partem opinionem ali-
quam, ut probabiliorem amplecti, quæ re ipsa
falsa sit, atque adeo, quamvis posita declaratio-
ne Pontificia, de maiori probabilitate vnius op-
inionis omnes ferè, vel maior pars eam sequere-
tur, non inde infallibilitatem ex diuina promis-
sione sibi compararet; quamdiu eam solūm ut
opinionem, & cum formidine sequerentur.

129 Addidi tamen, posse pīe credi, quod licet cir-
ca hoc nulla extet diuina promissio, Deus tam-
en non permittebat ab Ecclesia doctrinam aliquam circa huiusmodi materiam fidelibus om-
nibus, ut probabiliorem proponi, quæ re ipsa
falsa sit. Ratio autem ad hoc ita pīe existimandu-
num non est, quod ex illa declaratione iam fide-
lium sensus communis in eam opinionem pro-
penderet, qui communis sensus haberi non po-
test, circa opinionem falsam: sed ratio esse po-
test, quia Deus dedit summum Pontificem præ-
ceptorem, & magistrum communem, quem omnes
fideles audire debent, & eius doctrinam amplecti,
atque adeo promisit etiam ita ei assistere, ut iis,
quæ circa pietatem, religionem, & mores om-
nibus fidelibus proponit, errare non possit. Et
quamvis tota hæc promissio, & assistentia Dei
integra esse posset, etiamsi doctrinam aliquam
probabiliorem esset doccat, quæ falsa sit; si tam-
en reuera si probabilius, vt dictum est, nec
enim tunc falso doceret, cùm non dicat doctrinam
illam esse veram: adhuc tamen ad diuinam
prudentiam videtur aliquo modo spectare, & pīe
credi potest, Deum semper prouidere, ne op-
inionem fallam, vt probabiliorem Ecclesia pro-
ponat. Quia licet nec tunc Ecclesiam deciperet,
ex superabundanti tamen erga Ecclesiam
prudentia, pīe credi potest, quod id etiam
impedit, ne fidelibus detur occasio etiam indire-
cte ex Pontificis doctrina adhærendi tenacius
opinioni falsæ. Negari enim non potest, quod
posita illa Pontificia declaratione de maiori pro-
babilitate sententia falsæ, reuerentia, & affec-
tus, quem fideles erga Pontificem, & præcep-
torem suum habent, efficeret, vt maiori pro-
pensione deinceps erga opinionem illam ferren-
tur, & difficultas multo ab ea poscent remoueri.
Quare eti declaratio Pontificis non contineret
fallum, daret tamen occasionem magnam fide-
libus adhærendi magis, & magis doctrinæ falsæ;
& hoc propter reuerentiam erga communem
præceptorem ab ipso Deo fidelibus propositum,
quæ redderet difficultatem inuenient falsitatem,
si quæ in ea opinione esset: nam declaratio illa
Pontificia tantum pondus opinioni illi addis-
set, ut paucissimi deinceps inuenientur, qui con-
trariis rationibus aures præberent, ino omnes
incumberent ad eas dissoluendas. Possimus ergo

pīe existimare non permisum Deum, quæ
opinio rūquam falsa, ut probabilem fidelium
accidens à lumino Pontifice proponatur, quan-
tus de hoc nulla specialis promissio Christi do-
mini nobis, ut dixi, facta sit.

Tertio notandum pīo in hac censuram
materia id, quod propria experientia doce-
cisse omnino est, ut censura fideliter, & iisdem
verbis referatur, quibus Censores vñ fāc̄tū
nam vnius, vel alterius verbū omisso mutum hū cō-
fessore potest ad substantiam, vel modum cen-
sūre latet. Vnde prudenter faciet Censor, si nu-
quam nisi in scriptis censuram propositionis ibi, Matis
dem scripta proferat, ino & apud se exemplar
propositionis, & censuræ retinet, quo consin-
cere possit, si vel propostio, vel censura postea
alterata referatur. Inueni non semel respon-
sū, vel censuras à me petitæ non eisdem verbis re-
latas, & editas, ita ut necesse fuerit mihi pro meis
non agnoscere. In quo aliquis querelę scrupulus
mihi remansit erga P. Thomam Campanellam,
qui in suo opūculo de Prædestinatione, & re-
probatione statim initio, aliquos suis articulos
refert, meo nomine subscripto, & à me simpliciter
approbatos sine villa restrictione, vel explica-
tione, quos tamen ego, quantum memini potui,
non ita absolute probauit, sed cum explica-
tionibus, & limitationibus addendis, quæ ibi
desideratur. Eodemque iure possum aduersis
alios conqueri, quorum tamen nominibus pa-
cendum dixi: lectorum tamen monitum volo,
ne facile approbatores, vel Censores damnet,
nisi approbationem, vel censuram originalem
videat. Ego certè hanc fidem censoribus meorum
librorum ita religiosè seruo, ut si quid postea
addendum, vel explicandum mihi occurrat, iisdem
denud notum esse velim, nec vñscrum mihi
licentiam sub eorum censuræ praetextu quidam
addere, quod non probauerant. Nec mihi
cum expertus fuim, eandem cautelam
ab Illusterrimis Sacra Rotæ auditoribus præ-
dictissime obseruari, quibus, cum ipsi exemplar
responsi aliquius moralis meo nomine sub-
scriptum ab uno, vel altero litigante offerti con-
tingit, mandatur exemplar ipsum a me coram no-
tario relegendum, & recognoscendum. Quod quidem
prudentissime fit, quia siue bona, siue
mala multorum fides licentiam hanc induxit, vel
addendi, vel tollendi, vel sub brevioris compen-
dij prætextu omitendi, que ipsi forte parum
videntur ad substantiam rei spectare, fine quibus
tamen prudens Doctor, nunquam censuram, vel
refponsum illud sui nominis subscriptione con-
signasset. Sufficiat id breuiter monuisse, vex iis
quæ ego non sine dolore didicis, prudentiores alii
in hoc periculo fieri possunt.

Quarto, & ultimò dubitari potest de malitia, & culpa eorum, qui infra heresim erant in
propositionibus, vel erroreis, vel temerariis, vel
alia Theologica censura digna. De quo puncto
agit Suarez diff. 19, sett. 6. & notat merito, sicut
non dicitur hereticus simpliciter, & absolute qui ignorat
ex ignorantia errat in fide, sic nec dici simpliciter posse
temerarium, vel erroneum, &c. qui ex ignorantia
affertur propositioni temerarii, vel erronei, mox
sed ad hos gradus requiri cū proportione aduer-
tentiam ad oppositionem, quam habet cum do-
ctrina Patrum, vel cum conclusione Theologica, gnu-
&c. Supponit deinde, hos affensus, & collectiones
non carere peccato, cūm ab Ecclesia, & Conci-
lio

liis damnentur, & puniantur grauitate, nec possunt sine imprudentia admitti, imprudentissimum enim est temere, vel errore opinari in doctrina sacra: præsertim cum hinc sit facilius occasio negligi etiam res ipsas fidei, & scandalum, ac præjudicium magnum proximis inferatur, in quorum mentibus errores in materia tanti ponderis gignuntur.

132 Addit deinde peccatum hoc non esse propriè, & directè contra fidem, nec etiam reductuè, quia non opponitur diuinæ reuelationi, & quia debet habere speciem propriam, ad quam directè pertineat; omne enim peccatum debet directè opponi aliqui virtuti debita. Quare dicit, hoc peccatum ex sua specie intrinseca directè opponi studiostatim, & pertinere ad curiositatem vitiosam, seu intemperantiam sciendi, contra illud Pauli ad Rom. 12. Non plus sapere quām oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: & illud Ecclesiastis 3. Alterius te ne queris, & fortiora te ne serutatus fueris, & in pluribus operibus Dei noli esse curiosus, quod Augustinus peccatum intemperantiae vocavit lib. 10. de moribus Ecclesiae c. 21. Reclamè, inquit, curiosi esse prohibemur, quod magnum temperantiae genus est: quod de temperantia, & intemperantia spirituali intelligi debet. Protest tam ex circumstantiis hoc peccatum ad alias species quasi extrinsecas pertinet; nimis contra fidem ob periculum, vel detrimentum fidei illatum, quatenus eius fundamen- tali debilitantur, vel heresis periculum procuratur, vel contra charitatem, quatenus proximis scandalum praebetur, vel contra iustitiam, quando aliquis ex iustitia, & officio tenetur ad docendam veritatem.

133 Hæc latius Suarez ibi, à quibus tamen pauld alter in aliquibus dicendum puto; & in primis videtur peccatum hoc, quando assertio versatur in materia morali, pertinere etiam ad genus vi- tij, cuius materiam concernit illa assertio falsa, vt si sit in materia iustitiae, pertinebat ad iniustitiam; si in materia religionis, ad irreligiositatem, &c. Secundò plerumque eiusmodi propositiones censurabiles esse etiam contra Religionem, quatenus vel continent blasphemiam, vel irreuerentiam contra res sacras, vel ritus, aut usus Ecclesiasticos. Vnde aliquid etiam erunt contra Duliam, vel Hyperduliam, quando sunt contra reverentiam debitam sanctis, vel Deiparæ Virginis, & sic de aliis.

134 Tertiò non videtur in vniuersum verum, quod omnes assertiones censurabiles sint contra virtutem studiostatim. Vidimus enim alias propositiones notari censura, propter inordinarum usum vocum, quibus profertur, quales sunt, sapientia heresim, sapientia errorum, male sonans, suspella, piarum aurium offensiva, scandalosa, & similes, de quibus vidimus supra, posse nullam falsitatem continere, sed sensum verum, qui tamen vel non deberet proferri, vel certe non iis verbis, quæ dubium possuntingerere, vel suspicionem de alio sensu falso in corde proferentis latente. Vnde non erit contra studiostatum verum illum sensum in corde sentire, sed malitia se tener ex parte prolationis, vel verborum quibus profertur. Nam si proferens propositionem sapientem heresim, vel suspectam de heresi, vel errore, heresim, vel errorem illum in corde re- near, iam peccat contra fidem: si vero nihil tale habeat in corde, non peccat contra studiosta-

tem, nec contra temperantiam debitam in scien- do, sed potius contra temperantiam, & mode- stiam debitam in loquendo, quam vnuquisque debet obseruare, vt non solum à falsis abstineat, sed etiam à veri prolatione, quæ vel propter rem ipsam, vel modum, & verba quibus utimur, of- fenderem possit vel date ansum suspicandi sensum aliquem falsum, & perniciosum in hisce mate- riis. Malitia ergo hanc assertio, quando proferens falsum sensum non significat, non est contra studiostatum, sed contra alias virtutes. Et quidem quando verba propter malum sonum, vel abusum offendunt, vel dubium, aut suspi- cionem ingerunt de falso sensu, aut falsitate fal- tem latente in prorérente circa fidem, vel circa aliquid, quod connexionem habet cum fidei; qua- lis est conclusio Theologica, vel aliquid aliud, quod oportet sumum esse, ne fides ipsa vacillet; Hæc peccata sunt contra ipsam virtutem fidei. Nam sicut dispt. 14. sect. 1. diximus, confessionem externam fidei esse actum proprium ipsius virtutis fidei, quatenus imperatur ab eodem habitu pia affectionis, quo volumus cultum diuinæ ve- racitatis, atque adeo negatio externa fidei oppo- nitur etiam virtuti fidei, quæ eam prohibet, vt repugnantem cultui exteriæ veracitatis diuinæ: sic dicendum est ab eadem fidei virtute, & ab eodem habitu pia affectionis prohiberi omnes assertiones externas, quæ licet non ita immediata- tè, vel clarè, mediate saltē, vel dubiè præferunt speciem aliquam, vel suspicionem contra fidem: hæc enim omnia derogant cultui debito diuinæ veracitati, quam ob eius infinitam excellentiam ita debemus colere, vt nec mediata, nec per con- sequentiam, nec alio modo apparere possit, quod cam negamus; sed ita potius obseruate de- bimus verba nostra, vt sinceram omnino fidem ostendant. Vnde merito hæc etiam peccata ab iidem fidei Inquisitoribus puniuntur, vt potè quæ eidem fidei virtuti aduersantur.

135 Quando vero assertiones non censurantur propter oppositionem, vel suspicionem oppo- sitionis cum fidei, sed propter alias rationes, tunc malitia non erit contra virtutem fidei, sed contra alias virtutes, v.g. propulsio scandalosa po- test esse extra doctrinam fidei, vt supra vidimus, quatenus præberet occasionem peccandi in aliis materiis, atque adeo malitia erit diuersa in spe- cie, pro diuersitate virtutis, contra quam peccan- di occasionem, & scandalum præbet doctrina il- la. Propositio etiam piarum aurium offensiva si non offendat aures circa doctrinam fidei, sed circa alias materias, pertinebit eius malitia, ad diuersas species iuxta diuersitatem materiæ virtutis, contra quam offensionem præberet. Blasphemia vero propositio, quæ errorum, vel falsitatem non continet, continebit solam malitiam contra religionem, vel contra duliam, cum eius malitia defumatur ex irreverentia contra Deum vel res sacras, aut sanctos, &c.

Queritur potest, quid dicendum sit de illo, qui non profert exterius, sed solum in mente sua Quid dicen- habet alienum errorum oppositum conclusio- dum sit de ni Theologicæ tamen, vt non neget vlo illo, qui non modo præmissam de fide, sed solum præmissam preferi exter- iorū, sed solum aliam naturalem, & idcirco neget conclu- sionem Theologicam: hic peccat contra fidei habet af- dem, vel contra alias virtutes? Respondeo, vel sensum erro- ille aduertit, præmissam illam naturalem esse tam con- cludentem, & tunc non potest illam negare, & suni T. colo- fallam gice, &c.

falsam assiceret; vel non aduerterit esse eudentem, & tunc iterum distinguo. Vel enim scit ab aliis, vel saltē à plerisque iudicari eudentem, licet sibi guidens non appareat, vel id ignorat. Si ignorat, non admittit errorē, cūm ignoret suam opinionem aduersari conclusionē Theologicā. Si vero sciat ab aliis reputari eudentem illam præmissam, & tamen pertinaciter dissentiat, non carebit culpa graui, cūm eo ipso sciat propositionem illam esse ad minus proximam errori iuxta definitionem supra à nobis traditam, de propositione errori proxima, & quidem culpa erit contra fidem quia propter connexionem, quam conclusio Theologica habet cum fide, eadem fides videtur obligare ad eam non negandam, sicut multo minus excusaretur, qui propositionem errorem crederet, licet id posset facere, negando solum præmissam naturalem, ex qua infertur si tamen hic diffensus stare posset cum notitia de eudentia talis propositionis.

SECTIO IV.

De ijs, quæ requiruntur ex parte subiecti ad hæresē contrahendam.

137

Diximus de iis, quæ requiruntur ex parte obiecti, ut propositione sit hæretica: nunc dicendum est de iis, quæ requiruntur ex parte subiecti ut homo censensus sit hæreticus: certum enim est, posse aliquem hæretim credere, & profiteri, quin ipse hæreticus sit ob defectum aliquæ conditionis requisita ex parte subiecti, quæ conditions nunc in particula examinanda sunt. Aliquæ tamen breuiter indicanda sunt, quia de iis dixi *Disp. 18. sct. 3. & 4.* vbi diximus, hæreticum non esse in tigore proprio, qui etiam post baptismum deserit omnino totam fidem Christianam, & transit ad iudaismum, vel paganisnum: ille enim vocatur Apostata, & licet omnes hæretorum pœnas incurat, non tamen est hæreticus, quia hæreticus non est, qui Christianum non confitetur, sed qui partem Christianæ religionis propriam retinet, & sub nomine Christiano alios errores contra Catholicam fidem admisceret.

S. I.

De Baptismo, an sine illo posse aliquis esse hæreticus.

138

Secunda ergo, & potissima conditio ad hæreticum requisita assignari solet baptismus, pro quo distinguenda est duplex quæstio. Prima esse potest, an malitia hæretis reperi possit in homine non baptizato, & ille in foro Dei censensus sit hæreticus, in quo sensu loqui sumus dicta *Disp. 18. sct. 3.* vbi dixi differentiam hæretis ab aliis infidelitatibus, non desumi ex parte subiecti errantis, sed ex parte obiecti negati: sed tamen ibidem monui, me non agere de hæretico strictè, sed latè sumpto, & in eodem sensu ibi sct. 4. dixi, Carhecumenum recedentem à fide aliquis dicatur proprie hæreticus.

An strictè loquendo, & in foro Ecclesiæ requiruntur Baptismus, ut aliquis dicatur proprie hæreticus.

tut baptismus suscepimus, ut aliquis dicatur propriæ hæreticus. Negat Castro *lib. 1. de infra hereticorum punitione cap. 8.* quia Carhecumenus est intra Ecclesiam saluati enim potest, & extra Ecclesiam salus esse non potest, ergo est membrum Ecclesiæ, cūm sit membrum Christi, cuius fidem proficit, & ideo possit à Christo salutem participare: ergo est membrum corporis Christi, quod est Ecclesia, & per consequens potest Ecclesia eum iudicare, & punire, sicut quavis Republica ea potest suum ciuium tanquam proprium membra iudicare, & corriger.

Hanc Castri sententiam metitq; alij omnes reciunt, quos afferrunt, & sequuntur Suarez *disp. 19. sct. 5. num. 3. & 6.* Thomas Sanchez *lib. 1. in Decal. cap. 7. num. 34.* Hurtado *disp. 8. sct. 2. §. 11.* Castro *Palao tom. 1. tral. 4. disp. 2. num. 20.* & alij communiter. Rationem est clara, quia Carhecumenus quantumlibet desiderium baptismi ostenderet, & fidem mente conceperit, te tamen vera nondum Ecclesiæ ingressus est, ut Ecclesiæ iudicio subesse possit, & definitur Trident. *sct. 14.c. 2.* his verbis: *cum Ecclesia in neminem iudicium exercet, quoniam prius in ipsam per baptismi ianuam fuerit ingressus. Quid enim mihi, inquit, Apofolus de his, quæ foris sunt indicare? non potest ergo Ecclesia eos, qui nondum per baptismi ianuam in eam sunt ingressi, penitus propter eorum crimina punire, atque adeo licet in foro Dei hæretici sint, recedendo ab aliquo dogmate Christianæ fidei, non sunt tamen hæretici in foro Ecclesiæ, nec eos sub hæreticorum nomine Ecclesia intelligit, quies pœnas aliquas aduersus hæreticos inflavit. Sunt enim de corpore Christi, atque adeo ad Ecclesiæ pertinent, solum intenius, & quoad fructus internos, & inuisibilis participandos, non verò exteriū, & quoad effectus visibiles, quia nondum signo visibili baptismi insigniti sunt, nec per visibilem ianuam sunt ingredi in corpus Ecclesiæ visibile, quare ab Ecclesia, quæ est visibilis Republica, iudicari non possunt: & hic est sensus, & praxis ipsius Ecclesiæ, quæ nunquam se se ingerit in hac iudicia, sed ea relinquunt invisibili iudici, qui Deus est, ut innumeris adductis testatur Farinacius de hæresi quæst. 178. à num. 128. per plures sequentes.*

Circa hoc dubitatur primò. An qui baptizatus fuit, sed tamen baptismō inutilido ob defitum substantiale in materia, vel forma, vel intentione, sit postea hæreticus punibilis ab Ecclesia. Affirmant Alfonsus de Castro, Simancas, Gabriel. Azor, & Farinacius apud Castrum P. lao dicto punto *2. num. 20.* quibus additum Sayrum & Henriquez apud Dianam *part. 4. tral. 8. sct. 1. de officio & potestate Inquisitorum resolut. 78. p. 10.* quod probat Simancas, quia iste baptizatus est non baptismo flaminis, & quia in hac re plus operatur opinio, quam veritas. Alij ramen communiter, & merito id negant, quos refert, & sequitur Thomas Sanchez *dicto cap. 7. num. 3. 4.* Castro Palao loco proximè citato, Suarez *dicta sct. 5. num. 8.* Hurtado *dicta disp. 8. sct. 5. 7. & alij.* Quia adhuc in eo casu verificator ratio à Tridentino adducta, quod ille verò non est ingressus in Ecclesiæ per baptismi ianuam, atque ideo fuisse adhuc sit, quare ad Ecclesiæ iudicium adhuc non spectat. Nec obstat, quod dicebarur de baptismō flaminis: nam illud retorquet bene Suarez aduersus ipsum Simancam, qui negaverat Cathæcumenum

cumen posse ab Ecclesia ut hereticum puniri, cum tamen Catecumensis etiam baptismum flaminis accepit, nempe desiderium baptismi. Nec denique potest magis opinio, quam veritas operari in hoc casu, cum supponamus constare iam Ecclesie sufficienter de inuiditate baptismi suscepti, atque ideo iam non manet opinio de baptismino, sed notitia manifestata de carentia baptismi.

141
Maurus non
baptizatus,
Cæsaugustæ
reconcilia-
tus ob delictum
commis-
contra nostram
religionem.

Solùm posset obstat id, quod refert Castro Palao dicto tom. 1. tract. 4. disp. 8. p. 16. §. 6. num. 3. nempe Cæsaugustæ anno 1619. quemdam Maurum, qui aduersus fidem nostram deliquit, reconciliatum fuisse, etiam si allegasset se baptizatum non fuisse, & verè in libro l'arochi eius baptismus scripus non inueniatur. Vnde ipse infert, ad hoc sufficere, quod in communi hominum existimatione reputetur baptizatus, quia inter Christianos natus, & nutritus est. Cui ex parte fauere videtur Sanchez dicto capite 7. num. 36. vbi cum Sayro, & Henrique z docet, posse eiusmodi hominem cogi saltē ab Ecclesia ad verum baptismum suscipiendum, quando inuidum suscepit, quia iam ex parte sua illum suscepit. Hoc tamen mihi non satis videtur consequenter dici, quia voluntas suscipiendi baptismum, non dat ius Ecclesiæ, ut cogat ad illum suscipiendum: nam Cathecumenus eo ipso, quod in albo Cathecumenorum vult adscribi, ostendit voluntatem suscipiendi baptismum, & quidem voluntas illa sufficit, ut si morbo præuentus sensum amittat, vel rationis vsum, possit validè baptizari. Et tamen semper antequam baptizetur, porclabat ea voluntate ita recedere, ut non possit ab Ecclesia cogi ad baptismum, ut facetur expresse Suarez dicta sed. 5. num. 6. quia eiusmodi voluntas, & peritio baptismi nullum ius Ecclesia dat non subfæquo ipso baptismō: si ergo constat de baptismō vero non subfæquo, non potest ab Ecclesia cogi ad permanentem in ea voluntatem.

142
Ad exemplum ergo, & casum Mauri illius supra adductum dicendum est, vel tem mānus dubiam, & in dubio præsumptum fuisse baptizatum proper posse, & communem existimationem, ut mox videbimus; vel certè illum non fuisse punitur ut hereticum propter hæresim, sed propter delictum commissum contra nostram religionem. Scindendum est, licet Ecclesia non procedat contra non baptizatos præcisè propter hæresim, vel propter negationem fidei, in aliquibus tamen casibus procedere contra infideles subditos Principibus Christianis, ut constat ex Bulla Gregorij XI. incipiente, *Admodum dolenter audiuntem*, & Bulla Gregorij XIII. incipiente, *Antiqua Iudæorum improbitas*, quas refert Peña inter litteras Apostolicas, in fine directorij, & de quibus tractat Diana dicta parte 4. tract. 7. de penitentia delictorum, &c. resolutione 2. Castro Palao dicto §. 6. vbi Inquisitoribus committitur, ut puniant Iudeos, & alios Paganos negantes, quæ in sua fœcta communia habent cum nostra religione, ut Deum unum, æternum, omnipotentem, creatorē &c. Item si Dæmones inuocant, colunt, consulunt, vel iis sacrificia, vel thura offerunt. Si Christianos velint seducere, vel ad suos ritus, vel ad alia falsa dogmata sollicitant, vel si eos, qui fidei amplectenda voluntatem ostendunt, ab eo proposto retrahant, eolve impedian. Si blas-

Card. de Lugo de virtute Fidei diuina.

phemias proferant hereticas in Christum, vel Deiparam, ut illum esse peccatorem, hanc non esse virginem, vel alia eiusmodi dicant. Si hereticos, vel Apostatas adiuuent, vel defendant. Si libros prohibitos deferant, teneant, diuulgant, vel ad id operam suam conferant. Si detisione habeant Christianos, sacram hostiam, Crucem, Christum Dominum conspicientes, vel quid simile facientes. Si Christianas nutrices habeant, vel cogant eas, quando communicant, vno, aut pluribus diebus effundere lac in cloacas, aut latrinas. Quali autem pena Inquisidores punire debeat infideles ob hæc delicta, tradunt Doctores, quos congerit Diana dicta resolutione 2. Vnde alij, quos ibi refert, satis probabiliter inferunt contra alios id negantes, posse ab Inquisitoribus puniri Iudæum, qui ex Iudaismo, ad Mahomerismum transit, quia eo ipso negare incipit aliqua nostra religionis dogmata, quæ Iudei nobiscum communiter credunt, & profittentur. Vnde constat quomodo Maurus ille non baptizatus puniri potuerit ab Inquisitoribus, non propter hæresim, sed propter alia delicta hic enumerata, quæ etiam in non baptizatis puniuntur.

Hinc secundū dubitari solet, quid dicendum sit de eo, cuius baptismus dubius est, an hic si in hæresim incidat, puniri possit ab Ecclesia, tanquam hereticus. De hoc agit breuiter Diana dicta tract. 8. resolutione 113. & refert sententiam Didaci Cantera in questionibus criminalibus, capite primo de hereticis, numero quinque, dicentes, si ille natus est, & conuersatus inter Christianos, præsumi in dubio baptizatum, & puniri tanquam hereticum: è corona verò si sit natus, & conuersatus inter infideles: de quo non videtur esse controvèrsia. Difficultas est potest, quando facta diligentia res maneat dubia, an fuerit baptizatus; vel quando constat de baptismō collato cum materia, vel forma, quæ reuera est dubia, & ita manet dubius baptismi valor. Quo casu iuxta principia generalia ego distinguerem: nam vel dubium est positivum, vel negativum: si dubium sit positivum, hoc est, habens rationes probabiles pro utraque parte, tunc videri posset, quod Iudex Ecclesiasticus debet iudicare secundū probabilitatem opinionem, ut cum aliis dixi tom. 2. de Injustitia, disp. 37. sect. 10. num. 116. quare si probabilis sit, non esse validè baptizatum, non debet eum puniri ut hereticum; poterit tamen si probabilis sit, esse baptizatum: & in utroque casu debet iterum sub conditione baptizati. Si autem æquæ probabilis sit utraque pars poterit Iudex quam voluerit sententiam amplecti, ut dixi ibid. num. 115. Sed tamen puto in neutro casu puniri posse penam saltem ordinaria, nec doctrinam illam posse bene ad hos casus applicari, quia procedit solùm de dubio positivo, & probabilitate, quæ versatur circa ius: quando verò dubium eritiam positivum versatur circa factum, dixi ibid. num. 113. facendum esse Reo. Tale autem est dubium hoc, quod totum versatur circa factum, an hic fuerit, vel non fuerit re ipsa baptizatus: quare dum factum maneat dubium, non debet reus absoluè condemnari in foro externo, nisi sint aliae Iuris præsumptiones contra ipsum: an verò possit ad penam extraordinariam leviorem damnari, vide quæ dixi ibid. sect. 12. num. 141. & sequentibus:

B B b in

in foro autem conscientia ipse poterit iudicare se non incurrit in censuras, & alias penas hereticorum, cum probabiliter iudicet se non fuisse baptizatum, atque ideo non fuisse capacem incurandi.

144

Quando verò dubium est negatiuum, in quo pro neutra parte fundamenta sunt probabilita, ego putarem reum non posse condemnari, vt hæreticum, nisi contra ipsum starci aliunde præsumptio ex possessione, vel quasi possessione, vel ex aliis capitibus. Ratio est, quia ut condemnetur reus debet probari delictum: si autem delictum nec certo, nec probabiliter proberetur, non apparet, quomodo possit condemnari. Delictum vero in casu nostro est heresis, qua ut hæresis punibilis sit, debet esse hominis baptizati: si ergo non proberetur baptismus, non probatur hæresis punibilis, onus autem probandi incumbit aucto-ri, nisi sit aliunde præsumptio contrareum, qua in ipsum probandi onus reciat.

145

*Anis, qui si-
bus validus fuit ex parte materiae, formae, & mi-
nistrorum, sed inualidus ex parte baptizati, qui si te, &
sine intentione voluit ex parte baptizari, cum
voluntate non recipiendi sacramentum, puniri
hunc possit propter haeresim tanquam haeticus.
Respondet breuerit cum Suarez dicta sententia 5.
num.9. & Sanchez lib.2. in Decalogum capite 7.
num.35. in foto externo prasumbi ab Ecclesiis va-
lide baptizatum, atque adeo purum vnde ut ha-
reticum, nisi fictio illi interna aliunde probari
possit. Addit bene Hurtado dicta dicta 8.2.8.8.
si serio absque coactione, sed solo ardore baptis-
mi, dicat se non validè baptizatum, debere Episcopum,
aut Parochum illum baptizare absoluere,
vel sub conditione pro qualitate argumentorum:
credendum enim est, in ea materia praesertim,
quando confessio baptismi inualidi non ei de-
seruit ad fugiendum aliquod periculum, vel
incommode, quod timent se baptizatum fa-
teatur.*

146

An puniri
posuit tanquam
hereticum qui
se Christianum, & baptizatum pro-
ficietur, licet
potest repre-
sentari non va-
lida baptiza-
tus!

& baptizatum proficitur, et ea publica professio sufficiat, ut puniatur tanquam hereticus, licet postea repentatur non validè baptizatus. Castro Palao dicto tract. 4. disp. 8. puntio 1. 6. 6. num. 3. videtur affirmare cum aliis quos afferit: quia ille offendit religionem nostram, quam exterius faltem proficitur. Hoc tamen non probat, quod debet tanquam hereticus puniri, sed sicut puniuntur Iudei, & alij infideles in iis casibus, in quibus puniri possunt ob religionem Christianam lagam: non tamen puniuntur ob infidelitatem, vel hæresim contra illam. Quare si ille sciret, se non fuisse baptizatum, & tamen se inge-
reret actibus Christianorum propriis, verbis, su-
sciipiendo Eucharistiam, & se se Christianum si-
mulando, ne à Christianorum commercio, &
cohabitatione excluderetur, posset ob hac puni-
ri, quia offendit, & lèdit Ecclesiam eiusque fa-
cramenta, decipiendo in re graui, & se se sub ba-
ptismi ficti prætexi Christianis ritibus inge-
rendo. Noui ergo Iudeum Romanum ita se ge-
rentem, qui etiam cum Christianis ad sacram ho-
stiam accedebat, ut pro Christiano à locis habe-
retur, qui tamen, antequam omnino detergeretur
Christianus, ni fallor, factus fuit, ut iam licet
prosequeretur in iis, quae entea illicitè & sacrile-
gè faciebat.

147

Quintò dubitatur de eo, qui coactus meru

baptismum suscepit, an si postea contra fidem
delinquit, possit ut haereticus puniri. Distin-
guenda est duplex coactio, prima omnino ex-
tincta, & ipso aperte reniente, & protestante
se dissentire, & tunc baptismus est irritus, viro
te collatus adulto sine voluntate cum recipien-
di, quae coactio cum constet Ecclesiaz, non potest
pro haeretico haberi, aut puniri. Secunda coactio
est, qua ex meo cogitur consentire, consentit ta-
men, & ostendit se consentire, & hic consensio
validus est: nam voluntas coacta voluntas est, &
reddit baptismum validum, & fit subditus Eccle-
siaz, & qua postmodum puniri potest tanquam
haereticus ut habetur in Concil. Tolent., 4.c.56,
quod postea probauit Innocentius III. in cap.
Maiores de Baptismo, & docent Doctores, quos
congerunt Castro Palao dicto tract. 4. diff. 2.
punct. 2. in fine, & Farinacius de heresi quafi. 178.
§. 6.n. 141. & 142.

§. II.

*An in heretico necesse sit, quod ante a cre-
diderit.*

L Oquimur semper de hæretico punibili ab Ecclesia : nam in ordine ad contrahendam malitiam hæretis iam diximus *sopra diff. i. 8. fett. 3.* esse verum,, & substantialiter hereticum, quicunque proficitur Christum, & aliquos nostræ fidei articulos negat, licet ille non proficiatur Christum per veram & supernaturalem fidem diuinam, quoæ in infidelis esse non potest: sicut est Iudeus , qui confiterit vetus testamentum seu Christum in figura , & negat Christum venisse; qui certè non credit vetus testamentum per fidem diuinam, & supernaturalem, ut constat. Sufficit ergo quod fides Christi obiectione materialiter fulciriatur, sive per actum naturalem, sive per supernaturalem: omnis enim qui cum profectio- ne Christi coniungit alios errores, hæreticus dic- citur, sicut dicitur Iudeus , qui proficitur Christum, sed negat venisse. Dubium ergo solum sufficit nunc restat, an puniendus sit, ut hæreticus , & remittens curas , quæ pœnas Ecclesiasticas hæreticum incurrit , qui nunquam habuit fidem supernaturalem, an vero folsam ad hoc requiratur , quod aliquando fidem infun- dentur etiam si non habuerit. *Ad pœna- dat, ut se- ducere, ut ali- 149.*

Hurtado *dicta* *disp.* 8. *scil.* 2. §. 8. dicit, ut alii quis sit hereticus, exigi, quod aliquando fidem habuerit, & clarius §. 1. ne necessarium esset ad hanc relinam eam Christi profissionem, per quam homo sit moraliter certus de omni doctrina fidei, & paratus actu, vel habitu ad eam sequendum ex auctoritate Ecclesiae: alioquin nunquam ille homo fuit in professione Christiana. Hac autem fides in adulto nunquam separatur ab infusa. Vnde infert ex hypothesi, quod aliquis eret qui habuerit fidem supernaturalem, cum minime esse hereticum. Hac Hurtadus, qui tamen oppositum significasse videbatur *disp.* 7. *scil.* 3. §. 1. Et quidem negari non potest, id esse contra communem fidelium sensum, & proximam Ecclesie, qua hereticos simpliciter, & ab solute reputat eos omnes, qui baptismo suscepto, & Christi nomen profidentes errores alios contra fidem tenent, quantumvis Catholicos nunquam fuerint, ut latius probat Suarez *disp.* 16. *scil.* 4. *num.* 5. & *disp.* 19. *scil.* 5. *num.* 1. & 2. & consentiant alii, quos attuli *dicta* *disp.* 18. *scil.* 3. Quiamus enim qui

qui in infancia baptizatur apud hereticos, & apud eos in falsa doctrina nutritur, postea factus adactus possit aliquandiu non peccare contra fidem Catholicam, quando non ei proponitur sufficienter ut obligetur ad eam amplexandam; postquam tamen fides Catholica ei sufficienter proponitur, ut obligatio eam amplectendi, & relinquendi errores contrarios, si adhuc in iis perseveret, erit hereticus, & vt talis ab omnibus reprobatur, & ab ipsa Ecclesia, quae nunquam inquit, an antea Catholicus fuerit, sed solum an sit baptizarus, & contra fidem Catholicam peccat, quibus statibus cum excommunicatus iudicatur, aliosque Ecclesiasticis penitentia irriterunt: non est ergo necessaria, quod antea fidem habuerit, ut hereticus sit, sed sufficit esse baptizatum, & retenta adhuc Christianitatis professione Catholicae fidei dissentire, quando ei sufficienter proponitur, ut cum aliis etiam notauit Thomas Sanchez lib. 2. in decalog. c. 1. m. v. l. imo.

150

Dices, eos omnes in baptismino fidem suscepisse saltem quoad habitum infusum, quare merito reputantur heretici, qui postea reiciunt fidem infusam, quam acceperunt. Respondeo, in primis in mea sententia non infundi habitum fidei sine habitu charitatis, ut dixi supra dis. 16. sect. 2. quare licet infans baptizatus apud hereticos virumque habitum accipiat, adulterus tamen, qui ab hereticis in heresi culpabiliter existens baptizatur, neutrum habitum accipit, & tamen perseverans in eodem errore post baptismum est vere hereticus ab Ecclesia punibilis. Deinde dato quod adulto possit habitus fidei in baptismino, vel etiam extra baptismum infundi sine gratia, & charitate; id tamen non sit sine aliquo actu fidei infusa precedente, tanguam dispositione requisita ex lege Dei, neque id concedunt illi auctores, sed omnes exigunt eam dispositionem in adulto ad primam infusionem habitus fidei. Alioquin posset infundi habitus fidei in baptismino homini perseveranti actu in sua infidelitate, quod est impossibile, cum peccatum infidelitatis expellat habitum fidei antea infusum. Si ergo adulterus perseverans in sua infidelitate culpabili baptizetur apud hereticos, non recipit habitum fidei infusum, & tamen posset reputatur hereticus ab Ecclesia punibilis, licet nunquam habuerit fidem infusam actualem, nec habitualem. Denique licet id totum tibi concedamus, nempe in baptismino etiam apud hereticos infundi semper habitum fidei omnibus, sive parvulis, sive adultis (quod falsum omnino est) nihil contra nos haberetur: nam adhuc verum est id, quod nunc contendimus, nempe sufficere baptismum susceptum, ut error contra fidem postea reddat hominem hereticum punibilem ab Ecclesia: enim baptismus semper affert habitum fidei infuse, iam error consequens erit contra fidem infusam antea susceptam, & per consequens verum erit, nihil aliud requiri quam baptismum preterit, licet homo ille nunquam crediderit actu fidei infuse, vilum articulum religionis Christianae.

151

Dices, hereticus non est, qui non profiteretur Christum, sed erit Iudeus, vel Paganus: non videtur autem profiteri Christum, nisi, qui certò credit in Christum, atque adeo actu fidei infuse, qui solus certitudinem habet: non enim dicitur Christianus, qui solum opinionem probabilem habere de Christiana religione, vel de Card. de Lugo de virtute Fidei diuina.

Christi aduentu iam posito, ergo non est hereticus, qui non creditit aliquando fidei infusa doctrinam nostram fidem. Respondeo, hoc argumentum, si quid probat, probare etiam quod cum ipsa heresi manere debat fides supernaturalis de veritate Christianae religionis: in heretico enim non tam requiritur, quod antea professus fuerit, quam quod aetate profiteatur Christianam religionem: nam si illam iam nunc non profiteretur, non erit hereticus, sed infidelis, Iudeus, vel Paganus, licet ante Christianus fuerit. Sicut ergo sufficit in heretico quod actu profiteatur Christianam religionem, licet non illam credat fidei infusa; ita multo magis sufficiet illam credidisse etiam sine fidei infusa, dum ramen eam non omnino abiecerit, sed ex parte adhuc recineat.

Potest tamen questio leuioris momenti esse, an dicendum sit hereticus, qui de Christiana religione retinet opinionem probabilem, non tam firmum assensum. Hoc, inquam, dubium est, quia siue quodammodo ipsam parvi ponderis est, quia siue quodammodo rem ipsam parvi ponderis est, quia siue quodammodo illi dicendum sit hereticus, sive infidelis alio genere infidelitatis; si tamen baptizatus est, certum est mihi, quod possit incurtere penas omnes Ecclesiasticas internas, vel externas contra hereticos statutas; sicut & illas incurteret Apostata, qui post baptismum susceptum transit ad Iudaicum, vel Paganum, licet hic non sit proprius hereticus, sed Iudeus, vel Paganus. An qui solum quodammodo nomine, an ille, retinet opinionem formidolosam, nempe firmam adhaesione membris stabilitatem, sicut ergo dubius in aliquo fidei articulo est hereticus, ita dubitanus, vel formidans de. Aduentu Christi positio est infidelis, infidelitate quae reduci potest ad Iudaicum; non tamen erit proprius Iudeus, nam Iudeus profiteretur firmiter fidei suam, quod ille non facit, sed fluctuat: quod idem dicendum videtur de habente assensum probabilem, cum hic etiam formidet. Si tamen aliquis retineat assensum firmum circa alios articulos, & opinionem solam de veritate Eucharistie, v.g. hic non solum reduci, sed propriè & directè est hereticus, quia negat aliquid pertinens ad fidem, nempe infallibilitatem, & certitudinem nostrae fidei circa Eucharistiam. Unde infero contra Hurtadum dicto §. 14. dict. 8. 2. posse aliquem quis esse proprie hereticum, & punibilem ut talet prius hereticius, & punitus ab Ecclesia, qui nec nunc, nec antea professus, vel confessus fuerit auctoritatem Ecclesiae. Potest enim quodammodo reliqua religionem Christianam, & non, nec ante Christum confiteri, & credere negando articulum illum de auctoritate Ecclesiae; quare si baptizatus sit, erit hereticus negans unum articulum fidei nostrae, & quodammodo alios Christianam religionem profondo, & actu naturali fidei amplectendo.

Adiuvant denique, & fatentur omnes, non requiri in heretico, quod veritatem, vel articulum illum fidei, quem hereticus negat, antea crediderit: satis est, quod Christianam religionem quodammodo substantialiter professus fuerit, vel profiteatur: multi enim heretici sunt circa dogmata denuo ab Ecclesia definita, de quibus

BBB 2 antea

antea non cogitauerant, ut notat Suarez d. di-
spur. 19. sect. 5. num. 2.

S. III.

De deliberatione in heretico requisita.

153

Deliberatio etiam requiritur ex parte subiecti, ut aliquis sit hereticus Ecclesiasticis penas punibilis, & quidem deliberatio plena, si ne qua non datur culpa mortaliss; & quamvis possit in hac materia contingere peccatum veniale ex defectu plena deliberationis; illa tamen non appellatur *heres*, nec punitur ab Ecclesia, quæ nomen hoc applicuit ad illam solam hereticum, quæ cum peccato mortali, & cum plena deliberatione admittitur. Advertunt autem Doctores, frequenter contingere præfertim scrupulosis membris, ut hi dissentient interni sine deliberatione fiant, vel verius non fiant, sed fieri apparent obvehementiam imaginis, aut tentationis à Dæmone immisæ, remediumque optimum esse eas cogitationes irritare, & de iis non curare: de quo videri possunt Germon, & alii, quos affer Sanchez lib. 2. in Decal. cap. 7. num. 13. & 14. Adverte item, in foro externo non præsumi defectum plena, & sufficientis deliberationis ad peccatum graue in blasphemis hereticalibus, quæ impetu vehementi iracundia preferuntur, ino graueriter puniuntur, ut contra aliquos norat cum aliis Diana 4. pars tract. 7. de pœnis delictorum, &c. resolut. 8. & tract. 8. de officio & potestate inquisitorum resolut. 87. vbi etiam an de vehementi, an solùm de leui, an nullo modo abiurare cogendunt.

Ad hoc caput deliberationis requisita ex parte subiecti spectat porissimum duplex quæstio. Prima est de pertinacia requisita ad hereticum punibilem. Secunda de ignorantia inuincibili, aut etiam vincibili, an & quomodo excusat ab heresi, & eius pœnis contrahendis, de quibus suo ordine agendum erit duabus sectionibus sequentibus.

SECTIO V.

De pertinacia, an, & qualis in heretico requiratur.

154

Fatentur omnes, requiri pertinaciam, ut aliquis hereticus sit, & dicatur, atque adeo, ut hereticorum pœnas incurrat Ecclesiasticas. Quod supponitur in Conciliorum decretis damnantibus eos, qui pertinaciter contradixerint; in cap. *Dænamus*, de summa Trinitate, Clement. 2. s. porro eodem titulo cap. vnioco, eodem titulo lib. 6. Clement. vnioco §. vltimo de usuris, & aliis, quæ congerit Suarez disp. 19. sect. 3. num. 9. vbi etiam apud Coninch. disp. 18. dub. 7. num. 76. videri possunt loca Augustini eam pertinaciam exigentis, & de communi doctorum consensu videri etiam potest ultra alios Farinacius de heresi, quæst. 196. & plures etiam congerit Diana 4. parte tract. 7. de pœnis delictorum &c. resolutio. 36. Quæstio tota est, quanta, & qualis haec pertinacia esse debeat.

Pertinacia aliqui cum Isidoro lib. 10. sub littera P. volunt dictum esse, quasi imprudenter

tenentem, quam etymologiam approbat vide tur Suarez dicta sect. 3. num. 12. sed alij cum

Vergone deriuantà pertinendo. Alij fortasse me lius deducunt à per, & teneo, quali pertinax, sic nimis tenax, ut videri potest apud Calepinum in

verbo, pertinax, vbi etiam afteruntur loca non nulla, in quibus in bonam etiam partem usurpat

materia significat procul dubio vitiosam & ob-

stinatam tenacitatem propriæ sententie contra

sensus Ecclesie. Quo supposito primum da-

bium esse potest, an requiratur pertinacia contra

Ecclesiam, an verò sufficiat quod retinatur fides

sufficienter proposita, licet nihil proponere de

sensu Ecclesie. Diximus enim *supra*. Disp. 12. non repugnat quod aliquid proponatur, ut evidenter credibile, & cum obligatione id

credendi, quamvis non proponatur auctoritas Ecclesie: si quis ergo dissentieret, peccaret quidem contra fidem peccato infidelitatis, & perde-

ret habitum fidei infusa: an verò esset hereticus,

diximus *hac eadem disputatione* sect. 1. agentes

de iis, quæ ad hereticum requiruntur ex parte ob-

iecti, ad quem locum pertinet hoc dubium. Nam

hæc circumstantia non se tenet ex parte subiecti,

sed ex parte obiecti, cui per dissensum contradic-

itur. Vnde ibi diximus casum esse metaphysi-

cum, si res ipsa sit de iis, quæ non ad revelatio-

nem priuatam, sed communem spectant. Semper

enim obicitur auctoritas contra Ecclesie. Da-

ta tamen illa hypothese, eum non fore hereticum

propriæ loquendo, quia hoc nomen ex usu Ec-

clesie usurpat solùm ad significandum eum,

an Ecclesia Catholice sese opponit, quare conse-

quenter ille non incurret censura, & pœnas

hereticorum. Semper tamen in foro externo pre-

sumetur hereticus, quia non præsumetur perti-

nacia contra reuelationem publicam, sine perti-

nacia contra auctoritatem Ecclesie.

Secundum dubium, & magis ad tem præfem- 156

tem est, an hæc pertinacia dari possit, antequam

errans admonetur de suo errore, & ipse moni-

to, & corrigetur. Pro quo citari solent Sylvestri verbo

heres 1. quæst. 2. num. 5. & Athidianus apud

ipsum dicentes hereticum esse, qui publice, vel

latenter diu in errore persistit. Alij tamen eos

explicant, quod loquantur non de culpi ipsa, sed

de præsumptione criminis, & pertinaciam in foro

Ecclesiastico. Eam tamen videtur docuisse Alci-

tus in l. 2. Cod. de summa Trinitate, num. 3. vbi

sic ait: *Pertinacia est, que hominem hereticum*

facit, quapropter si quisquam in Trinitate non

recessit, nisi admonitus perficiat, heres non est. Quod idem docuisse videtur Menochius

volum. 2. Concil. 149. num. 49. dicens: *ut quis*

dicatur hereticus pertinax, debet constare quid

fuit monitus, & instrutus de veritate, & quod

ea instructione sprece perficiat in eadem opinione. Pro quo citat Lupum, & Turrecrematum,

quibus alij addunt Palatium, Rubicum in allega-

tione in materia heret. §. 3. & fundari possunt in

verbis Pauliad Titum 3. hereticum hominem pos-

primam & secundam admonitionem denita. &

Augustini contra Manichæos relati in cap. qui

in Ecclesia 24. q. 3. dicentes, *Quia in Ecclesia Dei*

morbidum aliquid præsumque sapienti correc-

ut sanum rectumque sapient, resistant contumaciter, suaque perfidera, & mortifera dogmata emendare nolunt. Sed defensare perfidunt, hereticisunt. Sed reuera Alciatus, & Menochius explicati adhuc possunt, sicut & aliquicun enim Iurita sunt, qui de foro externo solum agunt, in eo solum dicunt exculcati posse eum, si monitus non fuit nec correctus, paratus enim erat corrigi, & errorē deponere si monitus fuisset. Ceterū in foro Dei qui corda scrutatur, si vere ille in corde paratus non erat ad errorē corrīgendum, quippe sciebat iam bene eum esse contra Ecclesiam sensum, non excusatibit ab heretis labe contrahabita ob defectum monitionis externa.

157 Communis ergo, & verissima Theologorum sententia docet, eam monitionem, vel temporis diuinatatem, aut moram non exigit, vt aliquis hereticus sit, & panas hereticorum incurrit; sed sufficere, quod cum deliberatione plena errorem amplectatur, & exprimat, quem videt ab Ecclesia sensu; & definitione alienum esse. Ita Suarez dicta disp. 19. sect. 3. n. 23. Caiet. Vasquez, Valentia, & alij innumeri quos afferunt, & sequuntur Sanchez dict. cap. 7. num. 7. & Diana dicta resolutio 36. qui bene ex alia se relatis obseruat contra Alciatum, & alios, nec etiam in foro externo requiri semper monitionem, & correctionem precedentem, vt aliquis tanquam hereticus, & pertinax puniat, nec id quidem in praxi sancti officij obseruari. Si enim aliunde constate posset ex ipsa doctrina notorietate, & qualitate perfume, alisque circumstantiis, non potuisse. Reum ignorare oppositionem illius doctrinæ cum Ecclesia, eo ipso iudicabitur hereticus & ad hunc finem interrogatur, in iudicio an sciret, quod id est contra Ecclesiam doctrinam, si fatetur, iam censurabitur sufficienter heresim, & pertinaciam confessus.

158 Ratio autem est clara, quia monitio externa solum deferire potest, vt errans aduertatur ad oppositionem sui erroris cum doctrina Ecclesiae. Si ergo id totum ipse multò melius sit ex libris, & definitionibus Conciliorum, quam ex monitoris verbis scire posset, non est cui necessaria sit alia monitio, vt pertinax sit contra Ecclesiam. Neque etiam ad hunc temporis mora requiritur, cum breuissime possit auctoritas, & sensus Ecclesiae cognosci, & deliberare contemni, sicut in aliis peccatis contingit; & à contrario optimè arguitur ex actu fidei, quem breuissime potest homo elicere, & Ecclesiae se reuerenter submittere, eiisque doctrinam amplecti; contrariorum autem eadem est ratio, nec plus temporis requiritur, vt ab Ecclesia pertinaciter recedas, quam ut ad eam constanter, & firmissime accedas. Nec obstant verba Pauli in contrarium adducta, in v. vñt auotauit Suarez, supponunt etiam ante monitionem esse iam hereticum, dum dicit hereticum post primam, & secundam monitionem denita. Monitio ergo requiritur ad iustificandam separacionem, probata iam eius incorrigibilitate, ne operam perdamus cum nostro periculo, & sine spe illum lucrandi. Addete possumus illud documentum dñi Tito, qui cùm est Episcopus debebat vt pastor quare oves errantes, vt ad Ecclesias ouile reduceret. Aliis vero priuatis fabriis aliquando erit statim hereticum vitare, quem sciunt non ex ignorantia, sed malitia peccare; debent enim sibi consulere, & cauere, ne dum sanare eum volunt, periculose inhiuantur.

Card. Lugo de viritate Fidei divina.

Denique in eodem sensu Augustinus supra adductus docet confitare satis de hereti illius, qui correctionem respuit, quia antea potuerit ignorantia prætextu se se aliquando subdolè, aliquando veraciter excusare.

Hinc tamen dubitari solet tertio, an satis sit ad pertinaciam requisitam, si quis ab Episcopo, vel inquisitoribus monitus, & correctus, eorum iudicio non acquiscat, sed in suo errore permaneat. Prima sententia affirmat, quam teneat Cardinalis, Bartolus, Penna, Farinacius, & alij apud Suarez dicta sect. 3. num. 20., quibus adde Calstrum Palao dicto tral. 4. disp. 3. puncto cat. 2. num. 6. Secunda sententia negat id sufficere, quia Episcopus, & Inquisitores non habent in ita fallibilem veritatem in proponendo, nec sunt regulæ certæ ex afflitione Spiritus sancti; sed possunt decipi, & decipere in rebus fidei: quare potest aliquis paratus esse ad credendum Ecclesiam, licet nolit credere Episcopo, & inquisitoribus, qui Ecclesia non sunt, ita cum Cano, Valquez, & alij Sanchez dicto cap. 7. num. 25. Valencia, Torres, Salas, & alij apud Dianam ubi supra §. Prima opinio negat. Tertia denique sententia distinguit, & dicit, primam sententiam veram esse in foro externo, secundam vero in foro interno; ita ferè Suarez vbi supra num. 21. Lora, & alij, quos afferit, & sequitur Diana loco citato.

Ego tamen difficilè inuenio quoad hoc differentiam inter forum internum, & externum. Quia vel propositione facta ab Episcopo, & Inquisitoribus talis est, vt reuerat afferat obligationem credendi; & tunc in foro etiam interno erit pertinax, qui non credit, cum resistat fidei doctrinæ propositione sibi sufficienter ad obligandum. Vel propositione non est talis, vt obliget in conscientia ad credendum, & tunc sicut in foro interno non erit pertinax si non credit, ita neque in externo debet talis iudicari. Forum enim externum non iudicat contra internum, nisi propter presumptiōnem fundatam in aliqua circumstantia externa sufficiens ad presumendum: si ergo propositione facta ab Episcopo, vel Inquisitoribus in illis circumstantiis non est de se sufficiens, vt obliget ad credendum, non debet etiam in foro externo iudicari pertinax, qui stante illa propositione non credit.

Notat tamen meritò Suarez vbi supra, communiter instructionem illam, & propositionem, que ab Episcopo & Inquisitoribus fit, sufficiens est credere oblationem credendi, & vt resistens pertinax sit, quia communiter non sit sine magno consilio, & doctrina, nec nisi de rebus iam antea definitis, & in Ecclesia communiter receperis. Ratio autem à priori est, quia sic ut tenemur credere revelationem divinam, quia nobis evidenter non constat, quando circumstantia, quibus nobis proponitur, sunt tales, vt reddant eam evidenter credibilem, & in quibus non possit prudenter negari, vel de ea dubitari, aut formidari; ita non est necesse quod propositione Ecclesiae, per quam Deus nobis mediare loquitur, nobis evidenter constet, si circumstantia, quibus hæc eadem Ecclesia doctrina nobis proponitur, sunt tales, vt reddant eam nobis evidenter credibilem, & de qua non possimus prudenter dubitare, aut formidare, quod sit doctrina Ecclesiae, quæ nobis proponitur. Tales autem sunt communiter illæ circumstantia, nec enim communiter Pontifex

BB b 3 aut

570 De virtute Fidei diuinæ,

162

aut Ecclesia in Concilio congregata fidelibus immediate hæc dogmata proponit, sed mediatis per suos ministros. Cum quo tamen stat, quod aliquando proponentes, vel circumstantes, quibus doctrina proponitur, non sint tales, ut obli-
gent omnes ad firmiter credendum fidei diuina. In quo tamen caute intelligendam existimo differiam, quam inter doctos & indoctos adhibet Castro Palao *vbi suprà num. 6.* ex Sanchez, & aliis, dicens hominem doctum facilius presumi pertinacem, quam indoctum, & rusticum, si dis-
tinguit misterio propotis, quia rusticus faciliter ignorare poterit regulas fidei, & obligationem credendi. Hæc tamen regula cum distinctione accipi debet: nam si agitur de iudicando reo ac-
cuso, quod propositiones aliquas prouulerit, &
docuerit, faciliter presumitur hominem doctum animo heretico illas dixisse, quia presumitur quod sciebat oppositas esse doctrinæ Ecclesiæ, &
Conciliorum, quod homo rusticus poterat igno-
rare, ut cum Albertino, & aliis multis nota Diana *vbi suprà §. Notandum est tamen:* si vero aga-
tur de pertinacia orta ex eo, quod reus non se
summisat iudicio Episcopi, & Inquisitorum proponentium ei doctrinam aliquam, ut necessari-
ò tenendam, & profidetam; existimo tunc fa-
cilius iudicari pertinacem in ordine ad hæresim
hominem rusticum, si resistat, quam Theologum
doctum. Nam, ut vidimus *suprà disputatione 5. sect. 2.*
minor mortua credibilitatis sufficiunt homini
rustico, ut obligetur ad credendum quam homi-
ni docto, qui melius penetrat fundamenta for-
midandi: quare aliquando excusat non poterit
à pertinacia hereticus rusticus non acquiescens iu-
dicio Episcopi, & Inquisitorum, licet Theologus
doctus excusat posset ab eo grada pertinacia ad
hæresim equisita, eo quod affert rationem alii-
quam verisimilem, cur non obligetur, quam rationem rusticus afferre nescit, & nequit; ut fate-
tur etiam Lorca *in presenti disputatione 41. num. 21.* Per
hoc tamen non intendo, quod Iudices fidei, &
Inquisitores non possint eo casu peruenire ad
condemnandum etiam Theologum illum tan-
quam pertinacem; sed dico non ita breuiter, & fa-
cile id faciendum, ac fieret cum rusticu, cui suffi-
cit doctrinam Ecclesiæ proponere: Theologo au-
tem docto, qui negat illum esse doctrinam Ecclesiæ,
& affert fundamenta apparentia ad probandum
ignorantiam Censorum, qui immittero eius asser-
tiones damnatur, oportet rursus satisfacere, &
disputare, ac explicare illi fundamenta censuræ,
ut convincatur, vel conuinciri debeat sapientum
iudicio, quod censura meritò prolata sit, postea
vero si non acquiecerit, poterit rationabiliter de-
clarari pertinax: nec enim in singulis casibus ad
nouam Pontificis declarationem recursum
est, ut errantes in fide corrigi & puniri possint.

163

An requireatur, quod homo velit directè resistere au-
tor ad hanc doctritati Ecclesiæ, an vero sufficit id velle solum
pertinaciam, indirectè. P. Suarez dicta seculi 3. num. 22. dicit re-
solvit directè quiri, quod directè velit. P. Vasquez 1. tom. in 1. 2.
resistere autem disputatione 1. 26. cap. 3. in initio, & P. Sanchez dicto c. 7.
Hæritati Eccl. num. 4. dicunt sufficere, quod indirectè velit. Sed
Ecclesia, an solum
re ipsa virtus conuenient, licet diversis vocibus
loquantur; volume enim quod non requiratur,
quod contradicatio ipsa, & resistentia contra au-
toritatem Ecclesiæ, sit finis formaliter intentus,
ut ut quis negat aliquas veritates ut contradicat
Ecclesiæ, quod aliqui vocant velle directè resi-

stentiam ipsam, sed sufficit scire, id esse contra-
fensum Ecclesiæ, & tamen id tenere, ex quo con-
tra fine id fiat, sive ob lucrum, sive ob honestem,
rectè. Quod in re ipsa verisimilum est; sicut in
contra obedientiam iustitiam, religionem, &
alias virtutes, licet non habeatur pro fine for-
maliter volito iniustitia, inobedientia, irreligio-
ritas, &c. sic etiam peccatur pertinaciter contra
auctoritatem Ecclesiæ, negando id, quod sci-
mus Ecclesiam docere, licet non intendamus
formaliter contradicere Ecclesiæ. Quod modum
vero loquendi placet magis, quod quoties cogi-
noscurit oppofito cum doctrina Ecclesiæ, dia-
tur ipsa resistentia directè volita, licet non sit
formaliter intenta. Nam qui vult aliquid necel-
larid connexum cum alio effici, licet ipsum
effictum non intendat, dicitur illum directè vel-
le, quia volendo causam, vult implicite effi-
ctum in ea causa virtualiter inclusum. Sic qui dat
fœminæ grauidæ potionem ad abortum fœtus
animati, dicitur homicida voluntarius, quia li-
cet non intendat occisionem fœtus, sed porcius
vellet quod post abortum viveret, vult tamen
causam necessariò connexam per se loquendo
cum morte filij, atque ideo dicitur directè velle
candem mortem, nam sine voluntate directa
occisionis non contrahitur irregularis homi-
cidij voluntarij, ut cum omnibus Doctoribus
obferuat Suarez de censuris disputatione 44. sect. 1. num. 1.
Voluntas ergo credendi id, quod illo esse contra
Ecclesiæ doctrinam, quia sufficiens esse non po-
test sine resistentia contra Ecclesiæ, est vero vo-
luntas directa refrendi Ecclesiæ. Quod adhuc
dupliciter fieri potest, primò ita ipsa resisten-
tia, & oppofitio contra Ecclesiæ, sub conceptu
proprio sit obiectum intrinsecum voluntatis
hereticæ, qua quis præ uila contradictione cum
fenu Ecclesiæ, velit contradicere, & opponi
Ecclesiæ, licet hanc ipsam oppositionem non in-
tendat formaliter, & properat ipsam, sed solum
materialiter, & properat alius, nempe ut retineat
suam opinionem, vel proper honorem, lucrum,
&c. ita tamen ut volitus ipsa habeat ordinem in-
trinsecum ad resistentiam, & contradictionem
illam, ut ad obiectum volitum, nec dicat, vole
dissentire Ecclesiæ: sed solum dicat, vole negare
presentiam realem Christi in Eucharistia: que
voluntas, posita prævulsione repugnat cum
doctrina Ecclesiæ, vole oppofitionem cum Ec-
clesia, & quidem directè, quia vult directè cum
dilectionem, qui est oppositus Ecclesiæ, argu adeo
vult id, quod est formalis oppositus cum fenu
Ecclesiæ, licet non terminetur intrinsecè ad il-
lud sub hac formalitate, & prout est oppofitio
cum Ecclesiæ. Vterque autem modus sufficit ad
pertinaciam, qua constituit hæreticum: nam
vtrique modo vult voluntas dilectionem, quo
prætendetur intellectus dissentire doctrina Ec-
clesia. Sicut qui vult eum carnium in die ictionis
prævulsione Ecclesiæ, vole violare Ec-
clesia præceptum, etiam si ipsa volitus non sem-
per feratur intrinsecè in prohibitionem, ut in
obiectum formale, vel material, sed solum spe-
cifica

cificationis in obiectum, quod est prohibitum, id est in claram carnium delectabilem, qui tamen cognoscitur, & proponitur ab intellectu prohibitus, quod sufficit, ut dicamus vele direcere obiectum prohibitum, & violationem praecetti Ecclesiastici.

165 An ad pertinaciam haereticorum requiriatur, quod aduersari oppositionem cum doctrina Ecclesiae, qua habet infallibilem auctoritatem in proponendo, & qua re ipsa proponit contrarium. Ceterum est in primis non requiri, quod credat contrarium esse verum, & de fide, & tamen dissentiat. Nam ut bene aduersari Sanchez dicit cap. 7. num. 3. id impossibile est, quod simul dissentiat obiecto, quod actu iudicatur esse verum, vel quod iudicatur esse de fide, que habet infallibilem veritatem. Vnde nec etiam requiritur, quod cognoscatur, & credat contrarium proponit ab Ecclesia habente auctoritatem infallibilem in proponendo. Nam cum hoc iudicio eriam esse impossibilis dissensus, alioquin crederet esse falsum id, quod simul credit proponi ab Ecclesia non potente proponere falsum, quod esset aperte sibi contradicere, ut ex ipsis terminis constat. Ut ergo aliquis sit haereticus, & pertinaciter se opponat auctoritati Ecclesiae, sufficit quod ei taliter proponatur infallibilis auctoritas Ecclesiae, & eiusdem Ecclesiae definitio de contradictione dogmata, ut licet nolit utramque credere, possit tamen, & videat obligationem utramque credendi, & quod non possit prudenter negari, nec de illis dubitari, aut formidari. Nam hoc ipso si dissentiat, & neget Ecclesiam habere auctoritatem infallibilem in proponendo, vel etiam si id concedat, neget tamen contrarium dogma esse ab Ecclesia propositum; iam pertinaciter respuit Ecclesia doctrinam sibi sufficienter propositam. Nec aliter peccant contra haereticos, qui certe de facto non credunt nostram Ecclesiam habere auctoritatem infallibilem in proponendo, vel contra dogmata esse à vera Ecclesia proposita, ut notauit Suarez dicta sect. 5. num. 14. Quia tamen utrumque illis taliter proponitur, ut possint, & debent id credere, dicuntur, & sunt haeretici, & pertinaciter contra Ecclesiam auctoritatem & doctrinam. Sicut etiam ut aliquis peccato infidelitatis peccet grauerit contra diuinam veritatem, & auctoritatem, & pertinaciter ei resisteret, non requiritur quod credat obiectum illud esse à Deo reuelatum: alioquin ferè nunquam dissentirent; sed sufficit quod taliter ei proponatur reuelatio diuina, ut possit & debeat eam firmiter acceptare, & credere. Similiter ergo, ut pertinaciter repugnet Ecclesia (quod ad haereticum requiritur) sufficit, quod infallibilitas & propositio Ecclesiae taliter ei proponatur, ut possit, & debeat eam credere nam ei ipsi si dissentiat pertinaciter reicit auctoritatem, & definitionem Ecclesiae sibi sufficienter propositam, cum obligatione eam acceptandi, & credendi.

166 Ex dictis autem infertur primum non excusari à pertinacia sufficiente, ad constitendum haereticum illum, qui paratus est corrigi, & aquiescere Ecclesiae, si ab ea argumentis conuincatur, ut cum Vasquez, Lede lina, & aliis notat Sanchez ubi supra num. 6. addens contrarium non esse probabile. Suarez etiam ubi supra num. 13. & alij. Ratio autem est clara, quia ille non est paratus consentire auctoritati Ecclesiae, sed rationibus, & argumentis ea adducendis in confirmationem

sue definitionis, quare pertinaciter resistit auctoritati Ecclesiae.

Infertur secundum, posse etiam esse pertinacem, & haereticum, qui nihil ab Ecclesia definitum & propositum scienter negat, sed nesciens quid Ecclesia in re tali definierit, adharet suo errori, cum affectu non deferendi illam opinionem, etiam si sciat Ecclesiam contrarium definiuisse. Ita Suarez dicit num. 13. & cum aliis, quos afferat Sanchez dicta cap. 7. num. 3. Quod quidem verum est, etiam si Ecclesia de facto in puncto illo nihil definitulerit, ut cum Caetano, Navarro, & Vasquez docet idem Sanchez ibid. num. 29. Idem definitum est de eo, qui falsò putat aliquid esse ab Ecclesia definitum, cum revera non sit, & tamen ipse contrarium sentit, quem quidem grauerit peccare, sed non esse iudicandum haereticum in foro externo dixit Simancas de Carbol. in fit. tit. 31. num. 9. Contrarium tamen, & merito etiam in ordine ad peccata haereticorum, docent alii communiter, quos afferat, & sequitur idem Sanchez ibi num. 30. Quod intelligitur si ipse utrumque exteriū manifestauit, nempe se sentire contra id, quod putabat esse ab Ecclesia definitum. Ratio autem est clara, quia in his omnibus casibus negatur aliquid, quod est verè contra fidem, & Ecclesiae doctrinam, nimirum infallibilitas Ecclesiae in proponendo; ergo non solum in existimatione, vel sub conditione, sed absolutè, & in re ipsa pertinaciter resistit auctoritati, & doctrina Ecclesiae in aliquo dogmate Ecclesiae sufficienter proposito.

Infertur tertium, non sufficere ad pertinaciam dispositionem mere habitualem ad non credendum aliquid etiam si cognoscere illud ab Ecclesia definitum: ita Vasquez 1.2. disp. 126. n. 8. Turrian. in presenti disp. 55. dub. 2. §. item ex doctrina. Coninc in presenti disp. 18. dub. 7. num. 94. Nominne autem dispositionis mere habitualis intelligunt, quod quis adeo sit affectus ad suum errorem, quem inuincibiliter putat esse verum, ut si ei confrater de contrario Ecclesiae sensu, adhuc in sua opinione permaneat: nunquam tamen actuum aliquem habuit, quo vellet vila ratione, vel sub vila conditione ab Ecclesiae sensu discedere, sed potius actu vult Ecclesiae in omnibus consentire. Quo casu ita explicato non videtur dubium, quod homo ille nondum sit haereticus, cum dispositio illa remaneat semper in actu primo, & nunquam prodeat in illum actuum secundum contemendi Ecclesiae auctoritatem: sed ut verum fatetur, causus difficultè contingit, quod acta præferat auctoritatem Ecclesiae omnibus aliis argumentis, & tamen ita tenaciter adharet suo errori, ut si sciret esse contra sensum Ecclesiae; adhuc ab ea opinione non discederet, quin affectu ipsius erroris implicitè præferat sui argumenta auctoritati Ecclesiae, saltem sub conditio-ne. Non tamen nego, posse id aliquando evenire: nam voluntas sapientia afferit ad aliquod obiectum sensibile, ut si in notitiam veniret esse prohibitum, adhuc non desisteret: dum autem prohibitum ignoratur, non peccat, & potest cum illo affectu stare actuus attritionis vel contritionis de peccatis, & dilectionis dei appetitiū super omnia & ideo occultamus penitentibus debilibus aliquas prohibitions, ne rei difficultate deterriti, cadant ab actu penitentia vel à proposito necessario impledi omnia præcepta. Hoc itaque, quod in voluntate frequentius inuenitur, posset al-

B B b 4 quando

quando contingere in intellectu, ob peculiarem hominis dispositionem, sed multò ratiū, quām in voluntate, qua faciūs, & fortius trahitur à bonis sensibilibus, vt constat in marte ratiū plorante ob sua peccata, quām ob dolores, vel mortem filij, quamvis appetitatuē magis doleat de peccatis intellectus tamen, qui non querit bonum, sed verum, minus à passionibus, & sensibilibus trahitur, fed à veritate vnde cunque appareat: quare si vere p̄fert Ecclesia auctoritatem omnibus alii argumentis, non facile continget ea dispositio habitualis, vt si constaret de contraria Ecclesia sensu adhuc in suo errore permaneat.

169

Peres, quid si idem homo aliquando interius habuisset actū, & postea habitu alteri retineat eam mentem non acquiescendi Ecclesia, quando sibi rationes in contrarium occurerent, quam tamē mentem nunquam exteriū manifestasset, postea verò errorē aliquem teneat contra Ecclesiam, sed invincibiliter ignorans esse contra Ecclesia doctrinam cūnque errorē manifestet exteriū, diceturne hic hereticus externus? Videtur hic peccasse quidem interius malitia hæresis, quando illum animum habuit, vt constat ex supra dictis, non videtur tamen postea incurrere pœnas hæreticorum: quia illa dispositio interior habitualis habet se merè concomitantē ad errorē præsentem, sicut qui occidiū inimicum putans invincibiliter esse feram, & facta debita diligentia: occisorus tamen, si sciret esse inimicum, non incurrit pœnas homicidij, quia ignorancia concomitans excusat à pœnis, ergo nec homo ille, qui non manifestat exteriū tamē dispositio- nēm, quam non potest intendere manifestare non cogitans, nec sciens vlo modo de oppositione illius erroris contra doctrinam Ecclesia, incurrit pœnas hæreticorum: ita videtur indicate Coninch num. 95. de hoc tamen dicemus, s. sequenti.

170

Infertur quartū, quo sensu verum sit, protestationem fidei excusare à pertinacia, propter verum si' oſificant aliqui, quos affect Castro Palao dicta p̄fet excusa, disp. 3, punto 2. num. 7. Quod tamen cum grano ſalis intelligi debet. Et i' primis in foro conscientiae potest id deseruire ad coniecturam, quod vel non peccauerit propter ignorantiam invincibilem, vel certè non fuerit propria hæresis propter ignorantiam saltē vincibilem, de quo dicemus s. sequenti: nam qui protestatur se velle in omnibus sentire cum Ecclesia, non p̄sumitur velle statim se se opponere ipsi Ecclesia: in rigore tamen non est argumentum certum de defēctu pertinaciae requisitus ad hæresim, p̄fertim si protestatio illa non proximè p̄cessit, sed cum morali difſantia. Nam pertinacia hæc vt vidi- mus potest in instanti, vel in breuissima morula consummati. Quare sicut ille, qui nunc proponit seruare omnia Dei præcepta, post horam ſolet adueniente occaſione, vel tentatione graui, peccare mortaliter, ita post voluntatem ſentien- di cum Ecclesia, potest, adueniente tentatione, mutari voluntas illa in pertinaciā contra Ecclesia. Dein diximus ſuprā poſſe dari pertinaciā etiam in eo, qui non credit hunc articulū proponi ab Ecclesia, ſi tamen videt debere id credi, quia adhuc potest nolle credere, quod proponatur ab Ecclesia: quare potest dicere ſimilē, ego credo omnia quæ credit Ecclesia, & non credo hunc articulū, quem non credo pro-

nī, & credi ab Ecclesia, qui eo caſu pertinax eit; & hæreticus vt ſuprā vidimus. Si tamen diceret, eḡ credo omnia quæ mihi proponentur ſuffi- ciente ad obligandum me, vt recipiam ea tan- quam proposita ab Ecclesia, non poſſet cum hac voluntate efficaci nolle credere hunc articulū, quem videt ſibi proponi cum obligatione eum acceptandi tanquam propositum, ab Ecclesia: quia efflent voluntates omnino contraria. Illi ergo auctores loquuntur de p̄fumptione peti- nacē in foro extero, ad quam impediendam di- cunt deseruire protestationem fidei, & doctrina Ecclesia, vt obſeruer etiam Suarez dicta ſ. 26. Hoc tamen ipsum cum limitatione in- telligendum dicunt alij, quos ibidem affert, & ſequitur Castro Palao. Nempe quando verba ſunt dubia, vel res circa quam erratur obſeruare, & cuius non p̄fumebatur ſufficiens notitia: Ie- ſus verò ſi notitia p̄fumebatur, tunc enim protel- tatio ab hæresi, & pertinacia non excusat, quæ omnia ex circumstantiis obieci, perfonz, & aliis mensuranda ſunt, ad tollendam, vel non tollen- dam p̄fumptionem pertinaciæ in foro extero, de quo ultra alios videti potest Farinacius de ba- reſi q. 178. n. 138. & ſequentib⁹.

S E C T I O VI.

De ignorantia, quomodo excusat, vel non excusat ab hæresi.

Diximus ad hæresim, & ad incurrendas eius pœnas requiri ex parte ſubiecti pertinaciam, qua ſe ſe opponat Ecclesia. Quodſi cele- bris eſt, an requiratur, quod ſe ſe ſciente oppo- nat, ita vt quælibet ignorantia etiam culpabilis, ſe ſe ſciente non excusat à peccato graui, excusat tamen ab hæresi, & eius pœnis. De ignorantia invinci- bili, & de ea etiam, quæ non eft mortaliter cul- pabilis, ſed ſolum venialiter, non eft dubium, quod excusat, cum non poſſet eſſe hæreticus, nec hæ- reticorum pœnas incurrere sine peccato mortali. Suppono etiam ex dictis ſ. p̄cedenti, poſte eſſe hæresim, & pertinaciam, quāmuis quis non credit Ecclesiā docere articulū quem ipſe ne- gat; dum tamen proponatur ſufficiente obliga- tio credendi, quod Ecclesia id proponit. Diſcul- pas eſt, quando hac ipſa obligatio ignoratur, quia nondum apparent motiva ſufficientia ad hanc euidentiam credibilitatis: hæc tamen ignorantia, & quid non appearant motiva ſufficientia, pro- uenit ex graui culpa noſtentis attendere vel ſcire Ecclesia doctrinam.

Varia ſunt Doctorum ſententia Prima dicit nullam ignorantiam graviter culpabilem excusa- re ab hæresi. Ita Sotius (quem Suarez loco ſa- tem- tamen citando dicit fuſſe huīus ſententia aucto- rem.) Ludouicus Lopez, & Palauius, quos affect idem Suarez disp. 19. ſ. 3. num. 3. quos ſequuntur eſt Lorca in præſenti disp. 41. num. 1. ſ. 1. relata ſen- tentia contraria, quam amplexus fuerat in 1. ſ. 4. disp. 33. membr. 2. ad 3. & quidem conſtat, Lorcam viſque ad illam horam in priori ſen- tentia perſeruare; nam in hoc eodem tomo de fa- de disp. 33. num. 5. adhuc illam mordicus deſerit, quem locum morte forſi p̄rauenus corri- gere non poruit, ne ſibi in eodem volumine bre- uifimo intervallo contradiceret, quam etiam contradi-

Disput. XX.

Sect. VI. 573

contradiccionem in eo animaduertit Hurtado disp. 82. §. 49. sed male eum citauit pro hac sententia, disp. 14. num. 41. vbi de hoc punto nihil dicit.

¹⁷³ Secunda sententia hoc admittit, quando ignorantia est crassa nimis, & facile vincibilissima Sayrus quod probabile putat Valentia, quos affert Suarez vbi supra.

^{Secunda sen-} Tertia sententia hoc admittit, quando ignorantia est affectata, ita Cano, Nauarra, Corduba, & Torrensis, quos affert Suarez, ibi, & Valentia etiam in praesenti disp. 1. q. 11. punto 1. Difficultate 4. in solutione ad primum.

^{Quarta sen-} Quarta sententia distinguit de ignorantia affectata; nam si affectetur ex falsa opinione contra Ecclesiam, quasi parui momenti sit Ecclesiae propositio, vel ad finem liberiū errandi in fide, non excusat ab heresi: si vero affectetur tantum ex negligencia, & tedium addiscendi, vel ex quauis alia causa, non constitutus hereticum, ita Thomas Sanchez dicto lib. 2. in Decal. cap. 7. num. 23. quem alij sequuntur.

¹⁷⁴ Quinta, & verior, ac communior sententia dicit, quamlibet ignorantiam, eriam crassam, & affectatam, excusare ab heresi, & hereticorum peccatis. Hanc tenent Bañes, Azor, Aragonius, Coninch, & alij, quos affert, & lequitur: Castr. Palao dicto tract. 4. disp. 3. p. 2. n. 3. Suarez dicta sect. 3. n. 9. & sequentibus. Hurtado dicta disp. 82. §. 50. vbi alios plures affert. Quam sententiam ego etiam amplexus sum disp. 16. de penit. sect. 4. §. 6. & supra disp. 17. sect. 4. & nunc etiam probanda nobis est. Eam autem aliqui probant ex eo, quod peccatum illius qui scienter recedit ab Ecclesia, differt specie morali & habet malitiam specie diuersam à peccato illius, qui non scienter, sed cum ignorantia culpabili recedit, licet in aliis materiis peccata scienter vel ignoranter commissa ad candem speciem pertineant. Hoc tamen negauit, & impugnauit, latè in dicto loco de Penitentia, vbi probauit, non posse afferti rationem sufficientem huius discriminis, & ideo etiam in peccatis contra fidem procedere eandem regulam, & non esse ex hoc capite præcisè ponendam differentiam specificam.

¹⁷⁵ Variæ ergo rationes ad hanc sententiam probandas affertur ab eius auctoribus. Ratio potissima est illa, qua locis citatis diximus, non excepti habitu fidei infusum, propter peccatum contra fidem ex ignorantia commissum: quia nimis habitus fidei non perditur, quandiu homo in ea dispositione manet, in qua potest diuina fidei actus elicere circa articulos sibi sufficienter propositos: ideo enim peccato proprio, & perfecto infidelitatibus depeditur, quia homo quantum est ex se, fidem abiicit, nec potest, quandiu in ea dispositione manet, credere actu fidei diuina, & ex voluntate debita pia affectionis articulum aliquem sibi propositum, quam indispositionem non incurrit per diffusum malum ex ignorantia provenientem: potest enim adhuc habere voluntatem uniuersalem, & piam credendi firmissime omnia, quæ sufficienter proponentur, vt reuelata à Deo, quamvis non habeat voluntatem adhibendi diligentiam, vt sciat quæ sint à Deo reuelata. Peccat ergo ille contra fidem, sed non est simpliciter, & absoluè infidelis, sed fidelis credens omnia, quæ à Deo reuelata sunt, & sibi sufficienter proponentur. Hoc itaque idem cum proportione in casu nostro dicendum est, hereti-

ticum simpliciter & absolute non esse, nisi eum, qui scienter recedit ab Ecclesia: nam qui ex ignorantia recedit, adhuc manet in ea dispositione, vt possit acceptare, & firmissime credere, quia quid ei sufficienter proponitur ut dogma Ecclesiae, quare sicut non perdit fidem nec recedit à fide, qui per ignorantiam etiam culpabilem negat fidem; ita non perdit Catholicismum, nec recedit ab Ecclesia Catholica, atque adeo non est hereticus, qui per ignorantiam etiam culpabilem recedit à doctrina Ecclesiae Catholicae, quia adhuc cum illo peccato potest dicere ex corde, se credere firmissime omnia, quæ Ecclesia proposuerit, & docuerit. Quod melius constabit ex solutionibus argumentorum: multa enim à diuersis opponuntur.

¹⁷⁶ Primo ergo arguunt ex Augustino epist. 16. 2. relata in cap. *Dicit Apostolus*, 24. quæst. 3. his verbis: *Qui sententiam suam quantumvis falsam, multa argu-* *menta, quæ à* *atque peruersam nulla pertinaci animositate de-* *fendunt, quarunt autem tota sollicitudine, verita-* *tem, corrigi parati, vbi inuenient, non sunt inter* *hereticos deputandi.* In quibus verbis Augustinus eos solos à pertinacia, & heresi excusat, qui sollicitè veritatem querunt, non qui negligunt inuenire, & multò minus eos, qui ex industria fugiunt, ne inueniant. Respondet Augustinus ibi eos quidem excusat, qui veritatem querunt, alios autem nec excusat, nec hereticos declarat, sed quod certum erat, statuit, quod minus certum non disputat. Nec enim condemnat ut hereticos eos qui querunt quidem veritatem, sed non tota sollicitudine. Retorquerique potest argumentum: nam idem Augustinus in aliis locis, nimis libro contra Manichæos relatus in cap. *qui in Ecclesia* 24. quæst. 3. eos solos declarat hereticos, qui animaduertentes, & admoniti, quod Ecclesia contrarium doceat, adhuc pertinaciter refutant. *Qui in Ecclesia, inquit, morbidum aliquid prauiumque quid sapient, si correcti, vt sanum rectumque sapient refutant contumaciter, suâque pestifera, & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defensare persistunt, heretici sunt.* Quod idem docet lib. 4. de Baptismo contra Donatistas c. 16. dicens, ex errore credentem idem cum Photino, tum primum esse hereticum, cum manifestata sibi doctrina Catholicae fidei, maluerit refutare, & illud quod tenebat elegerit. Ex quibus locis posset apparētius argui, non esse aliquem hereticum, non solum quandiu ex ignorantia errans, sed etiam quandiu non admonetur, quod tam nimis esset, ut supra vidimus.

Secundò obiciunt, quia in aliis materiis peccatum ex ignorantia, & ex scientia eandem militiam participant, & ad candem speciem spe-¹⁷⁷ ciant: qui enim ex ignorantia culpabili occidit, est homicida, & qui ex ignorantia culpabili mœchatur, mœchus est, & sic de aliis; ergo & qui ex ignorantia culpabili heresim admittit, hereticus erit. Nam voluntarium directum, & indirectum pertinent ad candem peccati speciem, vt inductione ex aliis peccatis constare potest. Ad hoc argumentum varie solutiones ab Auctoribus solent afferriri, quas refert, & impugnat Hurtado dicta Disp. 82. §. 56. & sequentibus, & ego etiam latè impugnati loco citato de Penitent. & ideo nunc eas non repeto. Vbi etiam negauit esse differentiam quoad hoc inter heresim, & alia peccata: nam sicut inobedientia ex ignorantia vel scientia pertinet ad eandem speciem, ita scientia

tia, vel ignorantia non distinguunt specie peccata contra fidem: quare peccatum hereticorum non differt specie moralis à peccato errantis ex ignorantia, differt tamen numero propter circumstantiam scientiarum, quæ auger gravitatem intra eamdem speciem, & ratione illius circumstantiam, & maioris gravitatis affert denominationem hereticorum, & inducit pœnas hereticorum, quas sine illa circumstantia non induceret. Quam doctrinam Suarez dicit, s. 3. num. 24. fatetur probabilem, & sufficiens argumentum proposito satisfacere. Nam tamen impugnat Hurtado dicta disputationis 82. §. 60. quia in primis licet voluntarium cum ignorantia, vel cum scientia non differant specie obiectiva, differunt specie intrinseca physica, & moralis, quia cognitio expressa reddit actuum magis voluntarium, ut dixerat §. 53. Deinde quia in peccato heresis est magis manifesta hæc differentia: nam peccatum ex ignorantia habet pro obiecto negationem studij, & diligentiarum; peccatum vero scienter commissum habet pro obiecto negationem auctoritatis Ecclesie, quæ duo manifestè differunt specie morali: sicut specie differt peccatum illius, qui negat revelationem solum, à peccato illius, qui negat infallibilem Dei veritatem, & per consequentem negat auctoritatem quo differt exemplum homicidij, in quo, siue scienter, siue cum ignorantia culpabili fiat, semper læditur, & cognoscitur idem obiectum, nempe vita hominis: in casu autem nostro læditur, & cognoscitur diversum obiectum: nam peccans ex ignorantia negat solum obiectum reuelatum, & non vult scire propositionem Ecclesie, hereticus autem negat obiectum reuelatum, & auctoritatem Ecclesie, quam iam cognoscit sibi aduersa. Vnde ipsis §. 61. ad argumentum propositionis responderet, quidquid sit de aliis peccatis, & dato, quod illa non differunt specie propter scientiam, vel ignorantiam; in hac tamen materia differre omnino, quia per heresim læditur auctoritas Ecclesie, quæ nullo modo læditur, aut negatur ab errante per ignorantiam, cum ipse potius credat, & fateatur auctoritatem Ecclesie infallibilem in proponendo.

178
Hæc Hurtadi doctrina, quoad utramque partem displicet. Nam in primis supponit falsum, quod in aliis peccatis scientia, & ignorantia afferrant differentiam specificam moralem intrinsecam, quod falsum, esse probauit cum communis sententia latius in dicto loco de Penit. Deinde non potest explicari discrimen illud quod hoc inter alia peccata & peccata contra fidem. Nam sicut per homicidium cum ignorantia culpabili læditur vita hominis, ita per heresim materialem cum ignorantia culpabili læditur & offendit auctoritas Ecclesie, ad hoc enim sufficit cognoscere saltē periculum repugnandi Ecclesie; quod quidem periculum cognoscere potest ille, qui per ignorantiam culpabile errat, sicut qui per ignorantiam culpabile occidit hominem, licet ignorat esse hominem quem putat esse feram, adiutus tamen periculum occidendi hominem, & obligationem adhibendi diligentiam & inquirendi; alioquin non contraheret culpam homicidij. Similiter ergo cum peccato ex ignorantia culpabili circa res fidei fiat adiutus ad periculum recedendi à doctrina Ecclesie; in quo casu procedit nostra questio, an ille sit hereticus. Et in eo casu non habet locum differentia Hurtadi: nam sicut homicidium ex scientia, vel ignorantia lædit idem

obiectum, quia ignorantia culpabilis non tollit cognitionem periculi occidendi hominem, & hoc sufficit, ut sit eadem malitia obiectum utriusque actus: ita error in fide ex scientia, vel ignorantia culpabili lædit idem obiectum, nempe auctoritatem Ecclesie, quia ignorantia culpabilis non tollit adiutentiam ad obligationem inquirendi proper periculum, quod luctu recedendi à doctrina Ecclesie; nec appetat quæ differentia possit inter illa duo peccatorum genera affligari.

Exemplum etiam, quod affert de differentia specifica obiectiva inter negantem revelationem Dei, vel eius veritatem, solidum non est, neque etiam ad rem nostram. Nam in primis supponit falsum, quod illa duo peccata differant specie sub genere infidelitatis; ut enim dixi supra disputationis 18. s. 3. differre quidem possunt illa duo peccata specie aliunde, quatenus negant Deo veritatem offendit reverentiam debitam Deo per blasphemiam mentalem, vel exterioram, atque adeo peccat non solum contra fidem, sed etiam contra religionem, contra quam non semper peccat, qui solum negat revelationem actualem, sed solum contra fidem: quatenus, vero opponuntur fidei, non differunt specie, sed penes maiorem, & minorem gravitatem intra eamdem speciem. Quare cum proportione idem dicendum de errante contra Ecclesie auctoritatem, nam licet qui eam negat magis Ecclesiam offendat, quam qui eam concedens negat culpabilitatem aliquid esse ab Ecclesia propositum, hæc tamen duo peccata non differunt specie in ratione infidelitatis, sed si differunt, id erit sub aliatione peculiaris contemptus, & irreverentia in Ecclesiam.

Vnde addidi, exemplum illud non esse ad rem nostram, inquit retorqueri potest, quia si negotio veritatis Dei differunt specie in genere infidelitatis à negatione solum revelationis, ita dici debet peccatum negantis auctoritatem Ecclesie differre specie à peccato negantis solum definitionem, seu propositionem factam ab Ecclesia, quia hic secundus non negat auctoritatem infallibilem Ecclesie in proponendo. Tunc autem possumus reducere nostram questionem ad peccata duorum, quorum utrumque creditur, & confitentur auctoritatem Ecclesie in proponendo; unus tamen scienter negat talum articulum propositum esse ab Ecclesia; scienter, inquam, hoc est non credendo simul esse propositum (id enim esset impossibile simul cum differere) sed habendo motiu a talia ad credendum esse propositum, ut non nisi imprudenter id possit negare: alter vero idem negat, sed ex ignorantia culpabilis, non attendendo ad motiu, quæ invenire facile posset, ut fieret ei proxime creditibilis propositione ab Ecclesia. Comparemus ergo utrumque peccatum. Primum in omnibus sententia est hereticus, quia pertinaciter negat articulum propositum ab Ecclesia, & cuius Ecclesie propositione est ei evidenter creditibilis, quod sufficit ad pertinaciam, & heresim, ut supra vidimus, cum nihil ignorat ex iis, que requiruntur, ut accepte Ecclesie propositionem: Secundus autem non est hereticus in sententia Hurtadi, & nostra, quia propositionem Ecclesie ob ignorantiam recusat, & tamen neuter negat auctoritatem Ecclesie, sed utrumque negat Ecclesie propositionem; ergo peccatum hereticorum non differit semper à peccato errantis ex ignorantia, ob negaram, vel non negatam auctoritatem Ecclesie. Quid idem argumentum

gumentum fieri potest in exemplo adducto ab Hurtado, & ideo dixi posse retrorqueri: nam licet peccatum negantis veritatem Dei differret specie in ratione infidelitatis à peccato negantis solam reuelationem; comparatio tamen fieri posset inter peccata duorum, quorum neuter negat veritatem Dei, sed solam reuelationem, alter tamen cum ignorantia culpabili, alter sine illa, quorum primus non perderet habitum fidei infusa, quem tamen perderet secundus, & per consequens solum secundum peccatum esset infidelitas propriè dicta, quæ differentia non posset tunc prouenire ex diuerso obiecto negato, cùm neuter negaret veritatem Dei, sed vterque negaret reuelationem solam. Sicut ergo differentia tunc infidelitatis à non infidelitate non esset ex obiecto negato, sed ex eodem obiecto magis, vel minus cogito; ita differentia hæretici à non hæretico non debet desumи semper ex obiecto negato, sed ex diuerso modo, quo obiectum cognoscitur, qui modus sufficit ad grauitatem maiorem, & talem, quæ tribuit denominationem hæretici.

181 Confirmari potest solutio nostra exemplo vulgari, & morali homicidij voluntarij, quod non differt specie ab homicidio casuali, quando saltem homicidium casuale non fit ex ignorantia culpabili, sed sine ignorantia: & tamen in iure habent diuersos effectus penes maiorem reseruationem, & indispensabilitatem vnius, quam alterius irregularitatis, quia licet homicidium voluntarium solum differat numero, & addat maiorem grauitatem intra eandem speciem: voluerunt tamen Ecclesiasticae leges eiusmodi grauitem penam imponere soli homicidio habenti talem circumstantiam individualem aggrauantem. Sic ergo Ecclesia noluit suis paenit punire omnem recessum à fide, nec aliquam speciem determinatam peccata contra fidem, sed tunc solum quando ob earentiam ignorantiae haberet talem circumstantiam aggrauantem intra eandem speciem. Hoc autem peccatum recessus scienter à fide, & ab Ecclesia appellatum fuit nomine *heresis formalis*, quod non est nomen speciei, sed individuum habentium talem circumstantiam aggrauantem: sicut nomen *homicidij voluntarij*, non est nomen totius speciei peccati, sed individuum habentium talem circumstantiam aggrauantem intra eandem speciem. Fatetur ergo voluntarium directum, & indirectum, nos refudere differentiam specificam moralim in peccata, sicuti nec scientiam, & ignorantiam culpabilem; ex hoc tamen non sequitur, quod peccata contra fidem ex ignorantia debent habere eisdem effectus, nec idem nomen commune cum peccatis aliis eiusdem speciei habentibus aliam circumstantiam peculiarem aggrauantem.

182 183 Tertiò principaliter obiciunt, quia errans ex ignorantia vincibili peccat grauitate contra fidem, ergo peccato infidelitatis; non pertinet autem peccatum illud ad Paganismum, vel Iudaismum, cùm adhuc retineatur confessio Christi, & religionis Christianæ; ergo pertinet ad hæsim; non enim sunt alia infidelitatis species. Respondeo concessio antecedenti, negando primam consequentiam. Est quidem peccatum illud contra fidem, non est tamen propria infidelitas, & ideo non excludit habitum fidei, vt diximus loco citato. Non ergo mirum, quod error

ex ignorantia culpabili non sit Paganismus, Iudaismus, vel hæsim, cùm non sit propria infidelitas, quæ sola diuiditur in illas tres infidelitatis species. Aliqui dicunt, illud peccatum pergitre reductiuē, & incompletè ad hæsim, contra quos inuechitur Lorca *vbi supra num. 16.* quia peccatum illud est completum in se, cùm sit mortale, & grauissimum; debet ergo esse completè, & direcťe in aliqua specie, & sub aliquo genere. Hæc tamen erit qualitas de vocibus: nam re ipsa fatemur peccatum illud esse individuum complectum alicuius speciei, quæ species appellari posset peccatum contra fidem Catholicam vel, (si velis) contra fidem, & auctoritatem Ecclesie, retenta professione Christianæ religionis: sub qua specie sunt peccata scienter commissa, quæ appellantur hæreses, & ignorantia commissa, quæ non appellantur hæreses, licet non differant specie ab hæresi, vt dictum est. Quando autem dicitur pertinere reductiuē ad hæsim, non est sensus quod non sint directe, & proprie sub aliqua specie nec etiam quod spectent ad illam seriem peculiarem individuum, quæ appellantur hæreses; sed solum significatur, quod pertineant ad illam speciem, sub qua continentur hæreses, licet non habeant idem nomen, nec eandem grauitatem aue eosdem effectus morales. Quia tamen non habemus nomen incomplexum ad nominandato speciem illam communem hæresi, & peccato ex ignorantia, sicut abemus nomina incompleta ad significandum infidelitatem, & tres species infidelitatis, ideo ut dignoscantur peccata ex ignorantia inter se, reducimus illa tria nomina vulgaria, cum quibus habent maiorem affinitatem; ita ut negans per ignorantiam unum Denim dicatur pertinere reductiuē ad Paganismum: negans ex ignorantia Christum, reduci ad Iudaismum, & negans aliquid aliud retento Christo reduci ad hæsim, hoc est, peccare peccato simili, quoad speciem cum hæresi, licet non peccato hæresi: sicut illi alii habent peccatum simile, quoad speciem cum Paganismo, vel Judaismo, licet non sit Iudaismus, vel Paganismus.

Dices, peccatum mortale, etiam si non semper sit directe contra charitatem, semper tamen expellit habitum charitatis, & opponitur charitati, atque adeo peccata etiam mortalia ex ignorantia culpabili id habent; ergo peccata etiam contra fidem commissa ex ignorantia culpabili habent oppositionem cum fide, atque adeo erunt propria peccata infidelitatis, & per consequens poterunt aliquando esse hæreses propriæ. Suarez dicta sect. 3. num. 25. responderet esse discrimen, quia peccata mortalia expellunt charitatem dementiori, quare licet non omnia sint illi formaliter contraria; omnia illam expellunt: fides autem non expellitur per omnia peccata mortalia contra fidem, sed per illud, quod illi formaliter opponitur, & quod eius formale obiectum evenerit, qualis non est error per ignorantiam culpabilem admissus.

Hæc tamen responso difficilis est, omne enim peccarum mortale actuale videatur habere ex obiecto suo repugnantiam formalē cum obiecto formalī charitatis, nec posse simul stare, cum actu dilectionis Dei super omnia, vt cum S. Thoma, & alii Theologis latè probati diffut. 5. de Incarnat. sect. 5. numero 84. & sequentibus, quod de omni profus peccato mortali intelligunt, adeo ut Luisius Turrianus opus. 6. de gra-

183

184

tia disp. 7. num. 5. dicat, neminem vñquam confessum, posse etiam de potentia Dei absoluta, esse simum actum dilectionis Dei super omnia cum quolibet peccato mortali actuali. Imò idem P. Suarez alibi sāpe supponit, repugnantiam peccati mortalitatem cum charitate oriri ex oppositione penes obiectum formale, ut confat ex locis eiusdem, quā attuli in dicto loco num. 7.4. Debemus ergo in peccato mortali, etiam ex ignorantia culpabili commiso, agnoscere repugnantiam ex obiecto cum obiecto formaliter charitatis ratione cuius vñus actus non potest esse cum alio, quā repugnantia non inueniatur inter errorem contra fidem ex ignorantia culpabili, cum actu fidei diuinæ.

185

Potest autem hæc differentia explicari ex ipsa natura peccati mortalitatis, quo, ut Theologii farentur, creatura constitutur ultimus finis, quantum Deus creatura postponitur, ad quod necesse est, quod appareat oppositio peccati cum Deo, vel eius lege, & ideo non potest esse peccatum illud cum dilectione Dei, qua Deus amat super omnia, & præfertur aliis omnibus: esset enim contradic̄tio præferre, & postponere simul Deum obiecto creato, quod per peccatum Deo præfertur, quā repugnantia inueniatur etiam in peccato mortali per ignorantiam commiso, cum ipsa saltē ignorantia, & omissione diligentiae debita cognoscatur prohibita, & opposita Deo, & eius legi. Hæc autem repugnantia non inueniatur inter errorem ex ignorantia culpabili & actum fidei diuinæ: qui actus solum dicit, *credo firmissime quicquid Deus reuelat, & Ecclesia proponit*: cui non contradicit errans ex ignorantia culpabili, nam solum dicit, *nolo scire quid Deus, reuelauerit, vel quid Ecclesia proponat*; promptus tamen ad firmissimū vrunque credendum, licet non ad inuestigandum: in qua omissione licet peccare contra fidei obligationem, quae obligat etiam ad inuestigandum, & audiendum Deum & Ecclesiam, ne illis dissentiatur etiam materialiter; non tamen contradicit obiecto per fidem credito, nec voluntati credendi firmissimè Deo, nec illi vñquam dissentiendo. Sicut pater amans filium plus quam voluptatem capiendi feram, non contradicit sibi nec huic voluntati, quando occidit filium, quem per ignorantiam culpabilem putauit esse feram. Nam licet in hoc ipso peccauerit contra obligationem, qua ex pietate erga filium debebat inuestigare, an esset filius; adhuc perseverat amor ille, quo vitam filij præferebat voluptati capienda feram, & ideo occisio filij est illi inuoluntaria, quia est contra voluntatem illam adhuc moraliter perseverantem, & non reuocatam per voluntatem non adhibendi debitam diligentiam. Sic etiam in eo, qui per ignorantiam culpabiliter erat contra fidem, & Ecclesiam, dissensus est illi inuoluntarius, quia est contra voluntatem absolutam non dissentiendo Ecclesiam, voluntas adhuc moraliter perseverat, nec reuocatur per voluntatem illius dissensus, vel non adhibendi debitam diligentiam, alioquin si renocaretur, non fuisset dissensus ille inuoluntarius, cum tamen omnes cum S. Thoma in 1.2. concedant, omnem ignorantiam etiam culpabilem causare inuoluntarium.

186

Vrgebis, quia non potest esse actus fidei diuinæ, nisi ex voluntate vniuersali subiiciendi intellectum fidei, ut diximus *disp. 17. scilicet 5.* ob-

cuius voluntatis defectum diximus ibi non posse esse in hæretico actum fidei diuinæ, etiam circa fidem articulos, quos credit: voluntas autem vniuersalis viderur extendi ad vitanda omnia peccata grauia contra fidem: ergo cum peccato graui contra fidem etiam ex ignorantia culpabili non potest manere voluntas requisita ad fidem dininam. Ad hoc tamen argumentum respondi *dicta scilicet 5.* errorem ex ignorantia culpabili, non repugnare cum voluntate illa vniuersali, subiiciendi intellectum auctoritati Dei, & Ecclesiæ. Quia potest aliquis velle feruare castitatem, & tamen non velle vitare omnia percutia quando licet se exponit tali periculo, licet habeat voluntatem castitatis: non ergo opponuntur ex obiecto illæ duæ voluntates, alioquin in nullo casu possent licet, vel illicet coexistere. Sic ergo potest stare voluntas subiiciendi intellectum fidei, & Ecclesiæ, cum negligientia etiam culpabili in inuestiganda reuelatione Dei, vel doctrina Ecclesiæ, quæ solum vult periculum infidelitatis, vel hæresis materialis, aquidem folium opponitur voluntati fugiendi periculum etiam infidelitatis materialis, non vero voluntati subiiciendi intellectum Dei reuelationi, & Ecclesiastice doctrinae.

Quarto obiiciunt, quia ad alias duas species infidelitatis, nempe Iudaismum, & Paganismom sufficiat errare ex ignorantia culpabili, ergo id etiam sufficiet, ut alius sit hæreticus. Respondeat Suarez *dicta scilicet 5. num. 25.* sufficitatem priuationem etiam per ignorantiam culpabilem, esse posse sine pertinacia, per caretianum tonus fidei, quia id totum pertinet ad peccatum omissionis: at verò infidelitatem contraria, qualis est hæresis, non posse esse sine aliqua fidei notitia, saltem per sufficientem eius propositionem: quæ doctrina, cum eam ad argumentum formam non applicuerit, videatur adhuc rem hanc obscuram relinqueret. Clarius ergo dicere possumus, in omnibus illis tribus speciebus, quod rem ipsam eandem esse rationem: nulla enim ex illis est species propria infidelitatis cum solo peccato ex ignorantia, quia per nullam ex illis expelleretur habitus fidei antea infensus, si error esset solum ex ignorantia culpabili, & fides non esset sufficienter proposita. Vnde si infans baptizatus nutritur postea apud Paganos, vel Iudeos, & eorum doctrinam sectetur, non erit proprius infidelis, nec amittere habitum fidei infusus, donec fidem sibi sufficienter propositam respuit, quod idem est de infante baptizato, & apud hæreticos nutrito. Est tamen duplex differentia de nomine inter hæreticum, & Iudæum, vel Paganum. Prima est quod ille, qui non est baptizatus, si fidem sibi sufficienter propositam respuit, non solum dicitur, & est infidelis, sed etiam dicitur, & est Iudeus, vel Paganus, cum habeat iam propriam infidelitatem perinuentem ad illas species. At verò, qui cum hæretico sentit, & fidem Ecclesiæ sibi sufficienter propositam respuit, si nondum est baptizatus, licet latè loquendo vocetur hæreticus, non tamen stricte, & in sensu ecclesiastico, quo hæretici dicuntur punibiles ab Ecclesiæ, & qui ob baptismum suscepimus legibus Ecclesiæ, & correctioni subiaceant: quare dicetur illi hæreticus coram Deo, & habebit malitiam illius infidelitatis, non tamen coram Ecclesiæ, & in ordine ad eius leges, ut diximus *supradictum*

supra sect. 4. Altera differentia etiam de nomine est, quod nomina *Iudei*, & *Pagani* facilius extenduntur ad eos etiam, qui non sunt propriè & in rigore infideles, quam nomen *hereticus*: nam *Iudei* etiam dicebant fideles ante legem Christi promulgatam, & nunc etiam infans baptizatus, & apud *Iudeos* nutritus, eorumque religionem sectans, dicetur esse in *Iudaismo*, etiam si nondum Christianae fidei notitiam haberuit, nec contra eam peccauerit, etiam ex ignorantia culpabili. Eodemque modo si apud Gentiles enutritus esset, eorumque ritus teneret, diceretur esse *Paganus*, licet nondum fidem infusionem per propriam infidelitatem perdidisset: non tamen ita diceretur hereticus, si contra fidem Catholicam nondum peccasset. Quia modi loquendi diversitas fundari potuit in eo, quod nomina *Iudei*, vel, *Genilis*, ex modo significandi non videntur dicere ordinem ad Ecclesiam à qua discedunt, sed solum ad obiectum, quod proficitur, vel negant, nempe *Iudeum*, ad Christum negatum, & legem veterem creditam: *Gentilis* verò ad falsum Deum receperunt, & verum Deum negatum, & ideo in latiori significatione praescindere possunt à propria infidelitate, sive intercedat culpa ignorantiae vincibilis contra fidem, sive nulla gravis culpa intercedat. At verò nomen *hereticus*, ex proprio suo modo significandi videatur dicere ordinem ad Ecclesiam, eiusque fidem reliquam, aut reiectam, & contra distinguit à *Catholicis*, ita ut nec hereticus sit *catholicus*, nec *catholicus* sit hereticus. Ille ergo, qui sive sit, sive non sit baptizatus, quoad omnia sentit cum Ecclesia Catholicā Christi, & per ignorantiam culpabilem, vel inculpabilem dissentit in aliquo, non est hereticus, quia verò adhuc est *Catholicus*, cùm habeat voluntatem sentiri in omnibus cum Ecclesia Catholicā, & amplectatur in communī totam eius doctrinam. Tunc autem incipit esse hereticus, quando Ecclesia resistit, & ab eius doctrina se separat, hereticus, inquam, in foro externo, si sit baptizatus, & in foro interno, si baptizatus non sit: quia iam tunc incipit non esse *Catholicus*, nec sentire in omnibus cum Ecclesia Catholicā. *Iudei* autem, & *Pagani* errantes per ignorantiam culpabilem appellantur *Iudei*, vel *Pagani*, quantumlibet non sì adhuc propriè infideles: tamen tunc non sunt *Catholicis*, cùm nec explicite, nec implicite sentiant cum vera Ecclesia Catholicā, qua hodie est sola Ecclesia Christiana. Ad obiectum ergo dicimus, *Iudeos*, & *Paganos* errantes ex sola ignorantia culpabili non esse propriè infideles, arque adeo non esse *Iudeos*, & *Paganos*, prout *Iudaismus*, & *Paganismus* sunt species infidelitatis: tamen *Iudeos*, & *Paganos* in alia significatio latiori: quatenus dicuntur tales, qui extra Catholicam Ecclesiam, & fidem positi, negant Christum, & verum Deum: negamus verò esse hereticos, qui fidem Catholicā Ecclesiam profitentur, dum infideles non sunt, quia nomen *hereticus*, non solum dicit ordinem ad obiectum negarum, sed etiam ad separationem ab Ecclesia talēm, ut aliquis definat esse propriè *Catholicus*.

189
Obiectio 5. Quintò obicitur pro secunda sententia, quia ignorantia saltem ita crassa, ut facilimè superari potuerit, æquiparatur scientiæ; sicut ergo scienter errans est hereticus, ita erit errans ex ignorantia adeo crassa. Respondeo, quando ponas aliqui imponitus facient scienter, vel ex dolo, aut

Card. de Lugo de virtute Fidei divina.

præsumenti, &c. ignorantiam crassam excusat, nec reputati pro scientia, ut cum aliis docet Thomas Sanchez lib. 9. de matrimonio disp. 3. 2. num. 36. & sequentibus, quando saltem non effecta affectata, vel cum ingenti temeritate, que dolo æquiparatur. Meritò itaque Suarez, dicta sect. 3. num. 17. dicit, distinctionem illam ignorantiae magis, vel minus crassæ, non esse vulnus in hoc puncto: rum quia utraque admittit secum voluntatem sentiri in omnibus cum Ecclesia, & ei non dissentendi, quæ voluntas non stat cum heresi: tum etiam quia in praxi non posset moraliter assignari gradus ille negligenter sufficiens, vel non sufficiens ad heresim incurriendam.

Hinc tamen obicitur sextò pro tertia sententia, quia ignorantia saltem affectata, sufficiet ad heresim: nam hæc non minuit, sed aggriauat culpam: si ergo error scienter admissus reddit hereticum, magis id faciet cum ignorantia affectata, quia culpam graviorem reddit. Respondetur, quandiu errans eo est animo affectus, ut si scire Ecclesia mentem, eam amplectetur, ignorantiam etiam affectatam non aggriauare, sed minuere culpam, cum retineatur adhuc affectus reuerentia erga Ecclesiam, & animus eius doctrinam non deferendus, & quod plus est, adhuc possit stare actus, quo credantur firmissime omnia, quæ Ecclesia proposuerit. Quamuis ergo ignorantia sit voluntaria, & volita, disensus tamen ab Ecclesia doctrina est minus voluntarius, quam si scienter fieret, & ideo non attingit pertinaciam ad heresim requisitam.

Septimò obicit Sanchez pro quarta sententia, quia ea excusatio locum non habet, quando ignorantia affectatur ad finem liberius errandi, quia tunc recessus ab Ecclesia est magis voluntarius, & reperitur pertinacia, & nole illi subiici. Item quando affectatur ex falso opinione contra Ecclesiam, quia parui momenti putatur, quod Ecclesia aliquid proponat. In hoc tamen potest esse aliqua æquivocatio, & fieri quaestio de vocibus. Nam in primis, si omissione diligentia debita ad explorandam Ecclesiam mentem procedit ex contemptu Ecclesiae, & ex falso opinione de defectu infallibilitatis, quam Ecclesia haberet in iis, quæ proponit, fatemur omnino illum esse hereticum, quia non solum errat circa articulum, quem ignoratab Ecclesia proponi, sed etiam circa auctoritatem Ecclesiae, quam periclitare negat. Quando verò ignorantia affectatur ad finem liberius errandi, distinguendum est. Potest enim id dupliciter intendi. Primo, quia eo animo est, ut etiam si constaret de mente Ecclesiae, nollet a sua opinione dimoueri: ut tamen vitet remorsum, & maiorem difficultatem, quam tunc sentire, vult ignorare Ecclesiam sententiam. Ut facilius, & liberius eret. Et eo casu concedimus, eam ignorantiam non excusare ab heresi, cùm in ea dispositione animi non possit haberi voluntas debita subiiciendi omnino intellectum Ecclesiae proponenti. Arque idem dicendum videtur, si ignorantia affectetur, ut peccatum leuius sit, & aliquam habeat excusationem ignorantiae: nam tunc etiam supponi videtur animus non acquiescendi Ecclesiae etiam si eius sensu constaret. Secundò tamen potest id fieri ad liberius peccandum, quia si de Ecclesie sensu constaret, non auderes illi te opponere, & ideo ignorare vis, ut si ne obstaculo audeas propriæ opinioni adhædere.

C Cc Et

Et in hoc casu dicimus non excusare eam ignorantiam affectatam à peccato grauissimo, excusare tamen à pertinacia, & hereticiam enim te ostendis paratum ad credendum, si de Ecclesiæ sensu sufficierter constiterit, licet cupias, & procures, ne consterit.

192

Quod confirmari potest, quia potest continere, quod articulus, quem ignoras ignorantiam affectata an sit ab Ecclesia propositus, non sit reuera propositus, nec verus, & tamen tu ex affectu ad obiectum contrarium, cui adhaeres, nolis scire, an sitab Ecclesia propositus, ut liberius possis ei assentiri, & ne auctoritate Ecclesia cogaris ad recedendum à tua opinione. Tunc certè non appetit quomodo, aut cur sit hereticus, cùm nihil proflus contra Ecclesiam sentias, & suppono te non esse in ea dispositione, ut velis ab Ecclesia dissentire. Si autem tunc non es hereticus, nec etiam es, licet articulus negatus fuisset vere ab Ecclesia propositus; nam voluntas tua æqualiter se habet in utroque casu, & pertinacia non potest esse sine noua culpa ex parte voluntatis, qua non sit in eo, qui non est pertinax. In neutrò ergo casu dici debes hereticus quandiu ex parte voluntatis manet propositum acquiescendi Ecclesiæ, si de eius sensu sufficierter constiterit.

193

Potes, quid si nec habebas animum positum acquiescendi, nec etiam dissentiendo, si constaret de consensu Ecclesiæ, & tamen ne in eas angustias incideres, voluisse ignorantem sensum Ecclesiæ, debeline tunc censeri hereticus, propter errorem cum tali ignorantia affectata habitum? Respondeo, si antea iam auctoritatem Ecclesiæ agnoueras, & recognoueras, censeri habitualiter in eadem voluntate perseverare, quandiu eam non reuocas. Non est autem reuocare, velle fugere occasiones, & pericula reuocandi: sicut non reuocas fidem datum amico faciendi quidquid tibi iniungitur, quando postea ex industria cum fugis, ne petat aliquid tibi ingratum, & molestum. Sic in nostro casu non reuocat voluntatem assentiendi Ecclesiæ, qui fugit ne Ecclesia proponat aliquid, cui fortasse periculum sit ne dissentiat, quia adhuc non est posita voluntas contraria, imò cum illa ignorantia affectione stare potest actualis renouatio prioris voluntatis ut dictum est.

194
Obiectio vi-

timis.

Obiiciunt ultimò, quia ex nostra sententia sequetur, vix illi esse propriè hereticos: nam fecerit omnes, qui heretici nunc dicuntur, & apud hereticos degunt, non aliter erant, quā per ignorantiam vel crassam, vel etiam affectatam, qua nolunt notas fidei Catholicae ineligare. Respondeo, hoc argumentum non solum probare de ignorantia affectata, quod non excusat ab heresi, sed magis probare de ignorantia vincibili, quæcumque illa sit: pauci enim sunt apud hereticos, qui errant ex ignorantia affectata, sed si errant ex ignorantia culpabili, illa quidem non est affectata, sed vincibilis, vel crassissima, vel crassa. Fateor itaque plures reperiri apud hereticos, qui vere, & propriè heretici non sunt, quales sunt multi rustici, & pueri apud hereticos enarrati, quibus auctoritas Catholica Ecclesiæ nunquam fuit sufficierter proposita, & ex illis non pauci excusantur, non solum ab heresi, sed etiam à peccato graui contra fidem, propter ignorantiam inuincibilem. Alij sunt, qui non excusantur à peccato graui contra fidem, quia igno-

rantia in ipsis est culpabilis, excusantur tamen ab heresi propriè propter ignorantiam. Sunt etiam aliqui pauci, in quibus ignorantia est affectata, & horum quidem aliqui excusantur ab heresi propria, in hac sententia excusante etiam erant ex ignorantia affectata. Plurimi tamen sunt, qui nullo modo ab heresi excusantur, quibus nimirum Ecclesia Catholica auctoritas sufficienter proposita est, ut eam sequantur: habent enim profitor, & talia motiva Catholica Ecclesia, ut eius notitia se ferat etiam nolentibus. Quod experientia ipsa, & ipsimet heretici volentes, nolentes testantur, dum fatentur in hac vita meliorem esse religionem suam, in morte nostram: quare in eo articulo facileam amplectuntur, recipi comprobantes id quod verissimum est, se non veritatis studio, sed terreno affectu duci ad heresim amplectendam, nimirum vel carnis illecebris, & vita licentia, vel dicitur, dignitarisque mundana affectu, vel etiam aliquando ne propria exsuffiatione, quam apud homines comparasse sibi videntur, prædicente profitebant palam se turpiter erasle, & turpis alios in errorē traxisse. Difficile enim superbi erores proprios fatentur, & manus dant in bello intellecuali, quandiu prætextu aliquo futinere possunt propriam opinionem etiam contra veritatem sibi notam. Denique iij etiam, qui ignorantiam habent culpabilem, vel affectatam, vel non affectatam, sapientia non excusat ab heresi, quia ea sunt dispositione, & affectu, ut Ecclesia Catholica auctoritati sibi sufficierter proposita resisterent, cum quo affectu esse non potest affectus Catholicus, non dissentiendo Ecclesiæ sufficierter proposita, & preponenti.

Vnde aduertendum est primò in foro externo ignorantiā culpabilem, non semper excusare à presumptione heresim, etiam si dicat se ex ignorantia errasse, ut obseruant Castro Palao dicto foro externo, tract. 4. disp. 3. punto 2. num. 5. Menochius, Farinacius, Penna, Simancas, Albertinus, & alij, quos præsupponuntur Castro Palao, ibi, & Diana heresi. 4. part. tract. 7. de penit. delictorum, &c. resolut. 36. §. Notandum est tamen. Dixi, non semper excusare, quia aliquando etiam in foro externo proderit excusatio illa ad minuendum, & impediendam penam, ut aduertunt prædicti Doctores, quod torum pendet ex circumstantiis personæ loci, dogmatis negati, & alii, quæ prudenter considerantur sunt.

Aduerte secundò hanc doctrinam, quod ignorantia impedita perrinaciam ad heresim requiri tam, locum habere saltem in foro interno in omnī materia fidei, etiam si ex precipuis articulis, ut notauit Suarez dicta sent. 3. n. 19. contra aliquos, qui articulos fidei excipiunt, circa quos ignorantia non excusat heresim: qui tamen intelligendi sunt loqui quoad forum externum, in quo vix unquam admittetur illa excusatio ut diximus, in foro autem interno rariis contingit, non tamen negandum est, posse aliquando contingere.

Supersunt aliqua difficultates. Prima esse potest circa proximè dicta, an ignorantia sit circa ipsam Ecclesiæ auctoritatem, quam aliquis ex industria vult ignorare, ut suos errores retineat, excusat etiam, nec ille sit propriè hereticus. Ratio dubitandi est, quia si ita errat circa ipsam auctoritatem Ecclesiæ Catholicae, non videtur posse esse Catholicus, nec habere actum, quo vinneret.

saliter velit omnia credere, quæ Ecclesia Catholica proponit, & credit, cum ipsius Ecclesiae Catholicæ auctoritatem infallibilem in proponendo neget: ergo ille error non est talis, cum quo possit adhuc stare voluntas credendi in vniuersum cum Ecclesia, ratione cuius compoſibilitatis, dicebamus ignorantiam etiam affectatam non constituer hæreticum propriè, & in rigore. Quam rationem approbare videntur autores citati pro nostra sententia: nam Suarez dicta sect. 3. num. 10. ideo probat errantem ex ignorantia culpabili non esse hæreticum, quia, quando per se ferunt voluntas in proposito subjaciendi indicium suum, iudicio Ecclesie, non potest homo errare pertinaciter, nec esse hæreticus: & num. 18. idem eodem argumento probat de ignorantia affectata. Clarius Hurtado dicta disputatione. §. 50. cum ei limitatione videtur conclusionem statueris his verbis: nulla ignorantia antecedenti quantumvis crassa, & affectata constituit hæreticum enim, qui errat in materia fidei, dum paratus sit ad consentiendum Ecclesie, cum cognoverit, quid ipsa sentiat.

197 Existimo tamen, magis consequenter ad doctrinam traditam, & magis etiam iuxta mentem auctorum huius sententie, dicendum esse, intelligi eriam de ignorantia circa ipsam auctoritatem Ecclesie, sive ea sit crassa, sive etiam affectata; ita ut quando non proponitur sufficienter auctoritas Ecclesie, & quod habeat infallibilitatem in proponendo, qui negat hanc Ecclesiae auctoritatem, vel idcirco negat aliquid aliud, quod videt ab Ecclesia proponi, nondum sit hæreticus durante ea ignorantia. Quod videtur Suarez dicta sectione. 3. omnino supponere: nam num. 19. excusationem illam ab hæretico qualibet ignorantia dicit habere locum vniuersaliter in qualibet fidei materia, & in qualibet articulo, in qua vniuersitate includi debet articulus etiam de infallibili Ecclesiae auctoritate, alioquin debüsset hic excipi ab illa regula vniuersali. Clarius id docui num. 14. ubi dixi, non requiri quidem ad pertinaciam, quod aliquis credit hanc esse veram Ecclesiam proponentem, & habere auctoritatem ad proponendum, quia hæretici de facto id non credunt; requiri tamen, quod hæc auctoritas Ecclesiae, licet non credatur proponatur tamen sufficienter, ut possit, & debet credi. Et in hoc sensu explicat quod dixerat num. 12. ad pertinaciam hæreticam requiri ex parte intellectus, cognitionem, vel notitiam sufficientem auctoritatem Ecclesie, & quod, doceat, seu proponat veritatem illam, contra quam aliquis errat. Quam notitiam requisitam de auctoritate Ecclesie explicat postea dicto num. 14. esse illam, per quam ita proponitur Ecclesiae auctoritas, ut obliget hominem ad credendum, & ipsam esse veram Ecclesiam, & veram etiam doctrinam, que ex cathedra docetur. In quo æquiperat etiam notitiam ipsius definitionis actualis, quam dicit pariter requiri talem, ut possit, & debet credi, & acceptati definitio facta ab Ecclesia; unde & quæ negat pertinaciam, quando est ignorantia de auctoritate Ecclesie, ac quando est ignorantia de Ecclesie definitione.

Ratio etiam ex dictis, & ex mente eorum Auctorum videtur clara; quia ille, qui habet ignorantiam circa definitionem, & propositionem Ecclesie, ideo non est adhuc pertinax, nec hæreticus, quia potest adhuc habere voluntatem

Card. de Lugo de virtute Fidei diuina.

firmiter credendi quidquid Ecclesia proposuerit; similiter autem, qui ignorat Ecclesiae auctoritatem, potest adhuc habere voluntatem captiuandi intellectum in obsequium fidei diuinae, & firmiter credendi quidquid sufficienter propositum fuerit, ut reuelatum à Deo: ergo acc. iste erit infidelis: nam sicut non est hæreticus, qui acceptat omnia, quæ Ecclesia sufficienter proposuerit, ita non erit infidelis, qui habet propositum firmiter credendi, quidquid fides proposuerit, seu quidquid sufficienter proponetur ut reuelatum à Deo: neque enim fides perditur per recessum ab obiecto formalis fidei, quod est veritatis, & testificatio Dei ut arguit idem Suarez ubi supra n. 10. Si autem ille non est infidelis, neque etiam esse potest hæreticus: cui enim non conuenit genus, non potest conuenire ratio aliqua specifica sub eodem genere contenta. Sic ergo Ecclesia propositionem ignoret, sive cius auctoritatem, potest non esse infidelis, atque adeo nec hæreticus, si habet possit simil voluntatem credendi omnia, quæ sub motu diuina reuelationis sufficienter proposita fuerint.

199 Ad rationem ergo dubitandi responderi potest, hunc ex caſu posse adhuc esse Catholicum quia cum ignorantia de auctoritate, & veritate Ecclesie, potest habere propositum, & voluntatem credendi omnia, que proponer aliqua vera Ecclesia, quoties sufficienter proposita fuerit infallibilis auctoritas illius Ecclesie, in qua voluntate includitur implicitè voluntas credendi omnia, quæ hac nostra Ecclesia proposuerit, posita notitia sufficienti de auctoritate huius Ecclesie, quod sufficiens videtur formaliter loquendo ad sentiendum saltem in communione Ecclesie Catholica, quamuis materialiter propter ignorantiam ab ea in rebus creditis differentiat.

Dices, pónamus, quod homo ille erret putans non esse credendum vlli Ecclesie proponenti, sed soli spiritui interno, propterea de facto aliqui hæretici docent, & simul habeat ignorantiam culpabilem de auctoritate Ecclesie Catholica, immo & vlli Ecclesie possibilis: hic non videatur esse villo modo Catholicus, cùm neque actu vniuersali paratus sit ad acceptandam vllam propositionem alicuius Ecclesie; ergo ignorantia illa culpabilis circa auctoritatem omnis Ecclesie possibilis sufficeret ad constitendum hæreticum. Respondeatur in caſu proposito inuolui nostre modiciana repugnantiam, quomodo enim potest homo penitus non insanus credere, loquendo saltem de possibili quod Deus posset immediate per seipsum hominibus loqui, & non possit etiam loqui per alios ministros, qui eius mandata proponant, atque adeo per Ecclesie ministros, quos possit ad id munere deputare? Constat namque, omnes, qui per seipso loqui possunt, posse etiam per alios loqui, & mentem suam per intermissiones, aut legatos expondere. Repugnat ergo, quod aliquis velit Deo credere, & implicitè saltem cum non yelle Deo credere, per Ecclesie ministros loquenti, si sufficienter constet, eos ad proponenda Dei verba legitimam auctoritatem habere.

Denus tamen per possibile, vel impossibile hypothesis illam, quod putaret aliquis Deum non posse per alios loqui, & ideo non haberet voluntatem etiam vniuersalem credendi Ecclesie, distinguere oportet: nam vel ille homo ha-

CC. 2 becat

beret voluntatem firmam non credendi vñquam Ecclesiar, etiam si sufficenter proponeretur eius auctoritas infallibilis in proponendo verbo Dei. Et tunc homo ille esset propriè infidelis, nō quia per ignorantiam culpabilem erraret credendo Ecclesiam non habere auctoritatem, sed propter voluntatem illam efficacem non credendi Ecclesiar, etiam si eius auctoritas sufficenter proponeretur. Quare non solum esset infidelis, sed etiam hæreticus, cùm in ea esset dispositione positiva, vt non esset paratus ad recipiendam doctrinam Ecclesiar etiam sufficenter proposita. Si autem homo non haberet eam voluntatem conditionata non credendi Ecclesiar, sed haberet voluntatem vniuersalem credendi Deo, quoties eius reuelatio esset evidenter creditibilis, etiam si propter ignorantiam illam culpabilem crederet, Deum non posse vñquam per Ecclesiam loqui, & ideo haberet voluntatem absolutam non credendi de facto Ecclesiar, quia de facto nunquam Deus per illam loqueretur, adhuc homo ille non esset propriè infidelis, atque adeo nec hæreticus. Catholicus autem non esset dicendus omnino absoluē, posset tamen dici Catholicus, quasi conditionat. Non quidem absolute omnino, quia haberet voluntatem omnino absolutam nunquam credendi Ecclesiar. Conditionatè vero posset dici Catholicus, quia in voluntate illa efficaci credendi Deo omne reuelatum, quoties sufficenter reuelatio esset creditibilis, continetur implicitè conditionalis voluntas credendi Ecclesiar, si per possibile, vel impossibile constaret sufficenter, quod reuelatio Dei per Ecclesiam proponeretur, qua voluntas conditionata sufficeret ad impediendam pertinaciam contra Ecclesiam: nam cum illa voluntate conditionata, si efficax esset, (vt suppono) non posset stare voluntas resistendi auctoritati Ecclesiar sufficenter proposita, in qua voluntate consistit pertinacia ad hæresim requisita.

282

Potest autem responsio hæc exemplo declarari, & virga difficultas ad casum, quo aliquis haberet ignorantiam culpabilem, non solum circa Ecclesiam possibilem, sed etiam circa loquitionem omnem, aut reuelationem possibilem, ex qua ignorantia erraret putans Deum nihil posse vñquam hominibus reuelare. Hic certè stante ea dispositione, nullum posset elicere actum fidei, cùm nulla crederet Dei reuelationem, nec etiam possibilem, posset tamen habere adhuc voluntarem conditionata credendi Deo, si per possibile, vel impossibile Deus posset aliquid hominibus reuelare, qua voluntas etiam dispossedit, vt ille non esset propriè infidelis, licet peccaret contra fidem, ob illam ignorantiam culpabilem circa reuelationem Dei. Est autem fidelis, si haberet habitum fidei infusum forsitan in baptismo in infantia suscepito, quem habitum nondum perdidisset ob ignorantiam illam culpabilem: si vero non haberet habitum fidei infusum, ille quidem non esset fidelis positivè, non tamen esset infidelis propriè, cùm nondum abieceret fidem scienter, sed solum ex ignorantia culpabilis, & posset in illa dispositione habere voluntatem conditionata, quantum est ex se præparata ad credendum firmiter Deo, si possibilis esset aliqua Dei reuelatio sufficenter proposita: quam voluntatem si haberet, posset ratione illius dici iam fidelis, non absoluē, sed quasi conditionat: sic ergo in casu nostro post ratione illius voluntati-

tis conditionata dici Catholicus, saltem conditionatè, quādū non haberet voluntatem contraria conditionata, non credendi Ecclesiar, etiam si possibilis esset doctrina Dei per Ecclesiar am sufficenter proposita.

Alia difficultas principalis esse potest de ignorantia concomitanti, an impedit pertinaciam requisitam ad constitutandam hæreticum, gallo, quis aliunde animo pertinaci concrevit Ecclesiar auctoritatem, atque ideo non dubium quia sit regimur iam hæreticus internus, non tamen externus, quia hunc animum nunquam exterius manifestauit. Postea occurrit fermo de aliquo fidei dogmate, quod ipse ignorans ignorantia culpabilis esse ab Ecclesia definitum, negat esse verum, id que exterius manifestar. Ignorantia definitionis Ecclesiar potest tunc dici quasi concomitans, quia non fuit causa negandi: quia enim fieri esse ab Ecclesia definitum, negasset ex dispositione antecedente nunquam retractata, sed habitualiter perseverant. Sed neque ea ignorantia fuit effectus pertinacia præterita: non enim ignorauit nunc definitionem Ecclesiar, quia ante habuerat animum resistendi Ecclesiar. Dixa tamen, posse dici quasi concomitans, quia in iure non est concordans, cùm supponatur esse ignorantia culpabilis, & per consequens voluntaria, & volita, atque adeo consequens & sufficiens ad contrahendam culpam gravem contra fidem: dicitur tamen concomitans quatenus non est antecedens, & causa erroris contra Ecclesiar, & ideo dubitari potest, an eo casu ac pertinacia sufficiens ad propriam, & rigorosam hæreticam formalem.

P. Coninch dicto dub. 7. num. 96. videtur negare, quia æquiparat exemplum illius, qui cum ignorantia inuincibili occidit hominem, quem putat esse ferani, & libentius occidit, si licet esse suum inimicum, prout reuera, etas, quo casu non peccat peccato homicidij, quia voluntas illa habitualis nullo modo influit in eum actu, vnde infert, idem dicendum de erante contra Ecclesiam cum illa dispositione habituali. Alij tamen videntur supponere eo casu contrahi peccatum hæresis: ita videtur supponere Sanchez dicto cap. 7. num. 29. & 31. vbi quoties adeo dispositio illa habitualis non acceptandi definitè nem contrariam Ecclesiar, dicit contrahi hæresim, per errorum fidei contrarium, si dispositio illa habitualis fundatur in actu aliquo positivo elicto præterito. Plus aliquid, & difficultius dicere videtur Suarez dicta sent. 3. n. 16. vbi postquam distinxit ignorantiam antecedentem, & concomitantem, facetur concomitantem non excusat, à pertinacia, etiam si inuoluntaria sit. Si ignorantia, inquit, sit tantum concomitans errorum circa fidem, non excusat ab hæresi, quia tunc illa ignorantia talis sit, ut secum admittat, in modo regimur voluntatem non mutandi sententiam, etiam si confitetur, Ecclesiar aliud doceret: nam ab hac voluntate habet illa ignorantia, quod sit concomitans, & consequenter non est causa errandi, nec excludit contumaciam; quod adeo verum est, vt habeat locum etiam illa ignorantia sit inuoluntaria, quia etiam si talis sit, non est causa errandi, nec excludit modum assentiendi pertinaciter contra Ecclesia auctoritatem. Vnde à fortiori hoc verum est in qualibet alia ignorantia culpabili. Eodem modo loquitur Hurrado dicta disputat. 82. §. 47. vbi postquam definitur ignorantiam conco-

concomitantem esse, quæ nec est causa, nec effectus rei, cum que sit ignorantia, subiungit hæc verba: concomitans ignorantia non excusat, ab hæresi, sicut nec à peccato villo; res enim, quam concomitantur, sicut, tamen si ignorantia non est. Qui ergo negat aliquod obiectum fidei, ignorans concomitante illud ab Ecclesia proponi, sit hæreticus, quia habet errorem quem etiam haberet, tamen si scire oppositum ab Ecclesia censeri: ita ut error ille non sit compoffibilis, cum animi preparatione ad correctionem per Ecclesiam, ne cum subiectione Sedi Romane. Idem videtur sentire Bonacina disp. 2. de Censuris, quæst. 5. punctione 1. num. 7.

In hoc puncto aliqua certa videntur, & extra controveriam. Primum enim certum est, si hominem illa ignorantia concomitanti sue culpabili, sive inculpabili habeat actum positivum voluntatis, quo nollet suam sententiam relinquare, etiam si de contrario Ecclesia sensu constaret, eum esse hæreticum saltem internum; cum habeat quantum est de se, voluntariam pertinaciam internam contra auctoritatem Ecclesie, & in hoc fortasse sensu de hæretico, & pertinaci interno, & in foro Dei, praescindendo à foro externo, loquuntur aliqui ex auctoribus proximè citatis, qui non explicuerunt hæresim, vel pertinaciam in foro externo: imò Suarez non videtur posse nisi de foro interno intelligi: nam post verba proximè citata, quibus pertinaciam agnoscit cum illa ignorantia concomitanti, subiungit immediatè, quin potius, licet, contingat opinionem esse veram, si cum eo affectu reueatur persistendi in illa, etiam si Ecclesia contrarium definatur, incidetur in hæresim proper talen affectum. Quæ verba intelligi non possunt de hæresi externa; nam qui dicit merita mortificata statim in iustificatione reuiviscere, etiam si habeat effectum non recedendi ab ea sententiæ, licet Ecclesia contrarium doceat, non potest esse hæreticus externus, cum effectum illum hæreticum non manifestet exteriorius, sed solum sententiam de reuiviscentia meritorum non dilata, quā modo repugnet doctrina, & auctoritati Ecclesie Catholicae.

Secundum etiam certum est, si homo manifestet affectum illum internum, & dispositionem suam, non acquiescendi definitioni Ecclesie, etiam si cum ignorantia culpabili, vel etiam inculpabili de definitione proferat aliquem errorem, imò & opinionem veram, vel probabilem, eum esse hæreticum externum, quia iam sufficienter manifestat animum hæreticum internum de contemptu Ecclesie, & eius infallibilis auctoritatis.

Tertium certum est, si ideo non curat expellere ignorantiam de Ecclesiæ definitione, quia etiam si illam sciat, contemnet, & absolute Ecclesia auctoritatem contemnit, & postea cum ea ignorantia errorem contra fidem profert, esse hæreticum externum. Solum posset obstat difficultas, quam tetrigi sectione precedenti ante quartam illustrationem, quia illa dispositio, & affectus internum non acquiescendi Ecclesia, etiam si eius definitione constaret, non videretur exteriorius manifestari. Nam qui cum illa ignorantia, seu dispositione conditionata dicit, Spiritum sanctum, v.g. non procedere à filio, non plus verbis exterris significat, quā si eam dispositionem prauam erga Ecclesiam non haberet, qua casu diximus

Card. de Lugo de virtute Fidei diuina.

non esse hæreticum, etiam si ignoraret culpabilitatem definitionem Ecclesie; ergo nec in nostro casu est hæreticus externus, qui non est sine errore pertinaci interno, qui etiam quoad pergitiam exterius manifestetur.

Hoc tamen argumentum parum virget: probaret enim nimis, nempe sepe exculari aliquæ ab hæresi externa, etiam si nullam ignorantiam habeat de contraria definitione Ecclesie: quia nimis non exprimit exteriorius, se scire sensum Ecclesie contraria, atque adeo non explicat pertinaciam internam contra Ecclesiam: quare qui solum dicit exteriorius, *Spiritus sanctus non procedit à filio*, non incurrit censuras, licet concius sit definitionis Ecclesie: quod tamen sine maximo absurdo concedi non potest: omnes ergo respondere debemus, ad hæresim externam non requiri, quod aliquis in actu signato exprimat, se esse pertinacem contra Ecclesiam: satis est, si id dicat in actu exercito negans exteriorius aliquid quod est contra Ecclesiam, cuius auctoritatem interiorius contemnit, & ex eo contemptu in ea verba prorumpit. Ratio autem est, quia ad incurrandam hæresim externam, satis est si verba externa possint significare hæresim internam, licet non semper vere illam significantur defectu hæresis internæ. Voces autem illæ, *Spiritus sanctus non procedit à filio*, ex se aptæ sunt ad significandam hæresim internam, & pertinaciam contra Ecclesiam, & constat ex communi sensu: nam qui audiunt aliquem constanter negantem pertinaciam Christi in Eucharistia, ex ipso concipiunt pertinaciam contra Ecclesiam in loquente: si ergo adeat illa pertinacia, & hæresis interna, & mouerat ea verba proferenda, sufficienter manifestatur exteriorius, & licet voces ex se non minus significarent deficiente pertinaciam interna, tunc tamen non eam vere significarent, quam nunc vere significant.

Quarto certum videtur id, quod inferebat Suarez etiam si ignorantia definitionis ab Ecclesia proposita non sit culpabilis, sed inuoluntaria si tamen sit animus non credendi Ecclesia proponenti, ignorantiam non excusat ab hæresi interna, de qua sola videtur ibi loqui Suarez, vt notaui, cum afferat exemplum de tenente opinionem veram, sed cum animo persistendi in ea, etiam si Ecclesia contrarium definiet. Quo casu non videtur posse dici hæreticum externum qui eam solam opinionem exteriorius manifestat, quādū non manifestat animum etiam pertinacem internum.

His positis, difficultas solum videtur esse, quando aliquis ignorat inculpabiliter, vel etiam inculpabiliter sensum Ecclesie circa dogma fidei, quod inculpabiliter negat; eam tamen dispositionem habet, vt etiam si definitionem Ecclesie sciret, in suo errore persistet, ita ut hic animus prauus erga Ecclesiam non sit causa negandi illud dogma, nec influat in ignorantiam inculpabiliter, an sit hæreticus exteriorius, si cum ea animi dispositione proferat errorem suum, non manifestando villo modo contemptu Ecclesie concomitantem, quem habet. In quo dubio, ego in primis puto, difficultate id posse contingere, vt prauus ille in Ecclesiæ auctoritatē animus mere concomitante se habeat, & nullo modo influat in alienum errorem. Communiter enim, & de facto, sicut nunquam, aut vix nunquam occurrere potest, quod aliquis fidem accipiat, & vero actu

C C c 3 fidei

208

209

210

*Propositi
difficultas.*

fidei diuinæ credat, cui auctoritas Ecclesiæ Catholicæ non sit proposita: ita nunquam, aut vix vñquam contingere potest, quod aliquis contra fidem culpabiliter erret, cui eadem Ecclesiæ auctoritas non proponatur, vel non occurrat ei cogitatio concordia illa sit iuxta, vel contra Ecclesiæ sensum. Si autem hæc cogitatio ei occurrat, & nolit id examinare, impossibile apparet, quod si iam alias Ecclesiæ auctoritatem interiorū contemnit, non moueatur ex eo, quod Ecclesiæ auctoritatem contemnit, & ideo non curat de illius sensu investigando, quia licet sciat Ecclesiæ contrarium sentire, adhuc in sua sententia persistet; quare contemptus ille Ecclesiæ non erit merè concomitans, sed causa aliquo modo erroris, quatenus est causa ignorantie, sine qua, & sine contemptu illo Ecclesiæ non sequeretur error. Vnde de facto semper contemptus ille auctoritatis Ecclesiæ faciet, quod error culpabilis exteriū expressus, non excusat ab hæsi externa quia verba externa de se, vt diximus, sufficienter significant pertinaciam internā contra Ecclesiæ, quare quies de facto datur pertinacia illa interna, & mouet aliquo modo ad errorē, & ad eius expressionem, nihil deest ex requisitis ad hæsim externam.

211 Addo ultimò, si per possibile, vel impossibile dispositio illa interna, & animus non acquiescendi Ecclesiæ contrarium definiti ita merè concomitante fe haberet, vt nō modo influeret in ignorantiam definitionis, neque in errorem ipsum internum, nec externum, non vi deo cur dicendus esset ille hæreticus externus. Causa est, vt dixi, metaphysicus, potius quam moralis, qui posset ita fangi: si v. g. aliquis eum animum internum contra Ecclesiæ auctoritatem antea habuerit, nec vñquam r̄quocasset, postea verò quando de aliquo peculiari errore agitur, illius fæ prioris voluntatis non recordetur, atque ideo nec velit, nec possit eam velle significare per professionem illius erroris: tunc quidem per accidens omnino videtur esse, quod homo habuerit illam voluntatem, & quod si sciret hoc esse contra Ecclesiæ, recordaretur illius propositi, & nihil de auctoritate Ecclesiæ curaret, id enim non videretur sufficere, vt voces externæ, quibus peculiari error exprimitur, illam voluntatem præteritam significant, cum nec sit animus eam significandi, nec verba procedant vlo modo à voluntate illa, atque adeo nec vt obiectum nec vt causam possint illam significare, nec videretur esse aliud modus, quo actio externa possit internam hæsim significare, nisi vel tanquam obiectum, vel tanquam causam suam, vt inductione constare potest in omnibus actionibus externis, quæ iudicari solent sufficiens ad constitendum hæreticum externum.

212 Confirmatur, & explicatur, quia si aliquis effet verè hæreticus internus, auctoritatem Ecclesiæ contemnens, postea verò immemor omnino illius, voluntatis (quia fuit quidam consensus ciò transiens, sufficiens tamen ad hæsim internam) comedat carnes in die ieiunij cum ignorantia culpabili prohibitionis, in ea tamen dispositione habituali, vt si recordaretur voluntatis præterita contra Ecclesiæ potestatem, quam nondum reuocuit, contemneret Ecclesiæ præceptū, etiam si illud sciret, adhuc. Comestio illa carnium, hic & nunc non est sufficiens ad hæreticum externum illum constitendum; quia licet sit verè

hæreticus internus, non tamen procedit fæsatur, sed ex gula culpabili. Quia tamen carnium comedio quando ex hæsim interna procedit, sufficiat sapè ad constitendum hæreticum externum, r̄nfrā videbimus, idem ergo dicendum de expressione erroris verbis facta, cum ignorantia concomitant definitionis Ecclesiæ, cum eadem sit ratio, quando error hic, & eius expressio non procederet vlo modo ex contemptu Ecclesiæ præterito. Ratio autem est; quia si sciat alius facti externus debet procedere ex fide interna, vel ex voluntate pia erga diuinam auctoritatem; ita infidelitas externa deberet procedere ex infidelitate interna; aliquin non potest eari verè significare: nam actio externa hæretica catenus significat hæsim internam, quatenus vel illam exprimit in actu signato, vt obiectum, vel est talis, vt ex ipsa tanquam ex effectu veniamus in cognitum suæ causæ, nempe hæsim interna. Si ergo verba externa non exprimit contemptum Ecclesiæ, neque etiam ex ipso procedunt vlo modo, non erunt verum signum illius. Hoc tamen, vt dixi est in praxi fere impossibile: sicut etiam esterè impossibile, quod ille, qui habituiter negat Ecclesiæ potestatem ad ieiuniū precipienda, postea quando habet ignorantiam culpabilem ieiunij præcepti, & comedit carnes, non mouetur ex errore circa Ecclesiæ potestatem, & ideo omittat inquirere de præcepto ieiunijnam tota malitia, quam in fæ carnium apprehendit, fundatur in præcepto Ecclesiæ; ergo ex ipso cogitat, an possit Ecclesiæ obligare, & ex dispositione habituali, quam habet, id negat, & ideo comedit carnes. Sic ergo qui peccat contra fidem ignorantia culpabiliter definitionem Ecclesiæ, ex ipso apprehendit malitiam illius ignorantie, quæ cum funderet in auctoritate Ecclesiæ ac definiendum, ex ipso cogitat de illa auctoritate, & ex dispositione habituali, quem habet, eam negat, & permittit ignorantiam, & errorem subsequenter, qui iam procedit ex illo contemptu Ecclesiæ, qui non est concomitans, sed antecedens hæsim externam, cum hæc ab illo procedat ignorantia autem definitionis Ecclesiæ ente consequens respectu contemptus interni Ecclesiæ, cum ab illo procedat: erit verò concomitans respectu erroris extermi, in dī etiam respectu diffusus interni, quo culpabiliter negatur dogmataliud particolare, quia negotio illius dogmatis interna, vel externa non procedit hic & nunc ab ignorantia sensus Ecclesiæ, cum ablata etiam illa ignorantia, & cognito Ecclesiæ sensu, non minus homo ille negat dogma particulare, quod nunc negat. Vnde communiter, & moraliter loquendo, dissenitus internus, & externus procedit semper ab illa prava dispositione, & illam sufficienter exprimit, aque adeò constitutum hæreticum externum.

Restabat nunc videre de actibus extermi sufficientibus ad hæretim externam, quia tamen id non est utile nisi ad iudicandum de fænis Ecclesiasticis hæreticorum, quando incurvantur, opportunitas de hoc dicemus in frā Diff. 23, vbi de penas hæreticorum sermo erit. Sed antequam ad incipiendo

incipiendo agere de mediis, quibus Ecclesia uti potest ad haereticos vel reducendos, vel comprehendendos.

DISPUTATIO XXI.

De mediis, quibus Ecclesia utitur ad reuocandos, & comprehendendos haereticos.

SECTIO I. *Vtrum Ecclesia cogere posset haereticos ad fidem Catholicam recipiendam.*

II. *De alio medio, quo utitur Ecclesia contra haereticos prosibendo eorum libros.*

VAREA sunt hac media, inter quae possunt etiam numerati communictatio cum illis prohibita, & pœna etiam, quibus eos punit, sed de his duobus, quia longiore exigit indaginem, duabus disputationibus sequentibus agendum erit: in hac ergo Disputatione de reliquo mediis dicemus, & in primis de potestate, quam Ecclesia habet ad compellendos haereticos, ut redant ad Catholicam fidem, quam in baptismo professi sunt.

SECTIO I.

Vtrum Ecclesia cogere posset haereticos ad fidem Catholicam recipiendam.

DIXIMUS SUPRÀ, Ecclesiam non habere potestatem cogendi infideles ad recipiendam fidem, sed solum prædicandi, & proponendi fidem, reliqua illis facultate libera illam, vel amplectendi, vel respondei. Hinc oritur præfens questione: an haereticos possit Ecclesia compellere ad audiendam, & recipiendam fidem Catholicam. Ratio autem dubitandi oritur ex ibi dictis, quia fides debet esse libera credenti, & per consequens coactione nec expedit, nec est iuxta ipsius exigentiam, cum rationibus motu, & suauione, non metu, & coactione debeant homines ad veram fidem allisci. De hoc tamen puncto latius conteruntur contra haereticos antiquos, & modernos disputationes, & ideo à nobis breuiter expendiendum erit. Poterunt autem videri Cardinalis Bellarminus tom. 1. lib. 3. de laicis, cap. 21. & 22. Valentia in presenti disp. 1. q. 11. membr. 3. Suarez in presenti disputat. 20. sect. 3. qui alios affirment.

Ratio dubitandi.

2 Aliqui ergo in primis dixerunt non esse religiones, & fidei causa dissensiones permitendas, sed singulos relinquendos sua conscientiae, & pacem ad inuicem feruandam, & charitatem, quæ est vinculum perfectionis: quare non solum non esse puniendos haereticos, sed nec ab aliorum confortio separandos, sed fraterna pace, & concordia retinendos. Ita dixit olim Apelles quidam apud Eusebium lib. 5. hist. c. 13. & Nicophorus

lib. 4. cap. 29. dummodo omnes Christum confitentur crucifixum, & in eo sperent. Idem ferè docuit nostro tempore Georgius Cassander apud Bellarmin. vbi suprà cap. 19. saltem quoad eos, qui symbolum, & Scripturam admittunt: nec defuere alii, qui nouissimè suadere voluerint modum conciliandi haereticos cum Catholicis, dummodo quoad substantialia fidei conuenient, licet in aliis (ut ipsi vocant) accidentalibus discederent: de quibus quidque opinetur, non ita acriter curandum, ut ea occasione Christiana unitas, & concordia turbetur.

Hunc tamen errorum Catholicorum damnant, & impugnant, & videri possunt Bellarminus, & Suarez locis citatis. Constat enim quemlibet errorem, quo aliquis à vera fide Catholicæ Ecclesie dissentit, sufficere ad haeresim excludentem à regno Dei: qui autem in uno delinquit, factus est omnium reus: quod maximè in fidei negotio locum habet. Qui enim semel Ecclesia Catholicæ aliquid certum definiunt, & tradent impudenter, & obstinate resistit, non agnoscit veram Ecclesiam, nec eius auctoritatem; nec est ergo Ecclesiæ membrum, nec in re parui momenti dissentit, qui Ecclesiam, eiusque auctoritatem negat, qui supremo Ecclesiæ viabilis capit non obedit, nec obediendum putat. Vnde iam nec symbolum retinet, cum veram Ecclesiam non confiteatur, sed aliena sibi fingat; nec etiam Scripturam sacram formaliter recipit, qui eam ad alios falsos sensus detorquet, nec iuxta Ecclesiæ & sanctorum Patrum sensum interpretandam vult. Non potest ergo esse consensus Christi, & Belial, nec lucis cum tenebris, sed ad minus separandi sunt haeretici omnes à Catholicorum gremio, ut ex dicendis à fortiori constabit.

Secundus ergo error est aliorum, qui dicunt, licet conciliari non possint, saltem non esse haereticos fidei causa puniendos. Ita olim Donatiti, & posteriori tempore Ioannes Hus, & nouissimè Lutherus apud Suarez vbi suprà num. 3. & apud Bellarmin. cap. 21. in principio, & solet esse vulgaris haereticorum querela, seu calumnia contra Catholicos, quod in homines diuersæ religionis atrocioribus pœnis fœuant. Quam tamen calumniam iniustam esse agnoscunt miriores alij sectarij eamque refellit nouissimè vñus ex eadem secta Hugo Grotius aduersus rigidores haereticos. Et certè mirum est, ut notauit Coninch in presenti disp. 18. dub. 14. num. 2. 3. quod Ecclesiæ fœuant, & tyrannidem hac in parte haeretici accusent, qui in Anglia, aliisque locis nulli partunt tormenta, & fœuant generi, quod in Catholicos religionis causa non exercant. Quare ex ipsis multi palam iam sermone, & libris editis fœuntur, posse, & debere haereticos ea de causa pœnis, ac ultimo etiam mortis supplicio affici, quos refert Bellarmin. dist. cap. 21.

Veritas Catholica constanter docet, posse haereticos baptizatos, compelli, & pœnis etiam tholica circa presentem questionem

cogit ad fidem Catholicam recipiendam, ac eisdem pœnis ob haeresis crimen puniri, non solum spiritualibus, sed temporalibus etiam, ac corporalibus, eamque potestatem in Ecclesia ipsa reperiri, que quando oportuerit per se vel per saeculares Principes posse eam exercere. In his conuenient Catholici Doctores, qui latè hæc omnia probant, & videri possunt ultra suprà citatos Alfonsus Castro, Arboreus, Roffensis, Simancas, & Farinacius, quos assert Suarez

CCC 4

num. 6.